

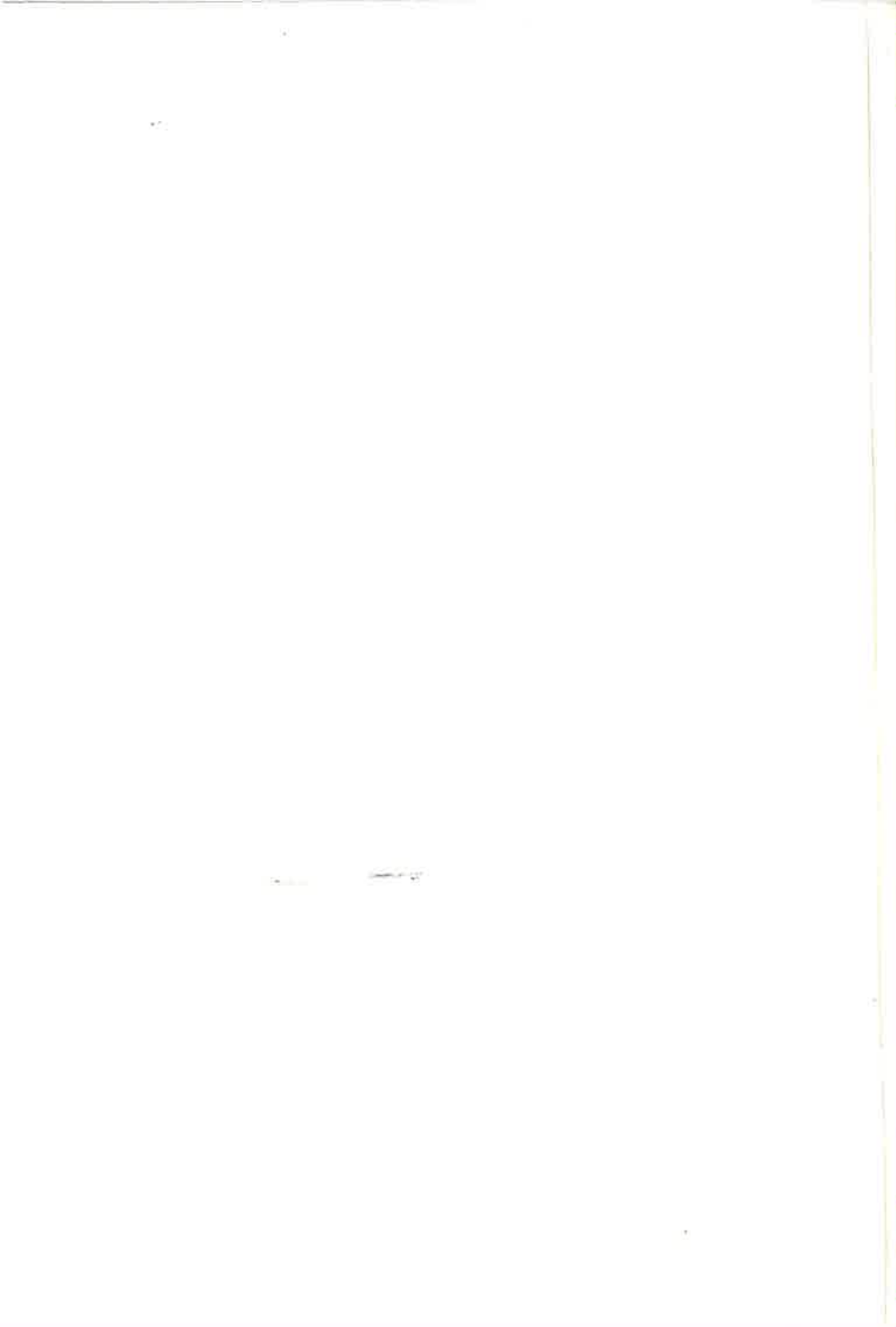
Faruk İremet

**ANTOLOJİYÊ
NUŞTOXANDÊ
ZAZAYAN**

Zaza Yazarları Antolojisi

İREMET YAYINLARI

Faruk İREMET

Antolojiyê Nuştoxandê Zazayan

ZAZA Yazarları Antolojisi

İremet Yayınları

iremet@outlook.com

Antolojiyê Nuştoxandê Zazayan
ZAZA Yazarları Antolojisi

© Copyright 2022 Faruk İREMET
Kapak: Cevdet Yıldız
Mizanpaj: Genim Renas

Birinci Baskı: haziran 2022
ISBN: 978-91-527-3974-7

Baskı Cilt: Deren Matbaacılık Ambalaj San ve Tic. Ltd. Şti.
Beylikdüzü OSB Orkide Cad. No.9/Z Beylikdüzü/İstanbul
Tel.: 0 (212) 885 48 86
Sertifika No: 47881

© İremet Yayınları 2022

© Bu kitabın yayın hakları 'İremet Yayınları'na aittir. Yazarından ve yayınevinden izinsiz çoğaltılamaz, kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

Kråkbärsgatan 23
21229 Malmö – Sweden

Faruk İREMET

**Antolojiyê
Nuştoxandê
Zazayan**

ZAZA Yazarları Antolojisi

İçindekiler

Önsöz	7
Abdülkadir Büyüksayar	13
Ali Meymandar (Ali Kaya)	16
Asmêno Bêwayir (Mesut Keskin)	21
Berfin Jêle	25
Cefo Çarekız (Tevfik Şahin)	31
Ebubekir Pamukçu (1946-1991)	34
Eshat Ayata	39
Fahri Ergun	42
Fahri Pamukçu	48
Faruk İremet	55
Ferhat Pak (M. Çermug, Mahmut Pamukçu, 1959-2008).....	71
Gagan Çar (Nazım Sayın, 1959-2016)	78
Hamdi Özyurt	81
Hasan Karsen	84
Hasan Yıldız (Hesen Astore)	89
Hawar Tornêcengi (İmdat Yıldız)	93
Haydar Şahin	97
Hayri Başbuğ	103
Hesen Dewran	109
Hıdır Eren	114
İbrahim Doğan	117
İdris Yenok Solmaz	122
İsmail Söylemez	126
Kemal Astore	129
Koyo Berz	137

Mehmet Tüzün (Tornê Thuji)	144
Mela Cımayo Babij (Cuma Özusan)	147
Mela Ehmedê Xasi (1867-1951)	151
Mela Mehemed Êli Huni (Mehmet Ali Öztürk)	155
Murat Varol	157
Mustafa Balı	163
Orhan Erdem	166
Osman Efendiyo Babij (1852-1929)	168
Remzi Aydın (1965-2022)	173
Roşan Hayıg (Mahmut Pamukçu)	179
Sait Çiya (Cemil Yıldız)	183
Şaban Şenates (1966-2021)	188
Turan Erdem	197
Usxan Cemal (Tekin Yıldırım)	199
Wedat Kaymak	204
Xal Çelker (Hasan Dursun)	208
Yaşar Aratemür	214
Yılmaz Kanat	222
Yusuf Sarı	224
Zerweş Serhad (Remzî Şaraç)	229
Zeynep Arslan.....	235
Zülfü Selcan	240

ÖNSÖZ

Zazaların ayrı bir halk, Zazacanın kendine özgü yapısıyla müstakil bir dil olduğu gerçeğini idrak ederek yola çıkan, Eylül 1985'te İsvaç'te yayınlamaya başladığı *AYRE* (Değirmen) ve ardından 1988'de *PİYA* (Birlik) dergileriyle, Avrupa'da özgürlük meşalesini yakarak, ilk Zaza yürüyüşünü başlatan öncümüz rahmetli *Ebubekir Pamukçu*'yu saygıyla yadediyor ve anıyoruz.

Ayre ve *Piya*'nın ardından; yayınlanan çok sayıda derginin (isimleri bu kitapta mevcut) yanı sıra, kitap, broşür, bildiri ve müzik eserleriyle Zaza yürüyüşü daha da canlanıyor, saflar sıkılaşıyor, kitlelerde öze dönüş coşkusu tırmanıyor, yürüyüşün ayak sesleri dalga dalga yayılıp Avrupa kıtasının ufuklarını aşılıyor ve can damarlarımız olan Dicle ve Fırat'ın kaynaklarına dek sirayet ediyordu. Bu arada, "*Veyvê Kitavû*" adı altında Frankfurt'ta düzenlenen "*Zaza Kitap Fuarı*" etkinlikleriyle de yürüyüş daha da anlam kazanıyordu.

Gelecek nesiller için, Zaza kültürüne yazılı nice eserler kazandırmak gayesiyle, ben de 1993 yılında, Zazaca ve Kürtçe (Kurmanci) yayınlanan "*Rondikê Çavên Ti - Susamış Gözyaşları*" isimli ilk kitabımla, Zaza Basın-Yayın Tarihi'nin çile ve engellerle dolu bu uzun soluklu özgürlük yürüyüşüne dahil olmanın gururu ve mutluluğunu yaşadım.

1995 yılına kadar, yayınlanan tüm Zaza dergilerinde yer alan yazılar Zazaca-Türkçe idi. Yayın dili, yani yazılarının tamamı sadece "Zazaca" olan, Zaza Basın-Yayın Tarihi'nin ilk Zaza dergisi "*Kormuşkan Bülten*" ise aynı yıl (1995) İsvaç'in başkenti Stockholm'da, Koyo Berz'in sahipliğinde

ve şahsımın (Faruk İremet) redaktörlüğünde yayına başlayarak, Zaza yürüyüşüne güç kattı. Akabinde çıkardığım “ZazaPress” dergisi de (15 sayı) aynı çizgide yol aldı.

“*Antolojiyê Nuştoxandê Zazayan*” (Zaza Yazarları Antolojisi), benim için adeta bir rüyaydı ve koskoca 27 yılı geride bıraktıktan sonra, yıllarca özlemimi çektiğim o rüyamı veya hayalimi nihayet şimdi gerçekleştirebildim.

“*Zaza Yazarları Antolojisi*” kitabını yayınlama fikrim, 1995 yılında “*Antolojiyê Hozanwanê Swêdi-1*” (İsveç Yazarlar Antolojisi-1) adlı Zazaca eserimi ve Koyo Berz dostumun “*Namdarê Sêwewerê*” (Siverek Ünlüleri) adlı kitabını İremet Yayınları adına neşrettikten sonra şekillendi. O dönemde, değerli dostum Koyo Berz ile “*Zaza Yazarları Antolojisi*” konusunda yaptığımız değerlendirme neticesinde, böyle bir eserin yayımı için vaktin henüz erken olduğu, zira “antoloji”ye alınacak yeterli sayıda Zaza yazar kitlesine sahip olmadığımız hususunda mutabık kalınca projeyi erteledik. Böylece, aradan tam 27 yıl geçti. Evet, kısmet 2022 yılına imiş. Zaza kültürüne hayırlı ve uğurlu olsun.

Zaza ilahiyatçı, şair ve yazar Lice'nin Hezan köyünden *Mela Ahmedê Xasi*'nin (1867-1951), 1899 yılında Diyarbekir Litografya Matbaası'nda Arap harfleriyle basılan Zazaca “*Mewlidi Nebi*” adlı kitabının ilginç bir hikâyesi vardır ve şöyle aktarılır: “Bazı Kürt hocalar, Xasi ile şakalaşarak, ‘Siz Zazaların bir tek kültürel birikiminiz var mı? Yok. Hâlbuki bizim sayısız eserlerimiz var’ dediklerinde, Xasi üzülür ve ‘Bekleyin size göstereceğim’ der. Bir Cuma günü Cuma namazından sonra evine kapanır yazmaya başlar, diğer Cuma günü namazdan evvel bitirip evden çıkar, âlimlere giderek, ‘alın size Zaza edebiyatının küçük bir numunesi’ der, yaz-

dığı Mevlid'i gösterir. Mevlid'i inceleyen ulema, hayretler içinde kalır ve Xasi'yi tebrik ederler." (Diyarbakır Ansiklopedisi, c. 1, s.26-27).

Ben de şimdi numuneye numuneler katarak, Mela Ahmedê Xasi'nin 123 yıl önce yaktığı meşale ışığında, Zazaları küçümseyenlere cevaben, "*alın size Zaza edebiyatından yüzlerce numune!*" diyorum. Bu arada, Xasi'nin çağdaşı olan Siverek'in Bab köyünden Zaza ilahiyatçı, şair ve yazar *Mıla Osman Efendiyo Babij*'ın (1852-1929) da Arap harfleriyle "*Mewlîdê Nebî - Bıyîşa Pêğemberî*" adlı Zazaca bir kitap yazıp Zaza halkına miras bıraktığı biliniyor. Her iki yazarımızın kitapları, bizim için Zaza Basın-Yayın Tarihi'nin baş köşesinde yer almayı hak eden, 24 ayar çil altın değerindedir. Ruhları şad, mekânları cennet olsun.

Kendine özgü grameri ve kuralları olan müstakil ve kadim Zaza dili, Zaza halkının kimliğidir. Zaza kimliğinin yok olmaması için Zaza dilinin yazılarak yaşatılması gerekir. Zaza dili, tarihi, sanatı, edebiyatı, tüm kültür ürünleri ve emekçileri ile tartışmasız, Zazaların geleneksel birliğini ve bütünlüğünü oluşturuyor. Ben, Zaza yazarlarını ve emeklerinin ürünleri olan eserlerini tanıtmak için elinizde bulunan bu kitapta topladım. Bu kitapla, Zaza Basın-Yayın Tarihi'ne yeni bir sayfa ekliyor ve toplu bir eser kazandırıyorum.

**Zaza Yazarları Antolojisi kitabının
üç önemli özelliği var.**

Bu kitap;

1. Zaza yazarlarının özgeçmiş bilgilerini içeren bir 'biyografya' kitabı,

2. Zaza yazarlarının eserlerini kapsayan bir 'bibliyografya' kitabı,

3. Zaza yazarlarının kaleminden, farklı bölgelerde konuşulan 'Zazaca'nın Şiveleri' kitabı,

konumunda olan ilk ve tek kitap olma vasfını taşımaktadır.

Bugünü, 27 yıl önce ile karşılaştırdığımda, Zazaların yanında, edebiyatta, sanatta, müzikte, sosyal medyada, görsel, işitsel ve yazılı yayın alanında almış olduğu mesafeye bakınca, bir hayli yol katettiğimizi söyleyebilirim. Nisan 2022'de İstanbul'da yayına başlayan "Zaza TV" kanalını da burada anmak gerekiyor. Mevcut durum, Zazaların dili ve kültürü açısından bakıldığında, kesinlikle çok önemli bir başarıdır.

Kimliğimiz olan Zazaca, tarih boyunca coğrafyamızda yaşanan tüm olumsuzluklara rağmen, binlerce yıldan beri inatla ayakta kalabilen ve ölmeyen bir dildir. Bizler Zazaca yazdıkça ve gelecek kuşaklara dilimizle yazılı eserler miras bıraktıkça, Zazaca asla ölmeyecektir!..

Zaza Yazarları Antolojisi için ilk oluşturduğum isim listesinde, toplam 84 Zaza yazarının ismi mevcuttu. Kendilerinden yanıt beklediğim ve Zaza Yazarları Antolojisi'nde yer almalarını gönülden istediğim bazı Zaza yazarlarından

maalesef hiçbir yanıt alamadım. Bazı yazarlar da kendilerince birtakım mazeretler öne sürerek Antoloji’de yer almak istemediklerini ifade ettiler. Herşeye rağmen, olumlu veya olumsuz, yanıt veren ya da vermeyen tüm Zaza yazarlarımızla diyalogumuz ve gönül bağımız elbette devam edecektir. Hiçbirini dışlamıyoruz. Şu veya bu nedenle ilk baskıda yer alamayan yahut bana ulaşamayan Zaza yazarlarımızın, kitabın bundan sonraki baskısında katılım sağlayacaklarına inanıyorum.

Zaza Yazarları Antolojisi’nin üç dilde, yani Zazaca, Türkçe ve İngilizce olarak basılması planlandı ve öyle hazırlandı. Ancak yayın aşamasında İngilizceden vazgeçildi, ilk baskının, mevcut olan yazarlarımızla, Zazaca ve Türkçe olarak yayınlanması tercih edildi.

Kitabın hazırlık aşamasında bana hep moral-destek veren eşim Maria’ya, yayınevine, desteğini karşılıksız sunan tüm dostlarıma, Zaza yazar ve aydınlarına sonsuz teşekkür ediyorum. Bu eser, Zaza Basın-Yayın Tarihi’nde sizin katkılarınızla yer almış bulunuyor.

Kalın hep dostça...

Faruk İremet

ABDÜLKADİR BÜYÜKSAYAR

ZAZAKİ

Abdülkadir Büyüksayar, 1979 de nabênê Piran u Ğulemani de dewa Dewıl de amewo dinya.

Diyarbak de hetona lise qedêna ew Anadolu Üniversitesi Qısmi İktisat zi wendo.

Serra 2003 de TRT Radyoya Diyarbak de

imtihanê “akitli ses sanatçısı” qezenkerd. 2003 ra hetona 2020 aşma Adar/Mart programi vıraşti.

Serra 2010 de Diyarbêk de semedê yew pêserok dı na umbazandê xo reyde yew xebat sifte kerd. Çew paşti nêdacı. Bahdi serra 2012 de pêserokê Zazana vet. Ina pêserok (dergi) hetona inkay zi hema vejeno. Zon u kultur u tarixê Zazayo sero gurweyeno.

Serra 2013 ra hetona 2019 pêserokê Zazana; tay wilayet u qezayani sey Diyarbak, Çolig, Xarpêt, Dersim, Siwereg, Çermug, Erqeni, Palo, Gerger, Hênı, Darayeni, Solhan, Ğuleman, Qowancılar, Maden u Gêl de ew nehıyani Hênı Cewzi u Nêribi Ağan de zaf ray Standê Zaza akerdi.

Serra 2014 de Diyarbek de Cemiyetê Zazayo akerdo. Serdareya ma cemiyet keno.

Diyarbak de cıwiyêno. Zewecnayewo ew yew lacê cı esto.

Neşiryatê cı:

-Pêserokê Zazana

TÜRKÇE

Abdülkadir Büyüksayar, 1979 yılında Diyarbakır'ın Dicle ilçesine bağlı olup, Dicle ve Alacakaya ilçeleri arasında yer alan Alkan (Dewıl) köyünde doğdu.

İlk, orta ve lise eğitimini Diyarbakır'da tamamladıktan sonra, Anadolu Üniversitesinin İktisat Bölümünü okudu.

2003 yılında TRT Diyarbakır Radyosu "akıtlı ses sanatçısı" sınavını kazandı. 2003'ten 2020 yılının Mart ayına kadar bu radyoda programlar yaptı.

2010 yılında arkadaşları ile birlikte, Zazaca bir dergi yayınlama konusunda çalışma başlattı. Ancak kimse destek vermedi. Daha sonra 2012 yılında Zazana Dergisi'ni çıkartmaya başladı. Bu dergi günümüze kadar yayınlanmaktadır. Zaza dili, kültürü, tarihi üzerine çalışmalarını sürdürmektedir.

2013 yılından 2019 yılına kadar Zazana Dergisi; Diyarbakır, Bingöl, Elazığ, Tunceli, Siverek, Çermik, Ergani, Palu, Gerger, Hani, Genç, Solhan, Alacakaya, Kovancılar, Maden, Eğil gibi il ve ilçeler ile Hani'ye bağlı Gürbüz ve Kuyular beldelerinde defalarca Zaza Standı açmıştır.

2012 yılında Diyarbakır'da Zaza Derneği açmıştır. Hâlen bu derneğin yönetim kurulu başkanlığı görevini yürütmektedir.

Diyarbakır 'da yaşamakta olup, evlidir ve bir oğlu vardır.

Eserleri:

- Zazana Dergisi

ALİ MEYMANDAR (ALİ KAYA)

ZAZAKİ

1979 dı dewda Adına, Meymandar dı ameyo dınya. Eslê xo dewda Alduşi, Xermzo ra yo. Mektebê sıfti u werti Meymandar dı qedina. 1996 dı şı Sembol ew heta 1997, bı namedê qeçkina Konfeksiyon dı xeftiya.

1997 dı ageyra Meymandar. 17-18 serre bı k1, c1 zerri dı waştına wenden u muşayışi bi. Bı no mıraza Meymandar dı, dahirisê, 12-13 serre qeçkan ra qelfeyê viraşt û şeni pêra persi benê ew resnayen heta ray vışti veri.

O miyabeyn dı semeddê girweyayenda siyasi u fikri ra gêrya bınçımı ew dest neya kitabandê cı serı. Dı rozi zerre dı tepêşya u dıma serbest veradeya. Veradayena tepya waştê k1 bêveng u haldê xo dı bımano.

1999 dı şı eskerey. Eskerey dı, mahnedê vılakerdenda fıkrandê siyasi u siyasi kitabın wenden heta ray eskeran ver vışten ra, tımı cayê cı vırnayê u mentiqedê Sembol'i ra sırgun kerdê.

Eskerey dıma 2001-2002 dı, baxçey çay şımtên ê bîrardê ciyê pili Antalya dı bı, waştenda keyiya şı uza bîrardê xo yê pili hetek dı xeftiya. Nê xebati kışta, açık öğretim dı zi qeydê xo viraşt.

2004-2005 dı mihim vıryayeni tey vırazyay ew ya sifte kameyda Zazayin heta, ma kami? Ew xo ra pers kerdê.

2007 dı Antalya dı zewzya.

2008 dı şı Almanya. Hewna Almanya nêşı bı, zanayê kı şardê Zazayan u Zazaki sero xebati estê. Resa Almanya nêresa, roşnberandê Zazayana silasneya.

Mı ferq kerdıkı 1987 dı, Piya, Ware, Kormışkan, ZazaP-ress ew zewmbi pêserokana xeylê qeydım gêriyayo, xebati heta qerar da u cayê xo girotı. Kıştê ra Almanki musayê, kıştê ra zi bı yardimdê roşnberana Zazaki heta xo resnayê ew Zazakiya xo ravey berdê çıkı Zazakiya cı kemi bi.

2011 dı, ya sifte Komela Zaza-Der'i Sembol dı roneyê, ay dı bı aza.

2012 dı, numayışê serbesteyo kı Sembol dı bı, organizedê cı dı ca girotı.

2013 dı, Zaza gemeindê Deutschland e-v (Almanya Zaza Cemaatı) dı azayê anayeno ew hewna serekeya Komeler keno.

Pêser amayenda roşnberandê Zazayan u Talişan dı yardimê cı bı.

Xebatdê Zubiyayina Demokrat Zazayan (DEZAB) dı rol girot.

Dıma DEZA-PAR dı ca girot ew neka anayenda idari dı azayo ew xebata mesuleyda Avrupa keno.

Sultan Tanseli Kaya ya zewznayeyo ew piyê hirê qeçano.

Pêserokandê, Zazana û Piltan dı nuşteyê cı estê. Zazakiya

siiri, romani sero xebata cerbnayen vırazeno.

Kıtabê cı:

- Dêrdê mı Niyo (Zazakiya meseli)

TÜRKÇE

Ali Meymandar (Ali Kaya), 1979 yılında Adana'nın Meymandar (Doğankent) köyünde doğdu. Aslen Adıyaman'ın Gerger ilçesi Xırmızo köyündendir. İlk ve orta öğrenimini Meymandar'da tamamladıktan sonra İstanbul'a gitti, 1996-97 yıllarına kadar konfeksiyonlarda çocuk işçi olarak çalıştı. 1997'de Adana Meymandar'a döndüğünde 18 yaşındaydı.

Meymandar, içinde yoğun bir okuma, öğrenme isteği vardı. Bu amaçla, Meymandar'da (Doğankent) 12-13 yaş arası çocuklardan 30 kişilik bir grup oluşturarak onlara okumaya, sorgulamaya yönlendirici eğitimler verdi. O arada siyasi düşünce ve faaliyetleri nedeniyle gözaltına alındı, kitaplarına el konuldu. İki günlük gözaltının ardından serbest bırakıldı. Susması ve sıradanlaşması isteniyordu.

1999 yılında zorunlu askerlik yaparken, siyasi düşüncelerini yayma, askerlere siyasi içerikli kitaplar ve yayınlar okumaya yönlendirme gerekçeleriyle, askerliği süresince sürekli yeri değiştirilerek İstanbul'un farklı yerlerine sürgüne gönderildi.

Askerlik sonrası 2001-2002 yılı içinde, ailenin ısrarıyla, Antalya'da çay bahçesi işleten ağabeyinin yanına gitti. Çay bahçesinde çalışırken açık öğretime kayıt yaptırdı. Yine o süreçte (2004-2005) düşünsel anlamda önemli değişim yaşamış ve ilk kez, Zaza kimliğine ilişkin 'Biz kimiz?' diyerek

kendini sorgulamıştır.

Meymandar, 2007 yılında Antalya’da evlendi, 2008 yılında Almanya’ya gitti, Almanya’ya gitmeden önce orada Zazalar ve Zazaca üzerine çalışmalar yapıldığını biliyordu, gidince, ilk iş olarak, Zaza aydınlarıyla tanışmış, 1987 yılında Piya, Ware, Kormişkan, ZazaPress ve diğer bazı yıllarda önemli mesafeler alındığını fark etmiş, etkin olarak çalışmalarda yer alma kararı almıştı. Almanca öğrenmeye çalışırken, bir yanda da, bilgisi birkaç sözcükle sınırlı olan ana dilini, oradaki Zaza aydınlarının desteğiyle kısa sürede, önemli ölçüde ilerletti.

2011 yılında kurulan ilk Zaza Derneği İstanbul Zaza Der’in üyesidir. Bir yıl sonra, 2012’de İstanbul’da ilk kez gerçekleşen, Zazacaya özgürlük yürüyüşünün organizasyonunda etkin rol oynamıştır.

2013 yılında kurulan Gemeinde Deutschland e.v. (Almanya Zaza Toplumu Derneği) kurucu üyesidir. 2016 yılından bu yana bu derneğin başkanlığını yürütmektedir.

Avrupa Zaza-Taliş Birliği’ni kurma çalışmalarını organize etti. Zaza ve Taliş aydınlarıyla ortak toplantılar düzenleyerek iki halkın tanışmasına ve dayanışmasına önemli katkıları oldu.

Meymandar, siyasi partiye (DEZA-PAR) dönüşecek olan Demokratik Zaza Birliği / DEZAB’ın kuruluş çalışmalarında etkin olmuştur. 2019 yılında kurulan DEZA-PAR’ın (Demokrasi Zamanı Partisi) kuruluşunda aktif rol oynadı. Şu anda DEZA-PAR’ın Genel İdare Kurulu üyesi olup Partinin Avrupa Temsilciliği görevini yürütmektedir.

Meymandar, Sultan Tanseli Kaya ile evlidir, 3 çocuk babasıdır. Yazıları Zazana ve Piltan dergilerinde yayınlanmış-

tır. Zazaca şiir, roman, deneme çalışmalarını sürdürmektedir.

Eserleri:

- Derdê mı Niyo (Zazaca Öyküler), 2021.

ASMÊNŌ BÊWAYÏR (MESUT KESKÏN)

ZAZAKÏ

Asmêno Bêwayir (namey xoyo raştikên Mesut Keskin) yew cıgeyraoğo Zaza u merdumê ilmê zıwananê Hind-Ewropao. Serra 1973ine de Estamol de ame riyê dinya. Keyey xo taê serri raver dewa Mazra Silêmanu, Pilemoriye (Dêrsım) ra bar kerdo,

ameo Estamol.

1975 de piyê ey o be maa cı ra ardı Almanya. Ae ra nat na dıwele de weşıya xo rameno. Almanya de şı mekteb. 1992 de kewt universite u mihendisina makina (vıraştena makina) heta lisansê veri wende.

Nuştekar û Çarnaog (en)

Oyo ke Zazaki verê coy tenê areze (fehm) kerdêne, emma qısey nêkerdêne. 1993 de dest kerd zıwanê ma u piyê xo, gına sero, musa. 1996 de redaksiyonê pêseroka Warey de ca gırewt. 2005 ra heta 2008 ki redaksiyonê pêseroka Mirazi de ca gırewt. Taê gurenayışê xoyê zıwani, nuştey, kılâmê xo kitabani u pêserokani u internet de veciyay (taê ebe na-

mey xoyê keyey, Mesudê Keşki). Taê kıtabi u xeyle nuştey nuştekaranê Zazaki redakte kerdê. 2013ine ra nat pêseroka MA de nuştan redakte keno, yew ki pela internetia Zazaki Zazakikozmos de ki nuseno u editorine keno. Editorê pelga www.zazaki.de u ezaê diwanê idarey Enstitüyê Zazakiy u Cemate Zazayanê Almanyao.

Nıka Frankfurtê Maini de diwanê idarey Enstituyê Zazaki de gureyeno u temsilkarê pêseroka Miraziê Ewropao. 2005 ra heta 2008 University Frankfurtiê Goethey de qısmê ilmê zıwanan de ilmê têverşanaena zıwanan (ilmê qiyasê zıwanan) de lızgey Hindo-Ewropaistiki (Indogermanistik) wend. Paizê 2008ine de teza xoya mastiri dê zerre. Teza xo diyalektanê Zazaki sero nuşte. Çele (Kanuno Peyên) 2009 de wendişê universitey qedena. 2009ine ra nat teza xoya doktora eyni universite de virazeno.

Keskini Şazadeo Qıckek Küçük Prens çarna Zazaki, ser-ra 2009ine de kitab de Almanyá de veciya. Kıtábê eyê der-sa Zazaki be terifê Almanki, be namey Zonê Ma zanena? Gağandê 2012i de be destê projey taê embazan u nuştekaran veciya. Guciga 2017ine de ey çarnayışê Şazadey Qıckeki be halo rocanekerde newede İstanbul de, Dersim Yayınları de vet. Nê vetişxaney de ki Nisana 2017ine de kıtabê xo'yê der-se Zonê Ma Zanena? Almanki ra çarna Tırki u pê Zazakiyê Hemine be namey Şıma Zazaki zanenê? ra vet. Kıtábê xo'yê ders'o peyên pê metodanê ilmi standardizekerdena Zazaki rê gamê da verêna.

Bivênên:

- Zonê Ma Zanena? - Zazaki für Anfängerinnen und Anfänger

- Şazadeo Qıckek - Zazaki
- Şıma Zazaki Zanenê? Yeni başlayanlar için ders kitabı - Standard Zazaca yazı dili (Zazakiyê Hemine)

TÜRKÇE

Mesut Keskin Frankfurt Goethe Üniversitesi'nin Karşılaştırmalı Hint-Avrupa Dilbilimi bölümünden mezun oldu.

Keskin, Şarkiyat ve Türkoloji gibi yan dallarda da eğitim aldı.

Zazacanın Şivesel Yapısı Üzerine başlıklı yüksek lisans tezini 2009 yılında tamamlayan Keskin, mezun olduğu bölümde bir dönem araştırma görevlisi olarak çalıştı. Halen aynı üniversitede Zazaca dil dersleri vermektedir. Bu yıl (2020) da Zaza dilin yapısı üzerine seminer vermekte.

Dünya klasiği olan Küçük Prens kitabını Zazacaya çevirip 2009'da Almanya'da ve tekrar 2017'de İstanbul'da yayınlayan Keskin'in Zazaca üzerine çeşitli dergilerde yayımlanmış pek çok makale ve çevirileri mevcuttur. Bununun yanısıra Zazaca üzerine dilbilimsel sunumları ve makaleleri de mevcuttur.

2012'de Almanca açıklamalı "Zonê Ma Zanena?" adlı Zazaca ders kitabı yayınlanmıştır.

Hâlâ doktora çalışmasına devam etmektedir.

2017'de Türkçe açıklamalı "Şıma Zazaki Zanenê?" adlı şiveler üstü bir standart yazı dili olarak da tasarlanmış bir dil kitabı yayımlandı.

Keskin, Ware, Miraz, MA, Piltan, Zazakikozmos gibi Zazaca dergilerinin ve sitelerinin redaksiyonunda yer aldı. Zazaca yayınlanan bazı kitapları redakte etti.

2004'te Frankfurt'ta dilbilimciler, sanatçılar ve Zazaca yazarlarla oluşturulan Enstitüyê Zazaki (Zaza Dil Enstitüsü) kurumun kurucu ve hâlâ yönetim kurulu üyelerindedir.

BERFİN JÊLE

ZAZAKÎ

Saire, nustoğ u çarnoğe Berfin Jêle, dewa Dêsimi Turısmege de ame dina. Mektevo vırên, werte u Lisa Mamikiye de qedena. Waxtê cunta 12 Eylöl'e de dı rêy pêguret. Dıma Estemol de şıye mektevê Moda Tasarım (Stilist,

dizayn). Serra 1991 ra nat weşiya xo Alamanya de ramena.

Berfin Jêle, avêri Tırkî de nustey u şiiiri nusnênê. Ğeribiye de tewr jêde giraniye dê zonê xo, hata roza ewrene Zazaki de nusnena. Sair Jêle, xeylê emegê xo, zon u zagonê ma sero esto, kar u gurenayisê xo qımetiniyê.

1992 de taê olvozunê xo ra pia perloda cênîyu "Dengê Jinê" vete.

1993 de oncia na olvezunê xo ra pia Platformê Demokratik Ceniye Geriv ye Avrupa sana pê.

1994 u peyecoy ki pêseramayısunê Alfaba Zazaki de ca guret.

1995 de oncia taê olvozunê xo ra pia perloda Tija Sodiri vete.

Dima, perloda zon u kulturi Ware de cematê aǧmey (yayın kurulu) de ca guret.

Xêyle perlod u qazetu de şiir, hekati, mustê u ropötajê Berfin Jêle veciyay.

Naine ra taê;

Jiyana Nû, Dengê Jinê, Pazartesi, Ware, Tija Sodiri, Ma, BirGün, Miraz, Munzur, Vir, Piltan. Jü ki xeylê qazeteunê interneti de ki makale u hekati, şiirê xo veciyay, tainê de ki mustoǧa kosey biye.

Kıtavê xo:

- Çimê Esqi To Dero, şiir, çapxanê Pêrî de veciya, 2013 Estemol.

- Antolojiyê Sairunê Dina, şiir, çapxanê Belge de veciya, 2014 Estemol. Berfin Jêle, no Antolojiyê xo de edebiyatê Zazaki u edebiyatê dina ard resna jübini u literaturê ma de karo de hewl u sifteyêno. Antoloji, namdarê sairunê dina ra 300 şiirê popüleri u 370 pelgiyo.

- Vana, şiir, Nêşırxaneyê Vir, 2021 Bingol de veciya.

MESO

Tı ke şêre...
Zerria mı de çikê hesrete vaydinê
Çekuyê mı vileçewt manenê
Meso...

Tı ke şêre...
Zobina demserru de fetelün
Boa to cı ra nêna
Meso...

Tı ke şêre...
Ray mı rê rut u rupali
Roji mı rê thıp-tholiyê
Meso...

Tı ke şêre...
Hir u bereket oncino we, sono
Thomê welati ki nêmaneno
Meso...

Tı ke şêre...
Haskerdene bêwayır manena
Dızdi mı ra tirenê
Meso...

Tı ke meşêre...
Jê puxurê sodiri
To oncon zerria xo

Tiji, asme, astaru
Pêroinê dan are, kon lopa to
Teke meso!

Kıtavê cı - Çimê Esqi To Dero`ra

TÜRKÇE

Şair, yazar ve çevirmen Berfin Jêle, Dersim`in merkez köyü Turüşmek doğumludur. İlk, orta ve liseyi Tunceli`de tamamladı. 12 Eylül askeri darbesinde iki defa yakalandı. Daha sonra İstanbul`da Moda Tasarım -Stilist ve dizayn-okudu. Jêle, 1991`den itibaren Almanya`da yaşıyor.

Daha önce Türkçe şiir ve makale yazan Berfin Jêle, yurtdışı sürecinde ağırlıklı olarak kendi ana dili Zazaca`da yazmaya başladı ve hala da yazmakta. Dil ve kültürümüzde hayli emeği ve değerli çalışmaları olan bir şairemizdir.

1992`de kadın arkadaşlarıyla birlikte "Dengê Jinê" (Kadının Sesi) dergisini çıkardı.

1993`de Avrupa Demokratik Yabancı Kadınlar Platformu kuruluşunda yer aldı.

1994`de ve sonrasında da Zazaca Alfabe ve dil toplantılarına katıldı.

1995`de birkaç arkadaşı ile birlikte edebiyat ve kültür dergisi olan Tija Sodiri çıkardı. Daha sonra yine kültür ve edebiyat dergisi olan Ware`nin yayın kuruluşunda yer aldı.

Berfin Jêle`nin çeşitli gazete ve dergilerde şiir, makale, denemeleri yayınlandı. Bunlar, Jiyana Nû, Dengê Jinê, Pazartesi, Ware, Tija Sodiri, Miraz, Ma, BirGün, Munzur, Zazana, Vir, Piltan. Ayrıca bir çok internet gazetesinde şiir, makale ve hikâyeleri çıktı, kimisinde de köşe yazarlığı yaptı.

Eserleri:

- Çimê Esqî To Dero, şiir, Pêrî Yayınları'nda çıktı, 2013
İstanbul.

- Antolojiyê Sairunê Dina, şiir, Belge Yayınları'nda çıktı,
2014 İstanbul. Jêle, bu çalışmasıyla tanınmış dünya şairle-
rini Zaza edebiyatıyla buluşturarak bir ilki başardı ve litera-
turümüze değer katan önemli bir çalışmadır. Antoloji, tanın-
mış dünya şairlerinden popüler 300 şiirden ve 370 sayfadan
oluşuyor.

- Vana, şiir, Nêşîrxaneyê Vir, 2021, Bingol'de çıktı.

GİTME

Sen gidersen...

Yüreğimde hasret kıvılcımları uçuşur

Kelimelerim boynu bükük kalır

Gitme...

Sen gidersen...

Başka iklimlerde gezerim

Kokun gelmez oralardan

Gitme...

Sen gidersen...

Yollar bana çırıl – çıplak

Günlerim bom-boş geçer

Gitme...

Sen gidersen...
Ürünün bereketi olmaz
Ülkenin tadı da kalmaz
Gitme...

Sen gidersen...
Sevgi kimsesiz kalır
Hırsızlar benden çalar
Gitme...

Eğer gitmezsen...
Şafak buharı gibi
Seni yüreğime çeker
Güneşi, ayı, yıldızları
Hepisini toplar, avucuna korum
Yeter ki gitme!

Çimê Esqi To Dero – kitabından.

CEFO ÇAREKIZ (TEVFİK ŞAHİN)

Kulturprojekt Zazaki
Lubow

DOMANÊ
QOÇGIRIYE

BAVA GUL

ZAZAKİ

Cefo Çarekız (Tevfik Şahin), hetê QEREBÊL - Qoçgiriye. Mıntıqa Qerebêli Zera rawo.

Ebe xo İsviçre de meneno.

Nuştey Çarekızı heta nika perlodunê Ware, Tija Sodiri u MA de vejıyay.

Heta nika 5 kitabê xo vecıyay:

- Bava Gul
- Qoçgiri u Qerebêl
- Domanê Qoçgiriye
- Bonê Qerebêliê Khani
- Lawıkê Qerebêli u Qoçgiriye

Cefê Çarekızı imza xu eşta tayê projanê zagoni (kultur)

ki.

Nê projey:

- Pelguzare (Ebe Mikail Aslani ra pia, CD de vejiya)
 - Zazaki-Lehrbuchprojekt, ebe Mesut Keskini ra piya.
 - Zonê Ma Zanena? Zazaki- Türkçe ebe Mesut Keskini ra piya
 - Bonê Qerebêliê Khani (kıtab de vejiya)
 - Muzikê Koy (Ebe Mikail Aslani u Maria Gessler)
- Projey Kulturi Dêsım - Qoçgiriye - Qerebêl (Ebe Cemal Taş, Mesut Keskin, Yaşar Aratemür u Gruba Muziki Bedestan ra piya)
- Zazaki Elifba Domanu, ebe Yaşar Aratemür.
 - Kılte Zonê Ma / Koro Domanê Dêsimi (ebe vaqıfanê İsviçre, CD u kıtap vejiya).
- Ebe vaqıfanê İsviçre projeyanê newu sero gurino.

TÜRKÇE

Tevfik Şahin (Cefo Çarekız) KARABEL- ZARA'lıdır.
Kendisi İsviçre vatandaşdır.

Çarekız'ın yazıları Ware, Tija Sodiri u MA dergilerinde yayınlandı.

Şu ana kadar 5 kitabı yayınlandı:

- Bava Gul
- Qoçgiri u Qerebêl
- Domanê Qoçgiriye
- Bonê Qerebêliê Khani
- Lawıkê Qerebêli u Qoçgiriye

Cef Çarekız'ın gerçekleştirdiği kültürel projelerde vardır.

Bu projeler:

• Pelguzare (Mikail Aslani ra beraber, CD de yayımlandı)

• Zazaca-Almanca öğreneme proje kitabı (Mesut Keskin ile beraber)

• Zonê Ma Zanena? Zazaca- Türkçe (Mesut Keskin ile beraber)

• Bonê Qerebêliê Khani (kitap çıktı)

• Muzikê Koy (Mikail Aslani ve Maria Gessler ile)

Projey Kulturi Dêrsım - Qoçgiriye - Qerebêl (Cemal Taş, Mesut Keskin, Yaşar Aratemür ve Gruba Muziki Bedestan ile beraber)

- Zazaki Elifba Domanu (Yaşar Aratemür ile)

- Kılte Zonê Ma / Koro Domanê Dêsimi (İsviçre vakıfları ile, CD ve kitap çıktı).

İsviçre vakıfları ile yeni projeler üzerine çalışmaktadır.

EBUBEKİR PAMUKÇU (1946-1991)

ZAZAKİ

Ebubekir Pamukçu (2.4.1946 Budran - 18.7.1991 Stockholm), mahlim, nuşkar, neşirker ew kultirdê Zazayan u girweyayenda dahkada Zazakiya silasneyeno.

Roşnberiyê kî, Zazayan ciya şarê vinenê miyabeyndê inan dî cayê xo gêno.

Heyatê cı:

10 qeçandê Hewa u Kemali ra zewêndê cı Abekîro. Dewda Germik (Çermug) dî ameyo dinya. Miyabeyndê serrandê 1964-1966 dî Uşaq dî, serrandê 1966-1967 mektebdê er eğiitimi Ezırgani dî, 1967-1969 dî mektebdê sıfti Şehreni dî, serrandê 1969-1976 dî mektebdê sıfti İstanbul-Karamandere dî mahlimey kerdî. 1976 dî İstanbul dî mektebdê yaz eğiitim Enstitüsü ra diplemay mahlimeyda Tırki girotı.

Pamukçu, 12 Awdari dıma, semedê nuşandê cı ra dî fini İstanbul dî tepêşya. 1974 dî, mahkema biyayenda hirin dî, 7,5 serri hepis ew 2 serri Afyon dî cezayê sirguni girotı ew

27.4.1974 dı, kewt efi ver u veradeya.

Semedê nêweşinda yanqeri ra dınyay xo vırna ew wesyetdê cı sera berd dewda cı Budran dı defn kerdı.

Bı namedê Mertcan'ya, Orhan Kemal, Özgür Fırat ew Pınar'a çıhar qeçê cı estê.

Gırweynayena cı:

Pamukçu, İsweç dı, hetê gırweynayenda zıwandê Zazaki, durık u kultırya dahka sero bı qif ew qandê sılasnayenda Zazaki u kultırdê Zazayan gırweya ew xeylê nesri kerdı raşt. Roşnbero kı tewr veri vato, Zazaki ciya zıwanêno ew Zazay şarêndê ciyayê Ebubekir Pamukçu yo.

Kıtabê cı:

- Ozanlar ve Yazarlar (antoloji)
- Kurtuluş savaşı (şiir)
- Mezarlığı Unutmak (şiir)
- Kediye Niçin Öldürdüm (çocuk kitabı)
- Kızıl Saçlı Kız (çocuk kitabı)
- Kolumdaki Sancı (çocuk kitabı)
- Dehak (piyes)
- Aşyan (Tevfik Fikret biyografisi)
- Zazaca-Türkçe Sözlük (yayınlanmadı)
- Dersim Zaza Ayaklanmasının Tarihsel Kökenleri (ölümünden sonra yayınlandı).

Pêseroki:

- Ayre - Zaza Dil, Kültür, Tarih, Edebiyat Dergisi (Eylül 1985'ten sonra, 14 sayı).
- Piya - Zaza Dil, Kültür, Tarih, Edebiyat Dergisi

(Ayre'nin devamında, 1988'den sonra 14 sayı).

- Zazaistan - Orxana neşiriya Raya Zazaistani (Sayı: 1, Şubat 1991; Sayı: 2, Nisan 1991; ölümünden sonra, Sayı: 3, Kasım 1991).

TÜRKÇE

Ebubekir Pamukçu (2 Nisan 1946 Budaran - 18 Temmuz 1991 Stockholm) öğretmen, yazar, yayıncı. Zaza kültürü ve Zazaca konusundaki çalışmaları ile tanınır. Zazaların ayrı bir ulus olduğunu ileri süren aydınların arasında yer alır.

Hayatı:

Havva ve Kemal'in 10 çocuğundan biri olarak Çermik'in Budaran köyünde doğdu. 1964-1966 yılları arasında Uşak'ta, 1966-1967 yıllarında Erzincan Er Eğitim Okulu'nda, 1967-1969'da Şehren İlkokulunda, 1969-1976 yıllarında İstanbul-Karamandere İlkokulunda öğretmen olarak çalıştı. 1976'da İstanbul'da Eğitim Enstitüsü yaz okulundan Türkçe öğretmenliği diploması aldı.

12 Mart'tan sonra İstanbul'da yazıları nedeniyle iki kez tutuklandı. 1974'te üçüncü yargılanmasında 7,5 yıl hapis ve Afyon'da 2 yıl sürgün cezası aldı, 27 Nisan 1974'te af kapsamında salıverildi.

Kısa bir süre için Aşiyen Müzesi Müdürlüğüne atandı, daha sonra PİYA Yayınevi'ni kurdu. 1981'de yeniden gözaltına alındı. 1983'te ülkeyi terketti, 1984'te İsveç'e gitti, birkaç ay sonra çocuklarını yanına aldırdı.

Yakalandığı kanser nedeniyle 1991'de hayatını kaybetti, vasiyeti üzerine Budaran köyüne defnedildi.

Mertcan, Orhan Kemal, Özgür Fırat ve Pınar adında dört

çocuğu vardır.

Çalışmaları:

Pamukçu, İsveç'te Zaza dili, tarihi ve kültürüne yönelik çalışmalar konusunda yoğunlaştı. Zazaca ve Zaza kültürünün tanınması için çalıştı ve pek çok yayın gerçekleştirdi. "Zazaca ayrı bir dildir ve Zazalar ayrı bir halktır" diyen ilk Zaza aydını olan Pamukçu'nun 1985 itibariyle İsveç'te çıkardığı Ayre, Piya ve Zazaistan dergileri ile Zaza kimliği ve varlığı daha güçlü biçimde gündeme gelmeye başladı. Dergilerde Zazalardan, kimlikleri uzun zamandan beri hem Türk devletince hem de Kürtçü çevrelerce reddedilen ayrı bir halk olarak söz ediliyor ve coğrafi bir ad olarak "Zazaistan" terimi öneriliyordu. O süreçte, birtakım ırkçı/şoven-asimileci Kürtçü unsurlar tarafından bu çalışmalar için "devlet güdümlü" iftirasında bulunularak, mesnetsiz iddialar öne sürülmüş, Pamukçu ve Zaza aydınları karalanmak istenmiştir.

Kitapları:

- Ozanlar ve Yazarlar (antoloji)
- Kurtuluş savaşı (şiir)
- Mezarlığı Unutmak (şiir)
- Kediye Niçin Öldürdüm? (çocuk kitabı)
- Kızıl Saçlı Kız (çocuk kitabı)
- Kolumdaki Sancı (çocuk kitabı)
- Dehak (piyes)
- Aşiyân (Tevfik Fikret biyografisi)
- Zazaca-Türkçe Sözlük (yayınlanmadı)
- Dersim Zaza Ayaklanmasının Tarihsel Kökenleri (ölü-

münden sonra yayınlandı).

Çıkardığı dergiler:

- Ayre - Zaza Dil, Kültür, Tarih, Edebiyat Dergisi (Eylül 1985'ten sonra, 14 sayı)

- Piya - Zaza Dil, Kültür, Tarih, Edebiyat Dergisi (AYRE'nin devamında, 1988'den sonra 14 sayı)

- Zazaistan - Raya Zazaistani (Zazaistan Yolu) örgütünün yayın organı (Sayı: 1, Şubat 1991; Sayı: 2, Nisan 1991; ölümden sonra, Sayı: 3, Kasım 1991).

ESHAT AYATA

ZAZAKÎ

Nuşkarê Zaza u Piranij Eshat Ayata, serra 1953 dı Diyarbekır dı marda xûra beno.

Ayata, serra 1976 dı sebebê siyasi ra remeno şıno Swêd/İsveç.

Ayata, Komê Zazay Swêd roneno u serdemê ciyo u êzay PEN'ê (Komê Nuşkarê Swêd)

Swêdo.

Ayata, wahêrê Neşırxaney Hiddekel u ê Neşırxaney Zaza o.

Ayata, Zazakî, Tirki u Swêdki nuşneno.

TÜRKGÇE

Zaza yazarı ve Piran'lı Esat Ayata, 1953 yılında Diyarbakır'da doğdu. Siyasi nedenlerden dolayı 1976 yılında İsveç'e yerleşti.

İsveç Zaza Derneği'nin kurucusu olup, hâlen bu derneğin başkanlığını yapmaktadır.

İsveç Yazarlar Derneği ve Dünya PEN Kulübü'nün üye-

sidir.

Hiddekel Yayınevi ile Zaza Förlag/Zaza Yayınevi'nin kurucusu ve sahibidir.

Hâlen Zazaca, Türkçe ve İsveççe yazmakta ve bu dillerde yayın hayatını sürdürmektedir.

Ayata'nın kitapları arasında, en çok Kürtçü unsurların tepkisini çeken ve onun Kürt siyasi hareketine ihanetle, bunun yanı sıra MOSSAD, CIA ve MİT ajanlığıyla suçlanmasına neden olan kitap, ilk baskısı 1993'te İsveç'te neşredilen "Bir Zaza Destanı - İsimsiz Bir Gezegenden Notlar" adlı yayınıdır.

Kitapları:

- Karanlık Dünyalar ve Diğer Kısa Hikâyeler, Hiddekel Yayınevi, Stockholm 1991, 168 s. ISBN: 91-970692-8-0

- Nergiz Kokulu Şafak, Hiddekel Yayınevi, Stockholm 1991, 72 s. ISBN: 91-970692-6-4

- Bir Zaza Destanı - İsimsiz Bir Gezegenden Notlar, Hiddekel Yayınevi, Stockholm 1993, 46 s. ISBN: 91-970692-3-X

- Mavi ve Kırmızı, Hiddekel Yayınevi, Stockholm, 1994, 51 s. ISBN: 91-971875-0-X

- Haoma, Zaza Förlag/Yayınevi, Stockholm 1996, 72 s. ISBN: 91-971875-6-9

- Kasside-i Zaza, Zaza Förlag/Yayınevi, Stockholm 2002, 138 s. ISBN: 91-973220-0-8

- İstoneki Şarê Zaza, Zaza Förlag/Yayınevi, Stockholm 2002, 121 s. ISBN: 91-973721- 5-3

Çevirileri:

- Zerdüş, Avesta, Kora Yayın, İstanbul 1998, 2011 (İsveççe'den çeviri)

- Bergström, Gunilla: Alfons ve Gizli Mállgan, [Stockholm], [E. Ayata (dağıtım)], [1985], [25] s. Hasta. ISBN: 91-970692-4-8

- Bergström, Gunilla: Çabuk Ol, Alfons Åberg, [Stockholm], [E. Ayata (dağıtım)], [1985], [25] s. Hasta. ISBN: 91-970692-0-5

- Ekelöf, Gunnar: Emgyion Prensi Üzerine Divan, Hiddekel Yayınevi, Stockholm 1992, 85 s. ISBN: 91-970692-1-3

- Ahmed Arif, Hasretinden Prangalar Eskittim (İsveççe, şiir), Hiddekel Yayınevi, Stockholm 1992, 67 s. ISBN: 91-970692-7-2

- Çetin Altan, Viski (İsveççe, roman), Zaza Förlag/Yayınevi, Stockholm 2000, 242 [1] s. ISBN: 91-973721-0-2

- Çetin Altan, Bir Avuç Cennet (roman), Zaza Förlag/Yayınevi, Stockholm 2000, 233 s. ISBN: 91-973220-9-1

- Çetin Altan, Küçük Bahçe (roman), Çev. Ruth Sylwan - Eshat Ayata, Zaza Förlag / Zaza Yayınevi, Stockholm 2002, 211 s. ISBN: 91-973721-3-7

- Altın Döken Eşek ve Diğer Masallar, Zaza Förlag/Yayınevi, Stockholm 2002, 141 s. ISBN: 91-973721-2-9

FAHRİ ERGUN

ZAZAKİ

Fahri Ergun, sera 1946 pancê mengda gulandi Sêregdı ameya dı. Kalıkê kaliktê cı Gewrekra amayo Sêregı, nâmeycı ‘Hesen bı. Yanê kalikê ‘Hesen ‘Hilmi begê Sêregiyo (rocnameya Kürt Teali JİN dı xeylê hel-

best û qısebandê cı neşır biyê)

Ergun, mektebo sıfte û werteyını Sêregdı qedêyna, lise 1 Anqere Atatürk lisesi, 2,3 Diyarbekır Ziya Gökalp lisesira mezun biyo. İstanbul Huquq qezenç kerdo, qeydê cı, ‘emmamı (keyna Hilmi Begi) vıraşta ‘hetta kimlikji mirê rışt, dıma dede cı Dr Abdılqadıri nêverda û vato: “Hıquqtı zuri vêşiyê” û hıquq ra vek verdao. Neyse serra dımayêndı Özel Işık Mühendislik Yüksekokuli dı qeyd xo vıraşto, 4 seradı 1970 dı mezun biyo.

1968 dewrımci hereketi miyandı cayê xo giroto. Embazê cı Memet Cantekin cı hettı kışyao, Ergun û Qedir Qaymaziya

êy dirbetin biyê. Türk solidı (Deniz Gezmis, Taylan Özgür) ortak eylema miyandı bi. Ululuslar kendi kaderini tain eder (Leninizim) disturi êy xorê hedef kerd, labê türk soli mesela Zazaya û Kırdasi samimi nêbi (Deniz û Taylan xaric). 1967 tı Yıldız Teknik Üniversitesi qampüsü dı forimêndo gırdıdı ma xortê Zaza û Kurda, YTB başqani û xatibê cı rê vakı: “Ewro tıdo, heqtê Kurda Zazaya û behs bıkerê şaranê bındesta bıkerê!”. Forımdı Ergun bıxo kursi sero lingda xoya ard cı viri, ey inadına qalê Zazaya û Kurda nêkerd. Forım qedya u êy kewti pê. Anqerera zülküf Şahin, Mümtaz û Orhan Kotan, Memet Tüysüz, Necmeddin Büyükkaya, Ahmet Karli, Zeki Tekeş nezdiyê da çewresê enbazana no bı türk soliya nêbeno, ma bıxü xorê nanê xo bıbırnım qerari day. U, DDKO dernegi ard kar. Sıfte Doğu Mitingleri qerari gırot. Mitingo sıfıteyên Farqındı, ê dıdını Sêregı dı êy vıraşti. Mitingdê Sêregı dı 1968, tertipkomotesıdı, Ergun, İbrahim Yüksekaya, Hacı Uzun bi.

Ergun nezdiyê saatê, Zazaki qısey kerdı, ‘hewt ‘heyşt sey merdım arêbiyaybi Qanlı Quyi dı. En orijinalê ê mitingi, rehetli Mustafa Amuştekini, o pozda (Ağa vera dewıja dano) û dewıji remenê vanê: “BIREVIN LAW AĞA HAT”. No slogan hewna vacyêno.

1970 dı İnşaat mühendisi bi û Van Yapı İşleri Bölge Müdürlüğüê ê tainê cı vıcyay. Ser û nim, dı seri qontrol mühendisliğı kerd u ez abırıyaya. Muş tı dest bı mıtहितlığey kerd. İnşaaattê xodı ğırew kerdışda. Dıma Diyarbekır, Riha, Mardin dı inşaat, ray, korpi (pırd) vs vıraşti. Dewada xora rocê o ling peydı nêeşt. Sera 1980 dı, êy keye berd İstanbul. Wıca dı zi inşaat, harfiyat, takwiye, tadilat karıdı xepıtıya.

Kırdasiya reyê, labê Ergun weyna Dımliya maya bena

vini. O worışt dımlı űiiri nuş kerdı, welay weşibi, embazê cı zi xeylê ecıbnay û Ergun 5 kitabı hetta ewro neşır kerdı. Bê pere pêro vıla kerdı. Sêregı dı, İstanbul dı rocê imzay vıraziyay, İstanbul Zaza Dernegi dı xebat o yo hala dano.

Kıtabê cı:

- Dıza Sêregı / Arya Yayıncılık
- Zıwen Vınıbose / Arya Yayıncılık
- Na Fın Do Bıbo / Arya Yayıncılık
- Dêê Ha Dê / Arya Yayıncılık
- Rındo

Ergun nıka istanbul dı maneno. No da des serıyo boyaxdê rıwennıra tabloy vırazeno. 2 sergi İstanbul dı, jew Siverek Dernegi, Kadıköy dı, jewzi Lewent dı akerdı. Ergun her tım nêy vano: “Dewrımci bıyayış erdemo gırdo û sloğanê cı, meğdur û mezlumi hettı bıyayışo. Ney weşêri çınçınıyo. Zuwanê marda xo vini nêkerdış marê ferzo.”

KEKO İSMET

Çaar keyna dıma bıyo
Riyê pêrdê xü nêdiyo
Rasilêydı yeno dınya
Emrêcı zefzor űiyo

Dı serreo may mırena
Sêrê xeber rışena
Ap çınıyo, xal çınıyo
Xeber, zerya êm veşnena

Êm, eksuga do sekkero
Kamci wel xo serekero
Şew u roc tutiş nêgêna
Qeçça seni bêro bero

Helalêcı peyhesyêno
Zeryacı, halî veşeno
Nişeno ıstor û şino
Komda sêkûra reseno

Tayn girdiyê, tayn werdêki
Gırdı dê kê Gırbelıki
Êbini, kerdi sandıqa
Eşti xo pey, zey vereki

Qesba em vêşi veşaya
Êniyê çımma peysaya
Xortên û veyva newê
Mengê miyandı, herrê daya

Seremcamê em zehfiyê
Rocê rehatey nêdiyê
Derdê bıray qey werdibi
Sêkûri cıra kemiyê

Hemme cara, şıkyêbi
Veyvında cıya rındıbi
Keyney pêro beşer kerdi
Şansê Îsmeti çinebi

Kar nêmend İsmeti nêkerd
 Karê heta sere nêberd
 Hend weynaê biyo vîni
 Hım ey antê, hımbiyê derd
 Soğın, torına em girot

Akıştra ard nakıştı rot
 Tım lejbi, tım zırarbi
 Hetteni, ehliyet girot
 Ehliyetı girot tepya
 Qehru kederêcı qedya
 Kewt qapidê hükümati
 Nerıda hemirê, pey da

New des seri kêfê xo kerd
 Kışta keyira, rehet nêkerd
 Qeççi bi gırd, mırız nêdi
 Keko İsmet tenê rew merd.

Fahri Ergun

Not: Na şiiri qandê pêrdê nustoğ Faruk İremet'i nuşnao.

ZUWAN VINIBOSE

Bêrê ma ewro bîramê, na dijmeney ser
Xo verşanê vecê, welatra teber
Vêşi nê hendê da desi ser
Bîşê ma xover bîdêse eger

Mado şari resşê, hewna ravêrê
Heyfê, serandê vîniya bîgirê
Dımlıyok erdoyo, destêcî perê
Pêro pıya bîvinê, mado sekerê

Bewnıyê ma çî haldê, finê bîzanê
Dımlıda xoya maê, wendış nêzanê
Dınya alem xorê, kewto duzanê
Zuwano beno vîni, nay rınd bîzanê

Dewra ameyo sukı, qay bıyo tırk
Tırki qısey keno, tenê beno mırd
Tewkı meğmurbose, hendı beno gırd
Pêrdê xora şermayeno, vêre gırd

Zuwan vînibose, tiji vîniyê
Ok erebo, tırko, rumo, ya tı çıçıyê
Kani Çerkezi, lazi pêro vîniyê
Ez vana qey ma hend, bê nefsi niyê

FAHRİ PAMUKÇU

ZAZAKİ

Fahri Pamukçu, Têdayır-Nuskar. Serra 1946 2'yê Nisan'i dı dewa Buderani Çermug, Diyerbekır dı ame dınya. Serrê wendegeyê siftiyê Buderani dı şı wendege, çıhar serri zi dewa Alo-si, Çermug dı, cayo kî pêre cı imamey kerdê, wuza dı wend Dıma,

şı wendegeyê muskaranê wendegeyanê sifti Dicle. Serra 1964'i dı bı muskarê wendegeyanê sifteyêni. Dı serri dewa Akmezar'i, Aksaray dı müskarin kerd. Amnanê 1966'i dı Sêwaz dı hiri mengi eskereya kılmi dıma dı serri dewa Karacalı, Terme, Samsun dı gurweya.

1971'dı qısmê Muskarina İngılızkiyê Enstituyê Terbiyeyê Gazi, Anqere ra mezun biyayen dı wendegeyo sifteyêno kî cı dı muskareya İngilizki kerd, wendegeyê muskaranê wendegeyanê Sifteyênê Keynan, Agırı bı. Hiri serri gurweya, şı Kepirtepe, Lüleburgaz, serra çıharın kî wuza dı gurweyê, Nisan'a 1975'i dı deya qadro dê Muskarina Qısmê İngilizkiyê, Enstituya Terbiyeya Diyarbakır'i.

Payıza Wertiya 1976'i dı sırgun bı Emırdağ, Afyon, istifa dê, nêşî Menga Amnana Peyêni, 1977'dı qerarê Danıştaya açarya wezife dê verêni ser. Serra aqademika 1978-1979'i dı Uniwersiteya Leeds'i İngiltere dı diplomaya seri wend. Pey dı ameyen dı ca dê Enstutiy dı Wendegeyê Muskarino Berz roneya bı. Pawîtê kı wendege dp name dê Fakulteya Tailimi'ya bıgırêdeyo uniwersite, Derba Êlula 12ê 1980'i deyê piro. Menga Gucugiya 1982'ı dı surgunê cı vet Eskişehir. İstifa dê, Diyarbekır dı şirketên da ecnebiya kı Pırınçlık dı qerargeyê eskeriyê Amerêqa dı xızmeto sıwıl dayê, ay dı kewt kar, nezdi hırı serri gurweya. Naqor, 17'ê meng da Gaxani 1984'i dı operasyon dê KİP'i dı gêrya nezaret bın, heşt rozi Diyarbekır dı, hırıs u panz rozi polisê Anqeri dı işkenci bın dı persi ra viyarna, dima est hepısxaneyê eskeriyê Mamaq'i.

Menga Kareni 1987'i dı kı texliye bı, rasteraşt şı İzmit, kufletê cı wuza dı bı. Vist u dı serri İzmit dı wendegeyanê xususiyani dı muskareya İngilizki kerd, ze serekê qısimê zuwanan dê ecnebi gurweya u mudurina umumin kerd.

F. Pamukçu yo kı karê telifi u kitabi çarnayeni dı gurweyeno, mabên dê serranê-1987-1991'i dı mıqaleyê kı ey züwan, tarix u kare dê Zazaki ser İngilizki u Firenki ra çarnayê Tırki, pêserokê Zazaki Ayre u Piya yê kı bırayê cı Ebubekırı Stockholm, Swed dı vetê, ê pêserokan dı neşır bi.

2008-2010 dı dı fini şı Diyarbekır; serra sıfti seme dê mentiqeya rozaway dı neşriyatxaneyên do ecnebi ronayeni, serra dıdıyên, seme dê mudurina wendegeyê do xususiyo newe ronaye kerdeni şı bı Hezirana 2010'i dı kı ageyra İzmit; qerar da bı keyi bıwewılno Alaniye, edızıya bı la anci zi nêheweya Payıza verêno 2020'i rayo oyo Alaniye dı sondi

ser tercumaney keno hım zi ze keso zanayeyo Adli gurweyeno.

Veranverê ayabiyayena Zazayana kî Ebubekir Pamukçu'y Stockholm dı dest pê kerd dima bahdê 2000'i dı Mahmudan; bıra Ferhat PAK û deza Roşan HAYIGi kî çorşme dê Piya û roşnberê Zazayan dê Dêsimi û ê Zazayanê zewnbi cayana piya Alemaniye dı zuwan u kare nê Zazayan ser qompaney ardi pê, bıxo hıma hırg amnan nê qompanan dı ca gurotê. Veror, çend roşnbaranê Zazayana piya Zuwan û Tarixê zazazayan ser Estamol dı qompaney ardi bi pê, nê qompanan dıma Zuwan û Tarixê Zazayan ser tarix dê cı dı koma tewr sıfteyên, Zaza Dera Estamoli roneyê, dima zewnbina cayan dê Zazayan dı Zaza-Deri abiyay. Qompaneyê Estamoli û Alemaniye, Zaza-Deri Sempoziyomê Beynelmilelê tarix û kareyê Zazayanê 1'in û 2'yinê kî menga Gulani 2011 û 2012 dı Uniwersiteya Bingoli pêşikdari kerdı siyasi biyayena Zazayan dı him kerd qayım. Payızo verêno 2019 dı Demokrasi Zamanı Partisi (Deza-Par) roneyê, Fahri Pamukçu'y ronayiranê Deza-Par'i miyan dı ca guroto, oyo İdareyê Umumiye Parti dı gurweyeno.

Sıfteyê menga Gulani 2011'i dı perrê xoyê 'Zazaki dı Demeyê Grameri', menga Gulani 2012'i dı 'Fêmanteyê Maki u Nêriyo kî Xususiyet Dano Zazaki' ra mojna Sepoziyumê Bingoli.

Çend sebebana ray berda İngiltere, Alemaniye, Frensa, İswiçre, Holenda, Belçıqa, Slovenya; eyaletanê rozawa u wertiyê Dıwêlanê Pêya Besteyê Amerika (D.P.B.A); Asiyeya Duri dı heta Taylend, Hong-Kong, Malaziya, Singapor u Taywan. Ayşe Pamukçu'ya zewijiyayeyo. Piyê hiri qeçano; didı keyney, zew laz.

Xebatê Nusteni:

- Gramerê Zazaki-Zuwanrêznayi, Tij Publications, Istanbul, 2002). (Grammar of Zazaki.)
- Welato Şirin, Neşriyatê Vir, Bingol, 2021 (Mentiqeya Heserani-Budaran ra meselê Rasteyi.)
- Aweray, Neşriyatê Fam, Istanbul, 2014

İngilizki ra Çarnaye:

- Tengresayi Bın dı Pey dı Menden, Neşriyatê Yön, Istanbul, 1978.
(Under-Underdevelopment, Majeed Jafaari, Helsinki, (Maxlas dê Ali Yıldız'ıya.)
- İmparatoriya Peyên, Neşriyatê Gendaş'i, Istanbul, 2005. (The Last Empire, Gore Vidal.)

Çimeyek (Kaynakça):

- İhsan Işık / Diyarbakır Ansiklopedisi (2013)
- Geçmişten Günümüze Diyarbakırlı İlim Adamları Yazarlar ve Sanatçılar (2014)
- Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçılar ve Kültür Adamları Ansiklopedisi (2009, 2017).

TÜRKÇE

Fahri Pamukçu, araştırmacı, yazar, çevirmen. 2 Nisan 1946 tarihinde Budaran köyü, Çermik, Diyarbakır'da doğdu. Budaran ilkokulunda bir yıl okudu, dört yıl da babasının imamlık yaptığı Alos köyünde okula gitti, 1964 yılında Dicle İlköğretmen Okulunu bitirince, Aksaray'ın Akmezar köyünde iki yıl ilkokul öğretmenliği yaptı. 1966 yazındaki üç ay kısa askerliğinin ardından iki yıl Samsun'un Terme

ilçesinin Karacalı köyünde çalıştı.

1971 yılında Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü İngilizce Bölümünden mezun olduktan sonra üç yıl İngilizce öğretmeni olarak çalıştığı ilk okul Ağrı İlköğretmen Okuluydu; üç yıl çalıştı, ardından, Kepirtepe, Lüleburgaz'a gitti. Dördüncü yılı orada çalışırken, 1975 nisan ayı içinde Diyarbakır Eğitim Enstitüsü İngilizce Bölümü öğretim kadrosuna geçti. Ekim 1976 da, Afyon, Emirdağ'a sürgün edildi, istifa etti, gitmedi. 1977 yılı Ağustos ayında, Danıştay kararıyla Diyarbakır'daki işine döndü. 1978-1979 akademik yılında diploma üstü çalışma yapmak üzere İngiltere Leeds Üniversitesine gitti. Dönüşte enstitünün yerinde yüksek öğretmen okulu vardı. Okulun Eğitim Fakültesi adı altında Üniversite bünyesine geçeceği beklenirken, 12 Eylül darbesi oldu. Şubat 1982'de Eskişehir'e sürüldü, yine istifa etti, Diyarbakır Pirinçlik Amerikan üssünde sivil hizmet veren yabancı bir şirkette iş buldu, üçüncü yıl çalışırken, 17 Aralık 1984'te KİP operasyonu ile gözaltına alındı. Sekiz gün Diyarbakır'da, otuz beş gün Ankara polisinde işkenceli sorgudan geçirildikten sonra Mamak Askeri Cezaevine konuldu. Ekim 1987'de tahliye oldu ve doğrudan İzmit'e gitti, ailesi oradaydı.

Orada yirmi iki yıl özel okullarda İngilizce öğretmenliği, yabancı diller bölüm başkanlığı, genel müdürlük yaptı.

Telif ve çeviri kitap çalışmalarını sürdürmekte olan Fahri Pamukçu'nun İngilizce ve Fransızca dillerinden Zaza dili, tarihi, kültürü üzerine yaptığı çevirileri 1986-1991 yılları arasında kardeşi Ebubekir Pamukçu'nun Stockholm'de çıkardığı Ayre-Piya dergilerinde yayınlandı.

Ebubekir Pamukçu'nun 1987 yılında Stockholm'da başlattığı Zaza uyanış sürecinin ardından, 2000 sonrası, hemen

her yaz kendisinin de katıldığı, iki Mahmut'un; kardeşi Ferhat Pak ile kuzeni Roşan Hayıg'ın Piya çevresi, Dêsim Zaza aydınları ve diğêr Zaza bölgeleri aydınları ile birlikte düzenledikleri Almanya Zaza dil ve kültür toplantıları; öncesinde, 1990 ortalarında İstanbul'da bir grup Zaza aydınıyla oluşturdukları Zaza Dil-Kültür grubunun verimli çalışmaları sonucu kurulan tarihinin ilk Zaza Dil Kültür Derneği İstanbul Zaza-Der ile onu izleyen süreçte diğêr Zaza merkezlerinde açılan Zaza dernekleri, ayrıca, Bingöl Üniversitesi girişimiyle 2011 ve 2012 Mayıs ayında düzenlenen 1. ve 2. Uluslararası Zaza Tarih ve Kültür Sempozyumları Zaza siyasileşmesine sağlam zemin oluşturduklar. 2019 Eylül ayı başında Demokrasi Zamanı Partisi/DEZA-PAR kuruldu. Fahri Pamukçu DEZA-PAR'ın kurucuları arasında yer almıştır ve o zamandan beri DEZA-PAR Genel İdare Kurulu üyesidir.

Mayıs 2011 ayında 1. Uluslararası Zaza Tarihi ve Kültürü Sempozyumuna 'Zazakide Gramer Zamanları', Mayıs 2012, 2. Sempozyumuna 'Zazakiye Özgünlük Kazandıran Eril - Dişil Algısı' başlıklı bildirilerini sundu.

2008-2010 yıllarında Diyarbakır'a gitti; ilk yıl yabancı bir yayınevini doğu bölge temsilciliğini kurmak, ikinci yıl yeni kurulan bir özel okulda yöneticilik yapmak için gitti. 2010 Haziran'ında İzmit'e döndüğünde, Alanya'ya taşınmaya karar vermişti. Yorgundu ama yine de boş durmadı; 2010 yılından beri Alanya'da yeminli tercümanlık yapıyor, adli bilir kişi olarak çalışıyor.

Çeşitli nedenlerle İngiltere, Almanya, Fransa, İsviçre, Hollanda, Belçika ve Slovenya'da ve Amerika'nın doğu ve orta eyaletlerinde, ayrıca Tayland, Malezya, Singapur,

Hong-Kong ve Tayvan'da bulundu. Ayşe Pamukçu ile evli; iki kız bir erkek üç çocuk babasıdır.

Eserleri:

- Gramerê Zazaki-Zuwanrêznayi (Zazaca dil çalışması, 2002).
- Yol Ayrımı / Aweray, Fam Publications, İstanbul, 2014.
- Welato Şirin, (Zazaca/Zazaca şiirler, 2021)

Çeviri:

- Az Gelişmişlik İçinde Geri Bıraktırlmışlık, (Majeed Jafaar, Helsinki, 1978, Helsinki),
- Son İmparatorluk (The Last Empire, Gore Vidal, Gendaş Yayınları, 2005).

Kaynakça:

- İhsan Işık / Diyarbakır Ansiklopedisi (2013)
- Geçmişten Günümüze Diyarbakırlı İlim Adamları Yazarlar ve Sanatçılar (2014)
- Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçılar ve Kültür Adamları Ansiklopedisi (2009, 2017).

FARUK İREMET

ZAZAKÎ

Faruk İremet dı serda 1965 an dı, beldey eyaletê Sêwrege (Soyregı) dı ameyo dinya. Wendena xo ya destpeykerdenı Sêwrege (Soyregı) dı, a werti u Lise zi Diyarbekır dı wendo. Serra kı Lise tamam keno, dı

a serrı dı Diyarbekır dı Qürimê İL-RAY, Awi û Elektriği (İL-YSE) dı Sendiqa Ray-kari (Yol-İş) dı dest bı kar keno. Bahdê demna bı emirdê Ürfi İdari (Sıkıyönetim) ya peyni deyêna ê kardê cı û ê kari ra yeno eştenı. Dı serda 1983 an dı Üniversita Eskışehiri AÖF-İş i dı qısımdê idari dı dest bı wendena keno. Semedo kı a wendena ê Üniversiti bı name (mektub) ya bena û mecbureya şıyayenı çinêbena, eyra dı serda 1984 an dı, dewa Diyarbekırı Satı dı dest bı mısna-yoxeyda (mahlimeyda) wendenda destpeykerdenı (ilkokul) keno. Dı ê serran dı xeylê nuşte u şehrê cı Anqere dı roc-

namey “Yeşil Yürüyüş”, Diyarbakır dı zi dı rocnamey ‘Öz Diyarbakır’ û jewbi pêserokan dı yenê weşeynayenı. 1985 an dı bı emır u qerardê “Milli Eğitim Müdürlüğü” ra peyni deyêna kardê ciyê mahlimey. Bahdê peyni dayenda kardê ciyê mahlimey, diha vêşi giraneya xo dano nuştênı ser û dı serda 1985 an xelata nuştênı gêno.

Dı serda 1986 an dı terkê welatê xo keno u remeno şıno İsweç. Tabii İsweç dı zi veng nêmaneno. Bahdê mısayenda zıwandê İsweç dest bı wendenda Lise keno ay dimı zi, zıwanê pırogramdê komputerê pascali waneno. O qedina tepeya Şirketê Nobeliyê CNC pırogram kerdenda makinan serro dest bı kar keno. Dı serda 1989 an dı weşanxaney SUK ronano u dı no nabên dı dest bı nuştênı keno. Şehir u nuştêy cı xeylê rocname u pêserokandê İsweç dı yenê çapkerdenı. Dı eyni dem dı zi nê pêserokan ra taynandê cı dı zi redaktorey û mizanpacını keno. Dı serda 1994 an dı namey weşanxanedê SUK’ı vırmeno û keno weşanxaney İremeti û bı no hesaba ey keno faal. Dı serda 1995 an dı, tay embazandê xo yê Zazacıyana piya dest bı vetanda pêserokda Kormışkani kenê. Pêseroka Kormışkani, pêseroka en sıfıyêna Zazayana kı, heme bı zıwandê Zazakîya vıcêna. Faruk İremet karê redaktorey û ê mizanpaciyê pêserokda Kormışkani gêno xo mıli ser û rameno. Semedê meselada Ekonomi vetena Bültendê Kormışkani yena vıندانayenı u ze ramıtey Bültendê Kormışkani dest bı vetanda ZazaPressi keno. Dı serda 2000 an dı vetena ZazaPressi destpey kena. No hım barê vetenda ZazaPressiyê iqtısad, hım ê Mizanpac kerdênı, hım ê redaktorey gêno xo mıli ser. Sitey neyê interneti zi bı xo ronano, merkezê paytextê İsweçi Stockholm dı. Nabêndê serrandê 1996-2002 an dı, paytextê İsweçi Stockholm dı mısınayoxe-

ya “komputeri” keno û resayan rê dersa bilgi sayari dano. Fina dı o nabên dı Stres (Tinsel) kommukasyonu ser ze Pedagogiyik semineri dano, semedo kı, kesê kı kar verdayo û fina cırê zoro kar bıkerê, inan fina cemat û karkerdenırê qezenc kerê. Nê pırogrami hewna xeylê quruman dı yenê karardenı. Dı nabêndê serda 2002 an dı fek dı ê kardê xo ra verdano û dı mahiyetê Baqandê karkerdena İsweçi dı, merkezê rehabilitasyonu dı, semedo kı bêkaran newe ra açarnê kari ser, ze uzman kar keno.

Têhsilê cı:

- Seretaya Mısnayoxeyda Diyarbekiri (Diyarbakır Öğretmen Lisesi).

- Üniversiteya Eskişehirıya beşdê qısımdê kardê idari (Eskişehir Üniversitesi İş İdaresi Bölümü). Tabi no tamam nêkerdo u semedê tay meselan nimçe verdayo.

- İsweç dı Seretaya Zanati, operatoreya CNC (Meslek okulu CNC Operatörü) Pırogramkerdoxê makinandê Endüstri.

- Üniversita Uppsala, Fakülta ekonomi-bazar u Örgütkerdenı (Tezê xo yê Vritüel dı na Örgütkerdenı ser nuşna u no tez dı ZazaPress û Zaza Formi dı zi weşeyna.

- Dı no bahdo zi wendena berza Huquqi keno tamam. (Skövde Yüksekokulu, teknik ve toplum enstitüsü - hukuk bölümü)

- Üniverita Malmö/Swêd, idarey ırf u êdalet

Kıtabê xü kı neşır biyê:

- Çöl Yağmuru Varanê/Yaxırê Çolı (şiiri) Falköping 1989, Suk Yayınları.

- Katliamdan Kaçanlar Êyê kî tertelera remenê (şiiiri) Fal-köping 1990, Suk Yayınları
- "Rondikê Çavên Ti" Têyşanêyda hêrsê çıman (şiiirê Zazaki-Kırdaski) Stockholm 1993, APEC Yayınları
- "Och i älskades hunger" u vêyşaneyda sinayenıdı... (şiiirê Swêdki/İsweçki) Stockholm 1994, İremet Yayınları.
- "Antolojiyê Ozanê Swêdi" Antolojiyê Şairê Swêdi-1 (antoloji bî Zazaki) Stockholm 1995, İremet Yayınları.
- "Zeritenik" (şiiirê Zazaki) Stockholm 1996, İremet Yayınları.
- "Zıwanê Ma Zazaki" (bî Zazaki-Tırkki-Swêdki/İsweçki) Stockholm 1996, İremet Yayınları
- "Mitra" Mitra (Mitoloji dî homayê tiji) (şiiirê Tırkki) Ankara 1996, Yarın Yayınları
- Allmänt IT (Kokê - Enferyasyon Teknoloji), 1997

Müzik CD:

- Na Zeri (Bu gönül), müzik CD (söz ve müzik İremet), 2005

Kıtabê kî Neşirxaneyê İremeti neşir biyê:

- Faruk İremet, "Och i älskades hunger (U vêyşaneyda sinayenıdı...)" (Swêdki/İsweçki şiiiri).
- Koyo Berz, "Kole Nêba" (Zazaki şiiiri).
- Koyo Berz, "Namdarê Sêweregı-1" (Zazaki-Antoloji)
- Koyo Berz, "Ewro Şo, Meştı bê" (İstanikê Zazaki)
- Faruk İremet, "Zeritenik" (Zazaki şiiiri)
- Koyo Berz, "Dêrsım" (Zazaki şiiiri)
- Faruk İremet, "Antolojiyê Şairê Swêdi-1" (Antoloji)
- Carina Nilson, "Minnenas Tempel (Zıyaretê Virikerde-

ni)” (şiiirê Swêdki/Îsweçki)

- Faruk İremet, “Zıwanê Ma Zazaki” (b1 Zazaki-Tırkki-Swêdki/Îsweçki)

- Safiya Pak, “Xeribey id, Keye dı-In der Fremde zu Hause” (şiiirê Almanki-Zazaki)

- Terry Lynn Todd, A Grammar Of Dimili Gramerê Dı-mli (İngilizki)

- Koyo Berz, “Grammerê Zazaki” (Zazaki)

Na pêserokandı redaktorey kerdo:

- Kormışkan Bülten 1995-1997, 5 amori.

- ZazaPress 2000-2006, 15 amori.

- Nûdem (Kovara huneri, edebi u çandi) 1992

Nê pêserokan dı nuştey cı neşır biyê:

Pêserokê Zazaya:

- Kormışkan Bülten

- ZazaPress

- Desmala Sure

- Tija Sodiri

- Ware

- Çıme

- Zazana

- Pir

Pêserokê Kırdasa (Kurda):

- Nudem

- Armanc

- Berbang

- Rewşen

- Welat

Pêserokê Swêdiya (İsveç):

- Falköpings Tidning
- Skaraborgs Allehanda
- Folket i Bild/Kulturfront
- Snäckan
- Uppsala Nya Tidning

Pêserokê Tırka:

- Öz Diyarbakır Gazetesi
- Yeşil Yürüyüş
- Yarın
- Evrensel Gazetesi

QEDIRYA

Wextê Şex Seidi nêbi Kêy Begza ra Remzan
 Êrd, dew, ban, rezi verda û firar ke Suriye
 Kam zanayê
 Bexto siya
 Qeçekê Remzani fîrâ newedera
 Raya macireydı, biremê hetê hıdudiya.

Kalikê mı Remzan şıyo réhmet
 Pi çinyo,
 Ded çinyo,
 Xal çinyo
 Êşir biya vıla, Axajxanı biya wêran
 Dezayê cı Eyübê Bengzi şiyês sere
 kewto hépis

ucê cı vıcyao İmrالی dı
Nêweşeya bêderman dısıkayayo Eyübiya
O zi bê way
bê bıra
bê ded
û bê kes
Xeber yeno Eyübi Bengzi,
Ded Remzan şiyô réhmet
Sêreg ra qireno qatê homa,
Vengê cı nêreseno Resiléyn.

Remzanê Haco kêyna gırdi, Sıltanı
Dao kêy *Gırberıka
Varıkkı welatê xeribi dı
Manenê bêkes û bêwahêr

Kêyna héwt serrê, namey cı Qedırya,
Resa hıdudê Suriye, héwt serre bi
Qedırya Qedırya éma mına Qedırya
Tı ze **Zenobia kewta ray héwt serre
Hirê way û dı biray Haco û İsmet
Bıra İsmet ze varêk, werdêk û dı serre
Dada Bedı panc û dada Fatê hirê serre
Dekerdê gala miyan hera serro
İsmet dekerdi boxçey miyan, eşti to doşı
Tı dı (2) way û birardê xoya,
Hıdudê Suriye ra ravêryay Tırkiya.

Éma marda to Hito, lacê xo Sino rıšto Resiléyn
Maya to, Bed û Fat qatırı serdı tepışto raya ***Wêranşar

Sino u Haco tıfing mıldı vernira kewtê ray
 Offf qedero siyah, bexto bênamus
 To fina raya qedero siya, rafina qeçeka ver
 Fına koçi biya ze tiji û biya reyayeni

Maya to Hafiza şıma verdi, bêhal u nêweş
 Piyê to, kêy Bengza ra Remzanê Haco
 Remzan şıyo heqeyda xo
 Ê şeş qeçeki verdao xo peyra
 Mal, milk, êrd, xan verdao kamirê
 Ê biyo qısmetê kami?

Qedırya Qedırya éma Qedırya
 Kêy şari nêbena kêy kesi
 Sıfrey xeribi nêbena sıfreyê kesi
 Merdim çendi zi nan parekero, merdim bêwaro.

Wêranşar dı, kêy xalê marda to
 Hémê Nuri bi warê şıma
 Bêkesey zora, nêweşına bêderman
 Kewta gandê marda to Hafiza
 Ê homa virakerd varêkê Remzani
 Ê şeş mengi dıma Remzani, vênda kêyna xo Hafizay
 Besê homay nêkerd
 Haco zi girot destê şımara
 Haco mırad nêdi tenya bi şiyês serre

Barê qeçeka fina mend to serre
 Kes nêva Qedırya héwt serreya û qeçeka
 Homa va Qedırya... "tı Zenobia tı nêkewna

Burî goştê estedê xo, kesirê minet mekî!”
Qedırya Qedırya tı héla uniya
Kesirê minet nêkena

Remzan feqir nêbi
Pere û altuni Remzani, pıstınê Hafıza dı
Vengê perey resa bolına
Qeçeki bêwahêri, finê dı bi wahêrê merdımı
Fına koç bi qeder u raya Sêregı asê

Sêreg dı perey u altuni biyê mij
Destê merdımın dı vını biyê
Kavıri Remzani, pare kerdi cay bı cay
Dada Bedê, dıwês sere zewıjnay
Bı merdımêno héyştay (80) serre
Dada Fatı, bi vêyvê kêyi
Û éma Qedırya zewıjnay
Bı lacdê émda cıya
Homa va: “noyo qederê şıma”

İsmet her tım kêye vırna
Ge ge kêy warda xo Bed dı
Ge ge rakewtê vıradê éma Qedırya dı
Ge warê cı biye quncıkê hémaman
Ge biye rez û pali
En peyni new serre İsmet bi méwin
Û kewtê raya nêsnasnaye û raya bêwar.

Her kes pesnê xo da
Û va ma wahêr vıcyay varêkê Remzani

Pere, altun, mal, érd, rez û cirtmeydani
 qonaxê Remzani wêran bi
 İsmet zewijya bi wahêrê panc qeçi
 Reziley, bêwahêrey peydı mend
 Piyê mı İsmet, qet derdê xo nêva
 Fekê xo tepışt, zeriya cı bêveng tenya êy werd
 Wext biyê şimitê û bermayê
 Ge vatê Siltan ge vatê Haco

Ax éma Qedırya, Bedı û Fat
 Serreyê şıma çı seremcano
 Sirguney, bêhawerey, bê may û bê piyey
 Meqehri éma Qedırya
 Zenobia zerrida mı
 Tı hérbiya û êvallah nêkena kesi
 Derdo kı tı anto, tenya tı zana û zerya to zana
 Zıwanê to adır bo zi, cayê to cenneto.
 Hulqê xo hera tepşı,
 Tı bıwazê héme ca to rê beno cennet

Faruk İremet

25/01.03/03-2021

* Gırberık: Odabaşı

**Wêranşar: Viranşehir/Urfa

***Zenobia: Palmira kraliçesi, Mısır'ı fethetmiş, Roma vilayetleri-ni ele geçirmiş ve ülkesini neredeyse Roma'ya denk bir imparatorluğa çevirmişti.

TÜRKÇE

Faruk İremet, 1965'te Urfa'nın Siverek ilçesinde doğdu. İlkokulu Siverek'te orta ve liseyi Diyarbakır'da okudu. Aynı yıl Diyarbakır'da İL-YSE'nin Yol-İş Sendikası'nda işe başladı. Sıkıyönetim Komutanlığı'ndan gelen emir üzerine işine son verildi. 1983 yılında Eskişehir Üniversitesi AÖF-İş İdaresi Bölümünü okumaya başladı. Eğitim müfredatının mektupla öğretim şeklinde olması nedeniyle, Faruk İremet 1984'te Diyarbakır merkeze bağlı Satı köyünde ilkokul öğretmenliği yapmaya başladı.

Yazarlık kariyeri:

Faruk İremet'in şiirleri ve makaleleri Ankara'da çıkan Yarın, Yeşil Yürüyüş, Diyarbakır'da çıkan Öz Diyarbakır gazetesinde yayınlanmaya başladı. 1985 yılının sonlarına doğru, Diyarbakır Millî Eğitim Müdürlüğü'nden gelen bir emirle öğretmenlik görevine son verildi. Bu dönem içinde daha aktif olarak yazmaya devam etti. 1985 yılında Ankara'da ödül aldı.

1986 yılında İsveç'e gitti. Önce İsveç'çe, ardından İsveç lisesini ve devamında da bilgisayarlarda kullanılan Pascal Program dilini okudu. 1988'de Nobel (Bofors) Şirketinde CNC makinalarının programlayıcısı olarak işe başladı. 1989 yılında Suk Yayınevini kurdu.

Faruk İremet'in şiirleri ve makaleleri, İsveç'in Falköpings Tidning, Folket i Bild, Snäcckan ile Kürtçe çıkan Nûdem, Berbang, Welat gibi dergi ve gazetelerde yayınlandı. İremet, aynı zamanda bu dergilerin bir kısmının redaksiyonunda da yer aldı.

1994'te yayını durdurulmuş olan Suk Yayınevi'nin ismi-

ni değiştirip İremet Yayınları olarak tekrar faaliyete geçirdi. 1995 yılında bir grup arkadaşıyla birlikte Kormişkan Bülten adlı tamamı Zazaca olan ilk Zaza dergisinin redaktörlüğünü yaptı, ayrıca inretnette web sitesini kurdu. Kormişkan Bülten dergisinin devamı niteliğini taşıyan ZazaPress adlı Zaza dili, kültürü ve edebiyatı içerikli dergiyi de bizzat kendisi Nisan 2000 itibariyle yayınlamaya başladı ve toplam 15 sayı çıkardı. Bu arada internet ortamında da ZazaPress'in web sitesini kendisi oluşturdu.

13-14 Mayıs 2011 tarihlerinde Bingöl Üniversitesi tarafından düzenlenen 1. Uluslararası Zaza Tarihi ve Kültürü Sempozyumu'na 'Kimliğin Belirlenmesinde Ana Dilin Önemi' başlıklı bildirisini sundu. 1. Uluslararası Zaza Tarihi ve Kültürü Sempozyumu kitabı Aralık 2011'de yayımlandı.

İremet, İsveç'in başkenti Stockholm'da 1996-2002 yılları arasında yetişkin İsvelilere dönük bilgisayar öğretimliği yaptı ve aynı zamanda stres (tinsel), kommunikasyon, iş hayatına yeniden uyum üstüne pedagojik seminerler verdi ve bu konuda hazırladığı programlar hâlâ bazı kurumlarca kullanılmaktadır.

Faruk İremet, 2002 yılından beri İsveç alışma Bakanlığı'nın bünyesinde Rehabilitasyon Merkezi'nde işsizlerin iş hayatına yeniden kazandırılması alanında uzman olarak hizmet sunmaktadır. Faruk İremet, İsveç Yazarlar Derneği ile İsveç Devlet Memurları Sendikası (ST) üyesi olup, uzun bir süre ST Genel Kurul üyeliği yapmıştır.

Öğrenim durumu:

- Diyarbakır Öğretmen lisesi.
- Eskişehir Üniversitesi, İş İdaresi Bölümü (terk).

- Skövde Meslek Okulu CNC Operatörü (endüstri makinalarının programlayıcısı)
- Uppsala Üniversitesi Ekonomi Fakültesinde, Pazar ve Örgütlenmeler kapsamında, tezini "Vritüel Örgütlenmeler" üzerine yazdı. Bu tezini ZazaPress dergisinde ve Zaza Forumu'nda yayınladı.
- Skövde Yüksekokulu, Teknik ve Toplum Enstitüsü - Hukuk Bölümü.
- Malmö Üniversitesi, Adalet-Kamu Yönetimi ve İş Kanunu.

Yayımlanmış eserleri:

Türkçe:

- Çöl Yağmuru, şiirler, Falköping, Suk Yayınları, 1989.
- Katliamdan Kaçanlar, şiirler, Falköping, Suk Yayınları, 1990.
- Mitra, şiirler, Ankara, Yarın Yayınları, 1996, ISBN 91-87840-28-6

Zazaca-Kürtçe:

- Rondikê Çavên Ti (Süsuz Gözyaşları), Zazaca-Kürtçe şiirler, Stockholm, APEC Yayınları, 1993. ISBN 91-87730-27-8

İsveççe:

- Och i älskades hunger (Ve Sevgilinin Açlığında), İsveççe şiirler, Stockholm, İremet Yayınları, 1994, ISBN 91-972069-0-3.
- Vårt Språk Zazaiska, Stockholm, İremet Yayınları, 1996, ISBN 91-972069-8-9

- Allmänt IT (Enfermasyon Teknolojisinin Temeli), İremet Yayınları, 1997

Zazaca:

- Antolojiyê Ozanê Swêdi (İsveç Şairler Antolojisi), Zazaca, antoloji, Stockholm, İremet Yayınları, 1995, ISBN 91-976029-2-X.

- Zeritenık (Narin Yürekli), Zazaca şiirler, Stockholm, İremet Yayınları, 1996, ISBN 91-972069-7-0.

- Zonê Ma Zazaki (Dilimiz Zazaca), Zazaca-Türkçe-İsveççe araştırma, Stockholm, İremet Yayınları, 1996, ISBN 91-972069-8-9

Yayıncılık hayatı:

Suk Yayınları:

- Çöl Yağmuru, şiirler.

- Katliamdan Kaçanlar, şiirler.

İremet Yayınları:

- Faruk İremet, Och i älskades hunger (Ve Sevgilinin Açlığında), İsveççe şiirler.

- Koyo Berz, Kote Nêba (Köle Olmayacağım), Zazaca şiirler.

- Koyo Berz, Namdarê Sêweregı-1 (Siverek Ünlüleri), Zazaca-Antoloji.

- Koyo Berz, Êwro Şo, Meştı Bê (Bugün Git, Yarın Gel), Zazaca halk hikâyeleri.

- Faruk İremet, Zeritenık (Narin Yürekli), Zazaca şiirler.

- Koyo Berz, Dêrsım (Dersim), Zazaca şiirler.

- Faruk İremet, Antolojiyê Ozanê Swêdi (İsveç Şairler Antolojisi), Zazaca, antoloji.

- Carina Nilson, Minnenas Tempel (Anıların Tapınağı), İsveççe şiirler.

- Faruk İremet, Zonê Ma Zazaki (Dilimiz Zazaca), Zazaca-Türkçe-İsveççe.

- Safiyya Pak, Xeribey dı, Keye dı / In der Fremde zu Hause, Zazaca-Almanca şiirler.

- Terry Lynn Todd, A Grammar Of Dimili (Dımlice`nin Dilbilgisi), İngilizce.

- Kormışkan Bülten Dergisi, 1995-97, 5 sayı.

- ZazaPress Dergisi, 2000-2005, 15 sayı.

Müzik CD:

- Na Zeri (Bu Gönül), müzik CD (söz ve müzik İremet), 2005.

Redaktörlük yaptığı dergiler:

- Kormışkan Bülten 1995-1997, 5 sayı.

- ZazaPress 2000-2006, 15 sayı.

- Nûdem (Kovara huneri, edeb u çandi) 1992.

Yazılarının yayınlandığı dergiler:

Zazaca dergiler:

- Kormışkan Bülten

- ZazaPress

- Desmala Sure

- Tija Sodiri

- Ware

- Çime

- Zazana

- Pir

Kürtçe dergiler:

- Nûdem
- Armanc
- Berbang
- Rewşen
- Welat

İsveççe dergiler:

- Falköpings Tidning
- Skaraborgs Allehanda
- Folket i Bild/Kulturfront
- Snäcckan
- Uppsala Nya Tidning

Türkçe dergiler/gazeteler:

- Öz Diyarbakır Gazetesi
- Yeşil Yürüyüş
- Yarın
- Evrensel Gazetesi

FERHAT PAK

(M. ÇERMUG, MAHMUT PAMUKÇU, 1959-2008)

ZAZAKÎ

Serra 1959'i

Dewa Alosi, Çermug, Diyarbekir dı ame dinya. Keye esas Qeraxê Rojawayê Feradi dı, dewa Buderani rayo. Piyê keyi Kemal Pamukçu, wexto kî mekteb dê dewa Buderani dı muskarina

sıfteyên kerdê, kewt intiham dê imametey, tayinê cı vijiya imameteya dew da Alosi Çermug, serra 1953'i dı keye bar kerd, bı şî Alos. 1962'i dı tayin wast, bar kerd şî Çermug, mametey da Camiya Çarşı.

Mahmut Pamukçu'y wendegeyo sıfteyên, wendegeyo werti u lise Çermug dı wend. Şiir u edebiyati dı ilaqedarina Mahmudi tesir dê Ebubekiri u lise dı muskarê cıyê edebiyati Emin Mutlu'y dı menden ra yena. Hewna kî lise dı bı şiiri

nustê.

Anci ê deman dı Çermug dı xurubê siyasiyê newe roneyê tavilê dı a mıntıqa dı serani gurot bi dest, hını zi dı eşirê Soregê girdi vısti pê, vinayi dı paşti dayê kıştê, rasteyi a bi kı guni tim kisne dê şar dê Zazayan ra rıjiyayê. Vêşi nêramıt, kıl erziyê ware dê Çermugi. Wuza dı hedefo sıfteyên Mahmud bı. Kuflet xo hesiya kı çorşme dê Mahmudi dı çembero beno teng, serra 1999'i dı Mahmud rışt Alemaniya. O ware dı leji zuna serr bıramıtayê welatê Zazayan do ca ra bıleqayê.

Alemanıye dı Mahmudi pêserokan dı nustê, meraqê edebiyatiyo kı ey lise dı gurot bı, ramıtê, şiri nustê. Hewna kı Çermug dı bı, şira kı ey serra 1974'i dı nust bi, 'Behice Boran Zaza bo se' heyfo kı neka vını biyayıya.

Mahmudi Alemaniya dı karê xoyê siyasi u edebi po berdê, kıştê ra zi xebata demoqratikı dı ca gurotê. Serra 1979'i dı, idarekariya komên da demoqratik kerd ew endemê Meclise Xeribana Asslar'i bı.

Vinayıya ya kı Siyaseta Kurdiya umumi, dıma gulbeyê Zazayanê kı pêseroka Vate vetê kerdê Zazayan bımısnê cı lehçe biyayena Zazaki-bi. Pêseroka Ayre, dı moyêna cı Piya, kıştêra, dimlast dê na vinayi dı bi sıhaya pêduşi. Ayre 14 amori vıjiyê Dı moyêna Ayre, Piya zi ver dê mergê Ebubekırı anci 14 amori vıjiyê ew vinayıya lehçe biyayen ver dı sıhaya ling erro dayeni akerd ew fırtine qılaya. Ayre u Piya'y kı şar dê Zazayan u zuwanê cı Zazaki sero ezberi şahtnay, welat dı, Ewropa dı, Zuwanzanyaranê dınyay miyan dı kı diqeti anti xo ser, kewti pukê vengê Ebubekırı bırnayeni la nêşa. Mahmudi amorê Ayrey ew dimoyênê cı Piyay miyanıki kerdê vıla, kıştê ra inana zi ilaqeyê nêbırnayê. Weşey da

xo dı Bırayo pil Ebubekiri zi xora wuni wastê, ey nêwastê lej bikewo miyan. Ey wastê Zazay hewlina açaryê rasteyi da xo.

Mahmud Pamukçu'y nê gurwan pêrın miyan dı Ayre u Piya dı pêserokanê ZazaPress, Armanc, Ware u Kormışkan'i dı zi nustê.

Bırayo pil Fahri Pamukçu serra 2000'i ra heta 2005, manganê Amnani dı, wext biyê zuwan u kareyê Zazaki ser têyoameyen, wext biyê çend komana zuwan dê Zazaki dı xebitiyayen ser şiyê Alemaniya. Hırg fina kı şiyê Alemaniya Mahmudiya şopa neşriyatê Ebubekiri po perden ser mışewre kerdê. Fexri heta newe ra vetena Piya'y nê bı çıkı mesajanê Piyaya verêni dayeni dı Piyaya newi dı emırkuri u kemaney bibiyayê, giraneya tarixiya Piya'y şahtnayê. Peyni dı nameyo 'Çıme'ya pêserokên da newi veten dı amey pê. Mahmudi çıyo kı gurot ser, ard ca. Tavilê dı pêseroka Çıme Alemaniya dı amê veten. Mesuleya Çıme'y roşnbero gencê Zazayano Çoligij Yaşar Aratemür'i gurot xo ser. Çıme dı şiri Mahmudi vıjiyay.

Mahmudi deme dê Çermug ra a ta şiri nustê, şirê cı pêserokan dı vıjiyayê. Muzikê şira cıya 'Xaseko Gano Zerejo' saye dê ozan Zerguni, 'Nê Zerezê Keyiyê' saye dê ozan Zülfikar Karabaşıya vırajeya. Şirê cı 1991'i dı name dê 'Xaseko Gano Zerejo' ya zew kitab dı arêdeyay pêser. Serra 1978'i dı kı Mahmudi lise dı wendê, Muxabirina pêserok da Yapıt'i kerd bi.

Kesi nêzanayê kı şewên da Payızê 2008'i ya honik dı kı geçi mara piya qatê cori dı şibi hewna o salona qat dê cêrêni dı zerri da xo dı rem ro guno. Şarê Zazayan a roj zewna kedwarê xoyo keleş kerd bı vini.

Serra 2008'i rayo oyo mezelan dê Torbalı dı, ma u pêr u derazayan dê xo kışta kewno. O zew nê zew ra vêŝi bı; ca biyê Mahmut Çermug, cana dı Ferhat Pak esas, ewladê Zazayano çım siya u qerarın Mahmut Pamukçu, Mahmudê Buderani bı.

Kitabê cı:

- Xaseko Gano Zerejo, Almanya 1991 (şiir).

Na ŝiira ciya kı ey kamiya xo dı hayidar nêbiyayena Zazayan sero nusta wa rih dê cırê hediye bo.

Req Reqiya Çepıkan

Tayn gıran bê gıran
 şıma seqeti niyê
 kerri niyê
 Çiçi şıma şari ra
 kemiyo
 ŝaro welat u
 bostan dê şıma dı
 şıma dekwetê
 Hewnên do gıran
 Hay şıma, şıma ra çınıya
 ŝaro xo rê kêf keno
 na çı req reqiya çepıkana
 Nıqaraya şıma qola
 toqmaço inan desta
 Êyê govenda ŝımaya tılo benê
 Qe zinciya şıma nêveŝena...

TÜRKÇE

Mahmut Pamukçu, 1959 yılında Diyarbakır'ın Çermik ilçesine bağlı Alos köyünde dünyaya geldi. Aile aslen Fırat'ın doğu kıyısında bulunan Buderan köyündendir. Baba Kemal 1953 yılında Çermik'in Alos köyü cami imamlığına gitti, 9 yıl imamlık yaptı. 1992 yılında Çarşı Camisi imamlığına geçti, Çermik merkeze taşındı.

Mahmut ilkokul, ortaokul, liseyi Çermik'te okudu. Mahmut lisede okurken siyasi gruplar Siverek'te iki büyük Zaza aşiretini karşı karşıya getirmiş, giderek kavgayı Çermik kırsalına çekiyordular. Bu nedene aile kararıyla Almanya'ya gönderildi. Mahmut henüz Çermik'teyken şiir yazıyordu. İlk şiiri: 'Behice Boran Zaza bo se' (Behice Boran Zaza Olursa) ne yazık ki şiir kayıptır.

Mahmut'un edebiyata olan merakı Ebubekir'in ve lisedeki edebiyat öğretmeni Emin Mutlu'nun etkisidir ve Mahmut 1978 yılında Yapıt dergisinin Çermik muhabirliğini yaptı. Mahmut Almanya'da siyasi, edebi çalışmalar yaparken yerel örgütlenmeye de zaman ayırıyordu. 1979'da Almanya'da demokratik dernek yöneticiliği ve Asslar Yabancılar Meclisi Üyeliği yaptı.

O sıralarda ağabey Ebubekir yaşanan bir sorun nedeniyle kardeşi Fahri'nin yardımıyla yurt dışına çıkarılmış, 1984 yılında İsveç'e sığınmıştı.

Genelde Kürt siyasetinin savunduğu, sonraki yıllarda Vate dergisini çıkaran bir Zaza grubunun da Zaza halkını bu fikre alıştırmaya çalıştığı bakış Zazacanın 'Kürtçenin lehçesi' olduğuydu. Ayre dergisi özellikle ardılı Piya, bir bakıma bu bakışın ters yanında bir savunma alanı oldu. Ayre 14 sayı yayınlandı. Ardından gelen, Ebubekir'in ölümüne

kadar yine 14 sayı çıkan Piya dergisi lehçeci bakışa karşı açık bir duruş alanına dönüşünce fırtına koptu. Zaza diline ilişkin ezberleri bozan Ayre ve Piya dikkatleri üstüne çekince Ebubekir'i susturma telaşına girdiler, ama yapamadılar.

Almanya'da ise Mahmut, Piya yandaşlarıyla kuzenleri, köylüleri, Dêsım ve diğer bölgelerden Zazalardan sağlam bir yandaş çevresi oluşmuştu. Mahmut Ayre ve Piya dergilerini dağıtıyor ve farklı bölgelerden gelen Zazalarla ilişkilerini koparmıyordu. Sağlığında Ebubekir de o sürecin çatışma düzeyine taşmasını hiç istememişti. Lehçeci Zazaların ikna metoduyla gerçeklerine dönmelerini istiyordu.

Mahmut bütün dergilere destek veriyor, dağıtıyor, yazıyordu, o hep Zaza davasının peşinde oldu. Sırf Ayre ve Piya değil; ZazaPress, Kormışkan, Ware, Tija Sodıri, Desmala Sure, hatta Kürt dergisi Armanç ve diğerleri ile de ilgiliydi.

Ağabey Fahri 2000-2005 arasında birçok kez Almanya'ya gitti. Her keresinde Piya'yı yeniden çıkarmayı konuştular. Sonunda Piya'yı çıkarmamaya karar verdiler. Yeni Piya eski Piya'nın mesajını vermekte kısa ömürlü ve eksik kalırsa, tarihi ağırlığını zedelerdi. Çıme dergisini çıkarmada birleştiler. O üzerine aldığı görevi kısa sürede yerine getirdi. Çıme adıyla yeni dergi çıktı, sorumluluğu Bingöl'lü Zaza aydını Yaşar Aratemür üstlendi. Mahmut'un şiirleri ve yazıları Çıme'de çıktı. 'Xaseko Gano Zerejo' Ozan Zerguni, 'Nê Zerezê Keyiyê' ozan Z. Karakaya tarafından müzikleştirildi. 1991'de şiirlerini 'Xaseko Gano Zerejo' adıyla bir kitapta topladı.

Serin bir 2008 sonbaharı gecesinde çocukları anneleriyle ikinci katta uyurlarken, onun sabaha karşı alt kat salonunda kalbine teslim olacağını kimse beklemiyordu.

O, 2008 yılından beri Torbalı mezarlığında sessizce yatıyor.

O bir değil, birden fazlaydı; bazen Mahmut Çermug, bazen Ferhat Pak, aslında yiğit ve kararlı bir Zaza evladı Mahmut Pamukçu, Buderanlı Mahmut'tu.

Kitabı:

- Xaseko Gano Zerejo, Almanya 1991 (şiir).

GAGAN ÇAR (NAZIM SAYIN, 1959-2016)

ZAZAKI

Gagan Çar (Nazim Sayin), Serra 1959'ine de Xarpêt-Meden-Malato de ame dina. ODTÜ sınıfê hirêyen ra bîriya ra şî Holanda. Aca de mühendişina elektronigi wende, qedêne. Çiko ke mühendişiyne nêkerde. Ey, xo na zonê xo be Avesta ser.

Keyê xo çarna dezzê. Aca de hete ra kitabê xo nusti, hete ra be namê “Havadisê Zazayan” ra sita webi idare kerde. Hetê bin ra Zazaki radyon na ro.

03.09.2016 ine de şî heqiya xo.

Kitabê cı: (Ey kî arşivdê pêserokê ZazaPress de yê)

- Naso
- Vendidad
- The Zaza Language-Zazaki-Zaza Dili, cilt: 1
- The Zaza Language-Zazaki-Zaza Dili, cilt: 2

- Visperad
- Hard
- Teresiye Çemçe
- Zazaki de Tawqesey
- Avesta (Zazaki-Yezdi)

TÜRKE

Gagan Çar (Nazım Sayın), 11.06.1959 tarihinde Elazığ'ın Maden ilçesine bağlı Malato köyünde dünyaya geldi. ODTÜ (Orta Doğu Teknik Üniversitesi) 3. Sınıftan ayrılarak Hollanda'ya gitti. Orada tahsiline devam edip Elektronik Mühendisliği Bölümünden mezun oldu. Fakat mühendislik yapmadı.

Gagan Çar, tüm mesaisini Avesta dili ve ana dili Zazaca'ya ayırarak yoğun tempolu çalışmalara başladı. Araştırmalarının sonuçlarını kitaplaştırarak gelecek nesillere yadigar bıraktı. Zaza dili, kültürü ve edebiyatına 16 kitap kazandırmanın bahtiyarlığını yaşadı.

Evini adeta hem bir yayınevi ofisine, hem de radyo stüdyosuna çevirdi. Zazaça radyo yayını yapmanın yanında, "Havadisê Zazayan" isimli bir internet sitesini de faaliyete geçirip yönetti. 03.11.2016 tarihinde aramızdan bedenlen ayrıldı. Ruhü şad, mekânı cennet olsun.

Kitapları (ZazaPress dergisinin arşivinde bulunanlar):

- Naso
- Vendidad
- The Zaza Language-Zazaki-Zaza Dili, cilt: 1
- The Zaza Language-Zazaki-Zaza Dili, cilt: 2

- Visperad
- Hard
- Teresiye Çemçe
- Zazaki de Tawqesey
- Avesta (Zazaki-Yezdi)

HAMDİ ÖZYURT

ZAZAKİ

Hamdi Özyurt yew nuştekarê Zazayo. Serra 1964 ine de Muş de maya xo ra bi. Üniversitey Estanboliya Fakultey Edebiyati (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi) de qısimê felsefey ra veciya u şî İswec.

Nıka weşiya xo İswec de rameno. Uca romanê

resmını, animasyon u filmanê cerrebi sero terbiyet di.

Kıtabanê xo zafêr be Tırki nuseno, çap keno. Ninan ra be şiiiri, biyografiye, hêkati, romani, kıtabê domanan u karikatür ra 15 (pancês /des u phanc) teney kıtabê xo estê.

Gırwe: Çarnaog u nuştekar bı zıwanê Zazaki, Swêdki u Tırki.

Kıtabê cı:

Zazaki:

- Lawika cırê vaci, Medya Yayıncılık, 1997
- Div div: Sanika Şari, Arya Yayıncılık, 2002
- Derguş çıra berbeno, Vate Yayınevi, 2005

Türki:

- Ay Aslında Camdandır.
- Yirmi Ağaç Tek Portakal, Nokta Yayınları, 2005
- Yürekte Sıcak Bir Yer, Chiviyazıları Yayınevi
- Senin İçin Bir Düş Kurdum, Nokta Yayınları,
- Bacım Erik Ağacı, Klaros Yayınları

Swêdki/İsveçki

- Sedefe, Kvinna från Varto, Haimdagars Förlag, 2001
- Olycksfågllarna, Apec Förlag AB, 2006
- Från våra fönster, Storge Förlag, 2011
- Tjugo träd och en apelsin, Storge Förlag, 2013
- Med få ord, Storge Förlag, 2014
- En väg för min son, Storge Förlag, 2016
- Hos jätten i höga berget, Storge Förlag, 2017

TÜRKÇE

Hamdi Özyurt, 1964 yılında Muş'ta dünyaya geldi. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünü bitirdikten sonra İsveç'e yerleşti ve şu anda hayatını İsveç'te sürdürmektedir.

Özyurt, İsveç'te animasyon ve film üzerine ihtisas gördü ve birçok kitaplara resimler çizdi.

Özyurt'un kitaplarının çoğu Türkçe'dir ve İsveç'çe olan kitaplar da Türkçe'den çevrilmiştir.

Eserleri:**Zazaca:**

- Lawika cırê vaci, Medya Yayıncılık, 1997
- Div div: Sanıka Şari, Arya Yayıncılık, 2002

- Derguş çıra berbeno, Vate Yayinevi, 2005

Türkçe:

- Ay Aslında Camdandır.
- Yirmi Ağaç Tek Portakal, Nokta Yayınları, 2005
- Yürekte Sıcak Bir Yer, Chiviyazıları Yayinevi
- Senin İçin Bir Düş Kurdum, Nokta Yayınları,
- Bacım Erik Ağacı, Klaros Yayınları

İsveççe:

- Sedefe, Kvinna från Varto, Haimdagars Förlag, 2001
- Olycksfåglarna, Apec Förlag AB, 2006
- Från våra fönster, Storge Förlag, 2011
- Tjugo träd och en apelsin, Storge Förlag, 2013
- Med få ord, Storge Förlag, 2014
- En väg för min son, Storge Förlag, 2016
- Hos jätten i höga berget, Storge Förlag, 2017

HASAN KARSEN

ZAZAKÎ

Prof. Dr. Hasan Karsen (Hesen-ê Osman-dê Hebi-ban), doktor, nuskar, şa'ir, xatip. Heqde kultur ew zıwanê Dımliyan dı girweyêno. Zey tay roşnberyanê Dımliyan, Dımliyan ayrı miletê qe-bulkeno. Zıwanê Dımliyan zi zıwanêndo

en verênan ra vinenê.

Heyatê cı:

Serra 1972'dı Dewa Soyreg-ı Qadêk'tı ame dınya. Namey pêrdê cı Osman (Ellah rehmda xwıya şakero), namey marda cı zi İmxa-n-a. Panj bıray, dı way cı estê. Mektebo sıfteyên ew werteyên Soyreg dı wend. Lise 'İntap'dı wend. Serra 1999'dı Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi qedina ew bı doktor. Serran dê 2002-2006'dı Van'dı ihtisasê Enfeksiyon Hastalıkları ke. Bı uzman doktor. Serran dê 2006-2010'dı

Hakkari ew Rîha'dı doktoro uzmaneya gırweya. Serran dê 2010-2020'dı Harran Üniversitesi dı qısmdê nêweşiyandê Enfeksiyoni dı namedê yardımci doçent, doçent ew profesöreye gırweya. Ewro na roj, Suudi Arabistan Medine, King Salman Medical City, Medine General Hospital'dı namedê consiltantiya Enfeksiyoniya gırweyêno. Profesör Dr. Hasan Karsen zewjıyaye ew 4 qeçê cı estê.

Gırweyayena cı:

Bı zıwandê İngilizi ew Tırki'dı xeylê meqaley cı ew qısmê kıtaban estê. Zıwandê Tırki ew Dımli'dı ş'iiri, ew Tırki'ra Dımli tercüme ş'iirê cı estê; hema neşr nêkerdê. Kıtabê nusnayey desti "Mewlidê Nebî Bı Zıwandê Dımli" kı vıraştoxê cı Osman Es'ad Efendi'yo. Herfandê computriya newera nusna. Pê qarşıdı pelê Latiniya, pelê 'Erebiya. Fına nusnayey desti "Qasiday Teravîh" ê Milla Hüseyin-dê Tıll-i 'eynı babeta nusnê. Ew wırdına neşr kerdı. Nıka piyasedı peyda benê. Nuskar, bê nina 'ıldê İslamety sero xeftêno. Youtube dı konferansi ew programê ciyê TV estê.

Profesör Dr. Hasan Karşen, 'emel keno kı Dımli zıwanê cınnetiyo. Kı Hadisi Hz. Muhammed'i ney rê işaret keno [Aliyyül- Kari, El-Esraül Merfua, 283]. Çınkı Farisiya newê seserr da 10-11 dıma vıjyaya. Na zi bolê cı bı zıwandê Dari ew Dımli'ra girota. Hetta no wext (10-11 seserr) Farisiya kı qısey bena Dımli bı xwıya. Tayi vatışan gore; kitabı Zerdüşti Awesta bı zıwandê Dımliya nusiyawo ew Zerdüşti bı xwı zi Dımli qıseykerdo. Sahabeyan ra Selman-ı Farisi (namey cıyo raştay; Mahbe bin Buzehmeşan) ew Feyruz-i Deylemi zi zıwandê Dımliya qısey kerdê.

Nuskar, 3 mengi Pakistan, 6 mengi zi Somali'dı mendo.

Nuskar, ewro na roj çıhar zıwanandı (Dımlı, Tırki, İngilizi, 'Erebi) nusneno, waneno ew qısey keno. Bê nınan zi zıwandê Dari, Peştu, Urdu ew Somali'dı qısey kerdış ew fahm kerdış idare keno. Prof. Dr. Hasan Karsen, qebul keno kı fitney ırkçılıxey nêweşinêna kı a şeytani kerda insanan mıyan. Qısay Yunus Emre'y no mewzu dı xwı rê rehber gino: "Çıyo kı xelq biyo ey weş bıvını, qandê Xalıqı".

TÜRKÇE

Doktor, yazar, şair, hatip, Prof. Dr. Hasan Karsen, Zaza dili ve kültürü konularında çalışmalarını sürdürmekte olup, Zazaların kendine özgü bir ulus, Zaza dilinin de en eski dillerden biri olduğu görüşünü savunan aydınların arasında yer almaktadır.

Hayatı:

Siverek'in Küçük Yakıtlı köyünde (Qadêk) 1972'de doğdu. Babasının adı Osman, annesinin adı İmhan'dır. Beş erkek, iki kız kardeşi vardır. İlk ve ortaokulu Siverek'te, liseyi Gaziantep'te okudu. 1999 yılında Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden doktor olarak mezun oldu. 2002-20006 yılları arasında Van'da Enfeksiyon Hastalıkları ihtisası yaparak uzman doktor oldu. 2006-2010 yılları arasında Hakkâri ve Şanlıurfa'da uzman doktor olarak çalıştı. Harran Üniversitesi'nde Enfeksiyon Hastalıkları alanında yardımcı doçent, doçent ve profesör olarak çalıştı (2010-2020). Hâlihazırda Suudi Arabistan'ın Medine şehrinde, King Salman Medical City, Medine General Hospital'de Enfeksiyon Hastalıkları konsültantı olarak çalışmaktadır. Evli olup, dört çocuk babasıdır.

Çalışmaları:

Hasan Karsen'in Türkçe ve İngilizce dillerinde birçok tıbbi makale ve kitap bölümleri mevcuttur. Türkçe ve Zaza dilinde yayınlanmamış şiirleri ve Türkçe'den Zazaca'ya şiir tercümelere bulunmaktadır. Osman Es'ad Efendi'nin el yazması Zazaca mevlidini bilgisayar ile karşılıklı sayfalarda Latince ve Arapça alfabetiyle yazarak yeniden dizayn ederek bastırdı. Aynı şekilde Milla Hüseyin Tanrıverdi'nin (Milla Huseynê Tıll-i) el yazması Zazaca "Teravîh Kasidesi"ni bilgisayar ile karşılıklı sayfalarda Latince ve Arapça alfabetiyle yazarak yeniden dizayn ederek bastırdı. Ayrıca İslâmî ilimlerle de ilgilenen yazar birçok konferans vermiş ve TV programlarına katılmıştır. Youtubede bu etkinliklerine ulaşılabilir.

Profesör Dr. Hasan Karsen, Zazaca'nın cennet dili olduğunu ifade etmektedir. Bunu da Hz. Muhammed'in bir hadisine dayandırmaktadır [Aliyyül-Kari, El-Esraül Merfua, 283]. Karsen'e göre; "Bugünkü modern Farsça 10-11. yüzyılda, temelde Zazaca ve Dari dillerinden evrilerek oluşturulmuştur. O tarihe kadar konuşulan klasik Farsça denilen dil, Zazaca'nın ta kendisidir. Zerdüşt'ün kutsal kitabı Avesta'nın Zazaca yazıldığı ve Zerdüşt'ün Zazaca konuştuğu yönünde görüşler vardır. Öte yandan, sahabelerden Selman-ı Farisi (asıl adı, Mahbe bin Buzehmeşan) ile Feyruz-i Deylemi adlı şahsiyetlerin de konuştukları dilin Zazaca olduğu ileri sürülmektedir."

Pakistan'da 3 ay, Somali'de 6 ay süreyle kalan yazar, hâlen İslami konularda, tıbbî konularda ve Zaza kültürü konusunda çalışmalarına devam etmektedir. Dört dilde (Zazaca, Türkçe, İngilizce, Arapça) konuşma, yazma ve oku-

ma becerisine sahip olup, ayrıca Dari dili, Peştü dili, Urdu dili ve Somali dillerini de orta düzeyde konuşabilmekte ve anlayabilmektedir. Prof. Dr. Hasan Karsen, şeytanın ben-i Âdem'in arasına soktuğu ırkçılık fitnesini bir hastalık olarak görmekte ve bu konuda Yunus Emre'nin "Yaradılanı hoş gör, Yaradan'dan ötürü" sözünü rehber kabul etmektedir.

HASAN YILDIZ (HESEN ASTARE)

ZAZAKÎ

Yıldız; serra 01. 02. 1960'ine, Pulemoriye (Pülümür) de dewa Brastige de amu riyê hardi.

Hata 1968'i naca weşiye xu ramite, ora tepia 68'de piyê mî necir amo Adapazarı, ma ki amayme naca. Ez

Adapazarı de şine mektevo viren, mektevo orten ki naca qedena.

Eskeriye ra têpia 4 serri postacêni kerde.

Serra 1988'i de vejine teber, hata 1991'i İsviçra de multeci mendane.

Mektebo viren ra hata ewro alaqa mî'be edebiyati esta. Ravê, ebe tırki kılami nuşti, kitavi veti.

Da-dıma, 35 serri ra têpia alaqa dêbe zonê ma.

Kılamê mî:

- Karşı edebiyat
- Berfin bahar,
- Işkın

- Miraz
- Piltan perlude de veciyay.

Kıtabê minê ebe Tirki:

- Dar günlerin ipek yürekli perisi
- Nazlı ve bakir özlem
- Yıkma gülüşünü erkenden
- Üstüme gelme hayat

Kıtabê minê Zazaki:

- Pukeleka
- Xatır be tu - hoşça kal. (Zazaki-tırki)

Kıtabê minê ke tırki ra çarnê zone ma:

- Xece rê loriki - Xece'ye ninniler (Nustoğ: Resul Sarıgül)
- Damla damla şiirler (3 zonu de veciya: almanki, tirki, Zazaki. Nustoğ: Molla Demirel)
- Uluçınar - Çınara Khale (Nustoğ: ablam; Hatun Tülin Şenel)

Müzik albüm:

- Dara Muriye
- Gulbang (nejdi de vecino, qese u qeyde pêro yê minê)

TÜRKÇE

Hasan Yıldız, 1960 yılında Pülümür'ün Brastige köyünde dünyaya geldi ve 1968'e kadar Brastige'de hayatını sürdürdü.

1968 yılında babasının Adapazarı'na sürgününden dola-

yı Adapazarı'na taşınırlar. Yıldız orta ve liseyi Adapazın'da bitirir.

Askerden döndükten sonra dört yıl posta memurluğu yapar 1988'de İsviçre'ye yerleşirler. Yıldız, 1991'den beridir farklı dergilerde Zazaca, türkçe yazıları ve kitapları yayımlandı. 35 yıl sonra kendi şarkı sözlerini ve müziğini hazırladı.

Yazdığı dergiler:

- Karşı edebiyat
- Berfin bahar,
- Işkın
- Miraz
- Piltan

Türkçe kitapları:

- Dar günlerin ipek yürekli perisi
- Nazlı ve bakir özlem
- Yıkma gülüşünü erkenden
- Üstüme gelme hayat

Zazaca kitapları:

- Pukeleka
- Xatır be tu (hoşça kal) Zazaca ve türkçe

Türkçe'den Zazacaya çevriler:

- Xecere loriki - Xecere Ninniler yazar Resul Sarıgül
- Damla damla şiirler Almanca, türkçe, Zazaca yazar

Molla Demirel

- Uluçınar, Çınara Khale, Ablam Hatun Tülin Şenel

Müzik albümü:

- Dara Muriye

- Gulbang (yayına hazır, söz ve müzikler bana ait.)

Pukeleka

Pukeleka, tevera va daru dêmdano
 Vore çêver gureto, mara çı wazena
 Bone quluke, çêrangê şiyê
 Zulmeta, çım çımu nêvêneno bıra
 Asmen biyo tari, roştiye bırıya wayê
 Jê taliye Kımancı dina biya tariye.

Heli amo, verg amı dormê ma gureto
 Kêşi ra ven nêvejino, herkes saê ke meytio
 Uşıra destê ma şikiya, terseme bine bonu de
 Teseliya ma bırıya, terseme binê bonu de
 Teseliya ma bırıya, Haq marê wayi niyo
 Zaneme bıra zameme,
 Awa ke yene sarê ma ser, zaneme
 Uncia ki ma zuvini ra destanê hu rameme.

Pukeleka, kemer u kuçi welegne danê
 Theyr u thuri bêperr mendê, nêperrene ra
 Hard lerzeno, zerê her çi çızzeno
 Zon biyo lal, gos biyo kherr, çım biyo korr
 Nêvano, nêheseneno, nêvêneno
 Herkes horê mezela hu kıneno...

HAWAR TORNÊCENGÎ (İMDAT YILDIZ)

ZAZAKÎ

Hawar Tornêcengi serra 1957ine de Der-sim/ Pilemoriye/Pirdosur, Harşiya Lolu (Kovuklu) de amo dina.

Mektevo verên dewe de, mektevo wertên Pirdosur de, mektevê zenate ki Erzîngan de wendo.

Serra 1977ine de we-

lat ra vejiyo, amo Almanya.

- Frankfurt de mektevo berz ‘informatik’ wendo.
- Nika Almanya de Almanki, Tirki, Zazaki û Kirdaski de berfekenî keno.
- Zewejiayewo, jü lazê xo esto.
- Serra 1984ine ra nat zon u kulturê Dêrsimi sero gurino, xeyle perlod u dezgeunê ma (ronayêna Komelunê Dêrsimi) de emegê xo vêrdo u vêreno ra.
- Folklorê Dêrsimi sero (Lawiki, Saniki, Mertali, Qesê Pi-Khaliku) xeyle doskariya xo esta. Serva gramerê Zazaki, zonzanoğunê Awrupa de; jê M.C. Jacobsoni, jê, Sandonato, jê prof. Ludwig Paul u Prof. Gipperti u zovina Doskaru de

pia guriyo.

- Tertelê '38i sero; qalkerdena kokim u çarnayisu sero, arêkerdisê Folklori sero gurenayisê xo hona dewam keno.

- İdarê ronayisê Komelunê Dersimi yê Awrupa de, dezgeunê (kurumê) Dersimi de gurino.

Lawık u kılâmê ke ardê pêser, ya ki eve xo nusnê, hetê xeyle sinatkaru ra, jê; Serdar, Rençber, Kadri Karagöz, Mikail Aslan, Nizamettin Ariç, Nilüfer Akbal, Ali Baran, Mehmet Çapan, Serdar Hayır, Sait Bakşi, Servan Barihas, Ozan Şahin, uib. Kaset u CD de vaciyê.

- Kıtavê xoyo verên "Dêrsım de Düay, Qesê Pi-Khalıkan, Erf u Mecazi, Çıbenoki, Ğeletnayêni" serra 1992ine de eve alvozunê xo: Mustafa Duzgını u Munzur Comerdi pia vetê.

- Dima, Lawikê qomiyê ke kerdê arê, eve namê "Taê Lawikê Dêrsimi (Şıwari)" serra 1992ine de Çapxanê Berhem'e (Anqara) de veciyay. No kıtavo Zazakiyo ke Cumhuriyetê Tırkiya de en sifte yasax/qedexe biyo, uyo.

- Hata nıka xeyle perlod u dezgeunê Kurd, Dêrsım u Kırmancki-Zazaki de emegê xo vêrdo.

- Raver redaksiyonê Berhem'e (1988-1995 İsweç u Tırkiya) de persberina Almanya kerde.

1991 ra dime redaksiyonê "Ware"y, vetişê perloda "Tija Sodiri" de emeg da.

- Bado eve Cemal Taşı ra piya "Vejiyaişê Tiji" (Tij Yayınları) na ro, hona ki redaksiyonê vejiyaişê Tiji de kırmancki/Zazaki de editorêni keno.

- Saniku, Lawiku, Qesebend (sözlük) Qesê Pılu u Tertelê 38'i sero gurenayisê xo hona dewam keno.

- Yol TV de eve phoştdariya FDG namê "Vengê Dêrsimi" ra Zazaki/kırmancki Tertelê 38'i sero 2 serri Program vırast.

Kıtavê xuyê ke hata nıka vejıyê:

- Dêrsım de Düay, Qesê Pi-Khalıkan, Erf u Mecazi, Çıbenoki, Ğeletnayêni, 1992, Çapxanê Berhem.
- Tayê Lawıkê Dêrsımı (Şıwari)/Dersim Türküleri (ağıtlar), 1992 Çapxanê Berhem (Anqara).
- Rozê Yena (şıir /kılami), Vejiyaisê Tiji, 1999, Estemol.
- Bıza Kole, Vedat Dalokay, (Reyisê belediya Anqarao vıren), (Tırki ra çarnaisê Zazaki), Vejiyaisê Tiji, 2000, Estemol.
- Jü Şêftaliye Hazar Şêftali, Samed Behrengi (Almanki ra çarnayisê Zazaki), Vêjiyaişê Tiji, 2001 Estemol.
- Pasa u Vilikê Usari, Efendi Yıldız, (Tırki ra çarnayisê Zazaki), Vêjiyaişê Tiji, 2001 Estemol.
- Qesê Pilunê Dêrsım u Vatey – Dersim Atasözleri ve Deyimler (Zazaki/Kırmancki-Tırki), Vêjiyaişê Tiji, payiz 2021, Estemol.
- 150 ra jêde maqalê xo perلودu, qezetu u pelgunê interneti vejıyê.

TÜRKÇE

Zaza yazarı Hawar Törnêcengi 1957 yılında Pülümür'ün Kovuklu köyünde dünyaya geldi. İlkokulu Kovuklu'da, ortaokulu Pülümür'de ve Sanat lisesini de Erzincan'da okudu. 1977'de Almanya'ya taşındı. Frankfurt'ta "informatik" okudu.

Şimdi Almanya'da Almanca, Türkçe, Zazaca ve Kürtçe tercümanlık yapıyor. Törnêcengi evli ve iki çocuk babasıdır.

Törnêcengi, 1984'ten beridir Zaza dili ve kültürü üzerine çalışmalarını sürdürmektedir. 1938 Dersim jeonosidi hakkında çalışmaları var ve bu çalışmalarını hâllâ sürdür-

mektedir. Bu çalışmalarını CD, kaset ve kitaplarda toplayıp iki yazar arkadaşı Mustafa Düzgün ve Munzur Comerdi ile birlikte Zaza yazı kültürüne kazandırmıştır.

İlk kitabı 'Dêrsım de duey, Qesê pi u khalıkan, Erf u Mecazi, Çıbenoki, Ğeletnaêni' 1992'de okuyucuya ulaştırmış ve yıl 1992'de Ankara'da Berhem Yayınlarında kitap olarak yayımlandı.

Tornêcengi, birçok Zaza dergisinde hem yazıları ile hem de redaksiyonlarında yer alarak Zaza Basın-Yayın hayatına destek vermiştir. Tornêcengi, daha ziyade Ware ve Tija Soddı dergileri ile Tij Yayınları'nda aktif olarak yer almıştır.

Eserleri:

- Dêrsım de duey, Qesê pi u khalıkan, Erf u -Mecazi, Çıbenoki, Ğeletnaêni, 1992

- Taê Lawıkê Dêrsımı (Şıwari), 1992 Çapxaney Berheme (Anqara)

- Rozê Yena (şiyir u klami), Vejiyaişê Tiji, Estemol

- Jü Şêftaliye Hazar Şêftali, Samed Behrengi (Farski ra çarnais), Vêjiyaişê Tiji, Estamol

Bıza Kole, Vedat Dalokay (Tırki ra çarnais), Vejiyaişê Tiji, Estemol

- Qesê Piluna Dêrsım u Vatey (Dersim Atasözleri ve Deyimler)

Hikâyeler:

- Bize ve hirê bijêku ra

- Feqiro xêğ

- Hêkata vilıka sermonıke

- Sanıka thüye

- Vergo vêsan

HAYDAR ŞAHİN

ZAZAKİ

Haydar Şahin 1956 de Têrcan ra nejdi dewa Baği de amo dina.

1986 ra nat zon u kamiy u kulturê sarê xo sero guri-no. 4 serri seminerê Alfabê Zazaki de, seminerê rast-nuştena (gramer) Zazaki de ca guret.

Tawo peyên de pêseroka Piya, Raştiye, Ware de guriyo, nuşti nustê. Welat de verênde Munzur Haber, dime ra internet Sero “www.tavz.net” Sive-rekname, Bingöl Online, Tunceli Halkın Sesi de nust. Ebe serru koti ke jü şenatiye biyene, şiyene ucau de xonça/standê peserokanê, kıtabanê zon u Kulturê Zazayan kerdene ra. Dı rey Mannheim de qursê Zazaki ebe xo da.

Albazu ra pia 10 serri “Veyvê Kıtabu” Zaza kitap şenliği” kerd, albazan ra pia zaf rey konserê Zazaki kerdı, Zazaki de 5 rey cem gire da, 8 serri têdima şenatiya Khalê Gağani kerde.

Universitê Çewligi (Bingöl Üniversitesi) de sempozyumê “Uluslararası Zaza Dili Sempozyumu”de Tırki de ebe namê tebliğê xo “Zazaca Ad ve Soyadların Resmi Kayıt İçin

Gramerine Uygun Yazılışı” ra şî sempozm.

Almanya de Frankfurt de ronaena “Enstitüyê Zazaki” de, Mannheim de ronaena “Bonê Kulturê Ma, Zaza Kulturhaus e.V.” de ca guret. Na komê Bonê Kulturê Ma de 15 serri sermiyanêni de ca guret u zerrê 15 serri de ki 4 serri serverêni kerde. Almanya de ronaena FDG (Federasyonê Komelanê Dêsimi’ê Ewropa) de ca guret. Frankfurt de ronaena “Zaza Gemeinde Deutschland - Cemâtê Zazayanê Almanya” de ca guret u 4 serri serverênia “Zaza Gemeinde, Cemâtê Zazayan” kerde.

Tırki u Zazaki de xeylê nustê xo estê. Zazaki de xeylê saniki day arê u nuşti. Na saniki taê pêseroku de veciyay, xeylê kılâmê (şîir) xo ki pêseroku de veciyay.

Heyder Şahini “Ebe Vatena Tırki Kıtabê Musaena Zazaki - Türkçe Açıklamalı Zazaca Öğrenme Kitabı” jü kıtabê de dersa Zazaki veto. 2017 de ki Zazaki de Kıtabê Namê Doamanu veto. 2018 de usar ebe namê “TANIYA ADIRÊ ZERRÊ MI” kıtabê Bestanê(şîir) vet.

Emserr ver ra 2019 de kıtabê “Welat ra Sanikê Domanu” vecino.

Zobina komanê (derneklerde) çı kar biyo, i karu de çı kerdo, nustê xuyê “Dilimizin Üzerindeki Engeller”de nusto.

Heyder Şahin teqawuto. Zewejiyaiyo, dı domanê xo u phonc tornê xo estê. Torna mına pilê Zazaki kav kena/sona ser, ma de Almanki qesey kena. Endi key cêrena ra Zazaki ser nêzanon.

RINDEKA MI

Derdê u qıawata keş de,
Verba hewes u şênêniya keş de,
Nêweşiya u dirbetiya keş de
Huyas u berbisê keşi de
Mı mêvine uca de

Hiya, mêvaze mêvere
Mehuye duri mekuye
Mêvêre meso
Sotrağ niya mêde
Zerrê mı de
Ağwe mêgirene

Ağwe ke guriyê
Zerrê mı de
Benane helm
Darinane we
Qedinane roe
Manena teyna
Bêmi na dina de

Mêgirene
Helm mebine
Meqedine
Memane teyna
Bêmi na dina de

Tene hewno
 Tene gumano
 Tene cano
 Tene roo
 Gegane nia vano

Tı gegane welata
 Tı gegane zuna
 Tı gegane şarê mına
 Tı gegane sariya mına
 Tı niya zerrê mı dera

TÜRKÇE

Haydar Şahin, 1956 yılında Erzincan'ın Tercan ilçesi yakınındaki Bağlar köyünde dünyaya gözlerini açmış. 1986 yılından bu yana Zaza dili, kimliği ve kültürü üzerine çalışmalarını sürdürmektedir.

Dört yıl Zaza dili Alfabeti üzerine çalıştı ve ardından Zaza dili gramer seminerlerinde yer aldı.

Zaza aydınlarının Zazaca ve diğer dillerde çıkardıkları Piya, Raştiye, Ware, Tija Sodiri, ZazaPress, Kormışkan Bülten dergilerinde yazıları yayınlandı ve o dergilerin bazılarının redaksiyonunda yer aldı.

Şahin, Dersimde çıkan Munzur gazetesine, internet üzerinden yayın yapan www.tavz.net, Siverekname, Bingöl Online, Tunceli Halkın Sesi'ne (şimdiki adı Dersim Haber gazetesi'ne yazdı).

Yıllarca yapılan etkinliklerde, Zaza dili ve kültürü üzerine çıkan dergi ve kitapları için stand açıp bunları okuyu-

cularla buluşturdı. İki dönem Zaza Dili Kursu'nu başarıyla yürüttü. 10 yıl arkadaşlarıyla birlikte Almanya'nın Mannheim şehrinde Zaza Kitap Şenliği düzenledi ve birçok kez yine arkadaşlarıyla beraber çeşitli tarihlerde Zazaca konserler organize etti.

Yine arkadaşlarıyla birlikte beş yıl boyunca Mannheim şehrinde Cem bağlamada yer aldı. 8 yıl Zaza coğrafyasında Zazaca adıyla "Khalê Gağan" etkinliğinin düzenlenmesinde yer aldı.

Bingöl Üniversitesi'nde yapılan "Uluslararası Zaza Dili Sempozyumu'nda "Zazaca Ad ve Soyadlarının Resmi Kayıt İçin Gramerine Uygun Yazılış" sunumuyla katıldı.

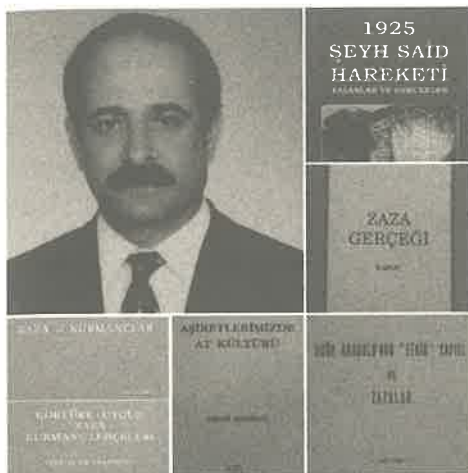
Almanya'nın Frankfurt şehrinde "Enstitüyê Zazaki" kurucuları arasında yer aldı. Bu arada, Almanya'nın Mannheim şehrinde oluşturulan "Bonê Kulturê Ma - Zaza Kulturhaus e.V." (Zaza Kültür Evi) adlı kuruluşun kurucuları arasında bulundu. Bunun yanı sıra, 15 yıl süreyle "Zaza Kültür Evi" kuruluşunun Yönetim Kurulu'nda yer aldı ve iki dönem başkanlığını yaptı.

Öte yandan, Almanya FDG (Federasyonê Komelanê Dêsimi'ê Ewropa)'nin kuruluşunda da bulundu. Bu arada, Almanya'nın Frankfurt şehrinde teşkil edilen "Zaza Gemeinde Deutschland - Cematê Zazayanê Almanya" (Almanya Zaza Cemiyeti) oluşumunun da kurucuları arasında yer aldı ve 4 yıl süreyle Almanya Zaza Cemiyeti'nin başkanlığını yürüttü.

Kitapları:

- 2013'te "Türkçe Açıklamalı Zazaca Öğrenme Kitabı" adlı eseri yayınlandı.
- 2017 de "Zazaca'da Çocuk İsimleri" adlı Zazaca kitabı yayınlandı.
- 2018 de "Taniya Adırê Zerrê Mı" isimli Zazaca şiir kitabı çıktı.
- 2019 yılında Zazaca "Kıtabê Sanıku" isimli kitabı çıktı.
- Yıllarca Türkçe yazdığı yazılarının bir kısmını ve yakın dönem Zaza tarihi ile ilgili bir kitabı hazırlık aşamasında olup, 2022 veya 2023 yılında çıkacaktır.
- 2013 yılında ilk baskısı çıkan "Türkçe Açıklamalı Zazaca Öğrenme Kitabı"nın, günlük konuşmaları da içerecek şekilde, genişletilmiş 2. Baskısını hazırlamakta olup, bu eserini 2023 yılında yayınlamayı düşünmektedir.

HAYRÎ BAŞBUĞ

ZAZAKİ

Cıgêrayoğ/tarixçi-nuştoğ Hayri Başbuğ, serrê 1958 dı sukê/şaristanê Diyarbekır dı ameyo dinya. Mektebi ‘ewılı/verini u mektebi miyani/werte Diyarbekır dı, lisa ‘El‘eziz dı qedina. Uniwersitey Anadolu dı “Gılı/qısmi Munasebetey pê Şari” û “Gılı Tarix” ra mezun

bı. H. Başbuği, Uniwersitey Aydını Estembuli dı, Gılı Tarixi Enstituyi Ta’limi Seri Lisansi dı Lisanso Berz wendo u inka/nıka zi ha wu tezi xu hederneno. Mewzu yi tezi cı, “Şerqi Anadolu dı Terori Armınıyan u Alayiyê ‘Eşirani Hemidiye” sero yo.

H. Başbuği, heyati nuştoğê xu ri serrê 1977 dı Anqere dı başle kerd. Mudêki pêserokê “Töre” kı kultur, sen’et u edebiyati sero neşir bena tede gurweya. Aşmê Çile yê 1979 dı, him mıdurey neşriyati umumiyê pêserokê “Kon” [kumê/xeymê koçeran] u him zi mo are dı Neşriyati Kon dı gurwey editorey zi kerd. Bahdi cı Wezaretı Ta’limi Milli dı wezife

girot/girewt. Uca ra pey Serwezaret dı wezifey muşawirê u uzmanê kerd.

Sekı zaniyayeno kı Miralay Nazmi Sevgen (1890-1980), pê tedqiqani xu yê derheqi Zazayan u Kurdan/Kurmancan dı yeno şınasnayış. Nuşteyo kı hetı N. Sevgeni ra pê namey “Zazay: ‘Eşira kı Heta Nika Heyati cı Miyanik Mendo” nusiyawo, pêserokê “Tarih Dünyası” (Amor/Umar: 10, 11, 12, 13, Payızoverin-Payızomiyani 1950) dı tefriqa/neşır biyo. No nuşteyo tedqiqo muhim, Turkiya dı hewa verina kı derheqi Zazayan dı nusiyawo yeno zanayış. Serran ra pey, ino tedqiqi N. Sevgeni, serrê 1982 dı, hetı H. Başbuğı ra derheqi Zazayan dı tayi malumat u izeheti kı bınnotan dı ‘ilawe biyê, pêro piya pêserokê “Türk Kültürü” (Amor: 229, 230 / Gulan-Heziran 1982) dı neşır biyê. Cı ra pey ino tedqiq, miyani Zazayan dı vengêko berz da u merdimi aya kerdı. Bahdi ey nuştey, yani serrê 1982 ra pey, raştê/heqiqetê Zazayan biy aktuel, cemiyet u cematın dı cay xu girot. Kışta bin ra H. Başbuğı, hetı grameri u kelima ra Zazaki u Kurdki/Kurmancki nay têver/muqayese kerdı. Ferqi kı bêtey wurdı zonan dı mewcudi veti werte. Kitabı xu dı ca da nê xususan u serrê 1984 dı neşır kerd u hewa verinê nê mewzuyi ri imzay xu eşt. Verina heta ewro/eyro, miyani nuštoğani Zazayan dı ey kı namey kitabı xu dı ca dayo namey “Zaza”, nuštoğu tewr veri H. Başbuğ o.

H. Başbuğ; tarix, etnoloji, kultur, folklor, itiqadi dini, serrewedartışi, eseri sen’eti, ‘urf u ‘edeti, zoni u lehçey ‘eşirani Şerq u Cenubişerqi Anadolıy sero tedqiqi kı kerdı, pê ina yeno zaniyayış u şınasiyayış. Eseri cı gelêki çimeyani cayiya u ecnebiya dı referans ameyê girotış u qataloğani kutupxaneyani milliyê gelêki duwelan dı zi ca giroti.

Serrê 1977 ra nata, mewzuyani muxtelifan sero tedqiqi u meqaley H. Başbuği, sey qezatan u pêserokan kî tede nuştey tarixi, siyasi, edebi u kulturel estê; Ortadoğu, Millet, Her gün, Töre, Kon, Birliçe Çağrı, Bizim Ocaq, Ana'nın Sesi, Türk Kültürü, Türk Dünyası Araştırmaları, Yeni Forum, Milli Folklor, Erciyes, Kardaş Edebiyatlar, Nurhak, Bingöl, Piya, Raştiye, Zaza Press, Çime u Zazana dı (tayi pê namey mexles ra) neşır biyê.

Bênatey serrani 1993-1995 dı “Neşriyati Kulturi Zaza” kî Anqere dı fe’eliyet ramocnayo, H. Başbuği xebatanê cı rê destek dawo/dayo u 6 kitabi nê neşriyati kî çap biyê editorey cı zi kerdo.

Heti “Neşriyati Elvan” ra kî Anqere dı fe’eliyet ramocnayo, serrê 2013 dı, panc (5) cildi kitabi “Ansiklopediyê Diyarbekır” neşır biyo. H. Başbuği, Komiyoni Muşawere u Neşriyati nê ansiklopedi dı wezife girot u nızdiyê pancas (50) madeyê nê ansiklopediyê nuşti. Heto bin ra, sempozyumi kî heti tayi uniwersite u mueseseyan ra tertib biyê iştiraqi cı kerdo u tebliği xu teqdim kerdi. H. Başbuğ, serrê 1988 ra nata, ‘ezay İLESAM (Yeweyê Mesleki Wehari Eserani İlim u Edebiyatı Turkiya) o. H. Başbuğ, mewzuyi kî ‘eleqe u mereqi cı pa esto, ina ser dı tedqiqani xu ri dewam keno.

Çimey: Şevket Beysanoğlu, Kulturi Ma dı Diyarbekır (1992, r.187); 2000 rê Panc Bımano Diyarbekır (Walixi Diyarbekır, 1995, r.234); Şevket Beysanoğlu, Merdimi Fıkr u Sen’eti Diyarbekırıcı (cild 3, 1997, r.484); Ansiklopediyê Diyarbekır (cild 1, 2013, r.158); İhsan Işık, Verina Heta Ewro Merdimi ‘İlmi, Nuştoği u Sen’etçi Diyarbekırıcı (2014, r.86); İhsan Işık, Resımın u Nuştey Numuneymi Ansiklopediyê Merdimi Kulturi u Edebiyatçıyani Turkiya (cild 12, 2015); <https://www.biyografya.com/biyografi/10800>

TÜRKÇE

Araştırmacı/tarihçi-yazar Hayri Başbuğ, 1958 yılında Diyarbakır'da doğdu. İlk ve ortaokulu Diyarbakır'da, liseyi Elazığ'da bitirdi. Anadolu Üniversitesi'nin "Halkla İlişkiler" ile "Tarih" bölümlerinden mezun oldu. İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tarih Bölümü'nde Yüksek Lisans yapan H. Başbuğ, hâlihazırda "Doğu Anadolu'da Ermeni Terörü ve Hamidiye Aşiret Alayları" konulu tezini hazırlamaktadır.

Yazarlık hayatına 1977 yılında Ankara'da başlayan H. Başbuğ, bir süre, kültür, sanat ve edebiyat muhtevalı "Töre" dergisinde çalıştı. Ocak 1979'da Ankara'da neşredilen "Kon" [yörük/göçer çadırı] dergisinin Genel Yayın Müdürlüğünü yaptı ve bu arada Kon Yayınevi'nde editör olarak bulundu. Bilâhare Milli Eğitim Bakanlığı, daha sonra Başbakanlık bünyesinde müşavir ve uzman olarak görev yaptı.

Zazalar ve Kürtler hakkındaki araştırmalarıyla tanınan Albay Nazmi Sevgen'in (1890-1980), "Tarih Dünyası" dergisinde (Sayı: 10, 11, 12, 13 / Eylül, Ekim 1950) dizi halinde neşredilen "Yaşayışları Şimdiye Kadar Gizli Kalmış Bir Aşiret: Zazalar" isimli çalışması, Türkiye'de Zazalar hakkında yapılan ilk ciddi inceleme olarak bilinir. Yıllar sonra, N. Sevgen'in bu araştırmasının, 1982 yılında H. Başbuğ'un Zazalara ilişkin açıklayıcı dipnotlarıyla birlikte, "Türk Kültürü" dergisinde (Sayı: 229, 230 / Mayıs, Haziran 1982) yayınlanması, Zazalar arasında ciddi bir yankı uyandırdı. Böylece, 1982 yılı itibariyle, Zaza gerçeği gündemdeki yerini aldı. Bu arada H. Başbuğ, Zazaca ve Kürtçe'yi sözcük ve gramer yönünden mukayese ederek, her iki dilin farklılıklarını ortaya koyan hususları da içeren kitabını 1984'te neş-

retmek suretiyle bir ilke imza attı. Geçmişten bugüne dek, kitabının adında “Zaza” ismine yer veren ilk Zaza yazarı da H. Başbuğ oldu.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu aşiretlerinin tarihi, etnolojisi, kültürü, folkloru, inançları, isyanları, sanat eserleri, gelenek ve görenekleri ile dilleri ve lehçeleri üzerinde yaptığı araştırmalarıyla bilinen ve tanınan H. Başbuğ’un eserleri, çeşitli yerli ve yabancı kaynaklarda referans olarak kullanıldı, birçok ülkenin ulusal kütüphanelerinin kataloglarında yer aldı.

1977 yılı itibariyle, H. Başbuğ’un, muhtelif konulara ilişkin derleme ve araştırmaları; Ortadoğu, Millet, Hergün, Töre, Kon, Birliğe Çağrı, Bizim Ocak, Ana’nın Sesi, Türk Kültürü, Türk Dünyası Araştırmaları, Yeni Forum, Milli Folklor, Erciyes, Kardaş Edebiyatlar, Nurhak, Bingöl, Piya, Raştiye, Zaza Press, Çime, Zazana gibi tarihi, siyasi, edebi ve kültürel içerikli çeşitli gazete ve dergilerde (bazıları müstear isimle) neşredildi.

1993-1995 yılları arasında Ankara’da faaliyet gösteren “Zaza Kültürü Yayınları”nın çalışmalarına destek verdi ve neşredilen 6 kitabının editörlüğünü yaptı.

Ankara’da faaliyet gösteren “Elvan Yayınları” tarafından, 2013 yılında 5 cilt halinde yayımlanan “Diyarbakır Ansiklopedisi”nin Yayın ve Danışma Kurulu’nda görev aldı ve bu ansiklopedinin yaklaşık 50 maddesini yazdı. Öte yandan, bazı üniversiteler ve kurumlarca düzenlenen sempozyumlara iştirak ederek tebliğler sundu.

1988 yılından beri İLESAM (Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği) asli üyesi olan H. Başbuğ, ilgi alanındaki konular üzerinde araştırmalarını sürdürmek-

tedir.

Yayınlanan Eserleri:

- Kürt ve Zaza Türklerinin Folklorunda Su Menşeli Atlar (1983).
- İki Türk Boyu Zaza ve Kurmanclar (1984).
- Göktürk-Uygur-Zaza-Kurmanç Lehçeleri Üzerine Bir Araştırma (1984).
- Kürt Türkleri ve Fanatik Ermeni Faaliyetleri (1984).
- Millet ve Milli Birlik Bilinci (1985, Ş.K. Seferoğlu ile birlikte).
- Nevruz (1985).
- Doğu Anadolu Aşiretleri (1985).
- Aşiretlerimizde At Kültürü (1986).
- Yezidilik İnancı (1987).
- Zaza Gerçeği (1988).
- Doğu Anadolu'nun Etnik Yapısı ve Zazalar (1991).
- 1925 Şeyh Said Hareketi - Yalanlar ve Gerçekler (2021).

Kaynaklar: Şevket Beysanoğlu, *Kültürümüzde Diyarbakır* (1992, s.187); 2000'e Beş Kala Diyarbakır (Diyarbakır Valiliği, 1995, s.234); Şevket Beysanoğlu, *Diyarbakırlı Fikir ve Sanat Adamları* (cilt 3, 1997, s.484); *Diyarbakır Ansiklopedisi* (cilt 1, 2013, s.158); İhsan Işık, *Geçmişten Günümüze Diyarbakırlı İlim Adamları Yazarlar ve Sanatçılar* (2014, s.86); İhsan Işık, *Resimli ve Metin Örnekli Türkiye Edebiyatçılar ve Kültür Adamları Ansiklopedisi* (cilt 12, 2015); <https://www.biyografiya.com/biyografi/10800>

HESEN DEWRAN

ZAZAKÎ

Hesen Dewran, sera 1958 Dersim' de ame dina. 1977 ra nahet Almanya' de maneno. Ewru sinata ho psikoloji de gurino.

Hesen Dewran, kîlamunê ho, şîirunê ho, eve Almanki Tırkki û Zazaki nusneno. Ave Almanki hata ewru 4 kitavê

ho vejîyay. Na kitavu ra-ju-ki çarniyara Ingilizki.

Serra 2001 de eve muzik di CD ho vejîyay, ninera 'Nähe und Ferne' (Nejdi û Duri) eve giraniye Almanki, "Hazar Reng – Hazar Veng" ki eve giraniya ho Zazakiyo, tede taê misali eve Tırkkîyê.

Hesen Dewrani hata ewru xeyle pêserokunê made Ayre, Piya, Ware, Rastiye' de ... eve Zazaki (yane Kirmançki, Dimilki) kilamê /şîirê ho nêşr bi. Zonayiso (informasyono) hira na sitede pelgunê Almaki dero.

Eserê xo:

- Ungeahnt: Gedichte und Aphorismen, 2019, Brandes & Apsel, ISBN-13 978-3955582708
- Entlang Des Euphrat,
- Mit Wildnis im Herzen, BRANDES & APSEL, 1998
- CD - Hazar Reng - Hazar Veng: Zazaki Kilami - Zazaca siirler ve müzik, 2001 bei Brandes & Apsel, Frankfurt/M. ISBN 3-86099-221-X
- Nähe und Ferne, Gedichte und lyrische Texte: Gelesen von Bettina Franke, Musik von Michael Angierski, 2001 bei Brandes & Apsel, Frankfurt/M. ISBN 3-86099-220-1

ZONÊ MA

Zarance kuna kemeru,
 Zonê hode wanena.
 Qilancike
 Nisena gile dare ra,
 Zonê xode qistnena.
 Amnon yeno, beno germ,
 Temuz zonê hode-cizeno.
 Mor u milawin,
 Teyr u tur,
 Pîl u qîz,
 Cin u ciamerd,
 Serre na dinade her çî,
 Zonê hode waneno.
 Serre na dinade
 Her çî, her kes
 Zone hode girano.

Wertê ninera
ça teyna ma
zonê hora voz dame!
Ça teyna ma
zone hora rememe!
Ma rememe kata some?
Zazaki zonê mao.
Bav u kali qeseykerdo.
Lawiki vatê, saniki vatê,
Zonê ma zof sireno.
Zonê ho ça vindkerime,
Zonê sari ça ser kerime,
Zonê ho ça bin kerime!
Zonê sari ça ser kerime!
Zonê ma ke bi vind,
Ma ki beme vind!
Lawiki bene vind,
Saniki bene vind,
Rost bena vind,
Tari maneno!
Beme lal, beme kêr,
Beme bê pa u bê per,
Kume bine destu,
Gineme vêrrê dêsû,
Halê mare u waxt
her kes huyino,
- ne ke her!

H. Dewran

TÜRKÇE

Hasan Dewran, 1958 yılında Tunceli’de (Dersim) doğdu. 1977 yılından beri Almanya’da yaşamaktadır.

Hesen Dewran Almanca, Türkçe ve ana dili Zazaca’da yazmaktadır. Almanca ilk kitabı 1983 de yayınlandı. Bugüne değin Almanca’da toplam olarak 4 şiir kitabı çıktı. Bunlardan biri İngilizce’ye çevrildi. 2001 yılında müzik eşliğinde iki şiir CD’si yayınlandı. CD’lerden biri “Nähe und Ferne” ağırlıklı olarak Almanca, diğeri “Hazar Reng - Hazar Veng” Zazaca ve Türkçedir.

Eserleri:

- Ungeahnt: Gedichte und Aphorismen, 2019, Brandes & Apsel, ISBN-13 978-3955582708
- Entlang Des Euphrat,
- Mit Wildnis im Herzen, BRANDES & APSEL, 1998
- CD - Hazar Reng - Hazar Veng: Zazaki Kilami – Zazaca siirler ve müzik, 2001 bei Brandes & Apsel, Frankfurt/M. ISBN 3-86099-221-X
- Nähe und Ferne, Gedichte und lyrische Texte: Gelesen von Bettina Franke, Musik von Michael Angierski, 2001 bei Brandes & Apsel, Frankfurt/M. ISBN 3-86099-220-1

GÜZEL GÜN

Nergiz tazeliğinde dağlar,
 Kekik kokusunda rüzgar,
 Bulut serinliğinde ağaçlar,
 Irmak hafifliğinde yollar

ve gül sadeliğinde insanlar.
Gür ormanlarda umut,
Gök genişliğinde sevgi,
Toprak genişliğinde kardeşlik.
Gül, günün güzelliğine açsa,
Gün, gönüllere ışın saçsa,
Sevgi ve saygı birleşse,
Bütün kapıları açsa.

H. Dewran

YENİ BİR DÜNYA

Dostluğun, güzelliğın,
İnceliğın ve sevincin
özünü yumurtlasak,
gökte parlayan
yıldızlardan birinden
ricada bulunsak,
gelse, üstüne kuluçkaya otursa,
belki bize temiz bir dünya doğabilir,
o zaman elele tutuşur göçeriz oraya.
O güzel dünyanın anahtarı
sevginin elinde olmalı.
Para, kin, hırs oraya hiç
sokulmamalı!

H. Dewran

HIDIR EREN

ZAZAKİ

Hıdır Eren, serra 1957 dı mengda 15 sibati dı suka Dêsim, dewa Zerange dı mar-da xo ra biyo.

Eren, nustkarê Zazao u bı kategoriya mısınayenda zıwani ser kıtabi nusnao. Mektebo sıfteyını dewe xo dı qedeynao u ê mabêni (ortaokul) Keban dı u

mektebê mualimey zi Dêsim dı wendo u diploma xo giroto. Eren pancês (15) ser dewan dı mualimey kerd. Dıma pancês serri tepa dest bı wendenda qısmê sosyoloji İstanbul Üniversitesi dı wendo u êya tepya masterê xo “Sosyal Bilimler Enstitüsü” dı hadire kerd.

Eren, 41 serr zaf qedemandê mekteb u mısınayeni dı gürweya. Eren zewijayeo u na zewecira dı (2) kêyney cı estê.

Eren nıka 6 (şeş) mengi dewdı u 6 (şeş) mengi İstanbul dı ravêrreno.

Eren vıraştên u ronayenda İstanbul Zaza-Der zaf kedê (emegê) cı esto.

Demo Zaza-Der ronaya tepya, Ereno o dem rao kî ders dano u gürweyê zıwani ser bari esto xo mıl.

Kıtabê cı:

- Derse Zazaki
- Desim Ra Jü Pelge
- Zeranige

Ewro sekeno:

- Qursê Zazaki
- Piranê ma Zazaki qısey kenê
- Rocê imzay nustkari, eleqa bı wahêrê gürweyoxi u pêser ardena wahêri kari.
- Vırasten u hadire kerdenda meteryalê kurs u dersi
- Yaremetey dayanda sazkerdenda cüwayenda Üniversi-tan

Kıtabi Ereni bı yarametyda Fam Yayınları u Usar Yayınları resao wendoxê Zazayan.

TÜRKÇE

Hıdır Eren, Dêsim ilinin, Ovacık ilçesi, Zeranige Köyü'nde 15 Şubat 1957 yılında doğdu.

Hıdır Eren, eğitim kategorilerinde eserler yazmış bir Zaza yazardır. İlkokulu kendi köyünde, Ortaokulu Keban'da, Öğretmen Okulu'nu Dêsim merkezde okudu. 15 yıl köylerde öğretmenlik yaptıktan sonra İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, ardından da Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Sosyoloji yüksek lisansı yaptı.

Eren, 41 yıl eğitim alanının değişik kademelerinde çalıştı. Evli. İki kızı var. Şimdilik 6 ay köyünde, 6 ay İstanbul'da

kalıyor.

2011 yılında İstanbul Beyoğlu'nda ilk Zaza Dil ve Kültür Derneği'nin kurulmasında büyük bir rol aldı.

Zaza Dil ve Kültür Derneği kurulduğundan bugüne bu derneğin çatısı altında çalışmalar sürdürmektedir.

Çalışmaları:

- Zazaca Kurslar
- Yaşlılarımız Zazaca Konuşuyor
- Zazaca yayınlardan oluşan kütüphane
- Zaza yazarlarını kitaplarını imzalamaya günleri
- Zaza esnaf ve işadamlarını ziyaretler, paydaş dil ve kültür derneklerini ziyaretler.
- Dil komisyonu oluşturma
- Zazaca ders materyalleri oluşturma komisyonu, paydaş dil ve kültür dernekleriyle ortak projeler oluşturma
- Üniversitelerin Zazalara yönelik düzenlediği sempozyumlara bildirilerle katılım sağlama,

Kitapları:

- Derse Zazaki
- Desim Ra Jü Pelge
- Zeranige

Hıdır Eren kitapları; Fam Yayınları, Usar Yayınları aracılığıyla kitapseverlerle buluşmuştur.

Hıdır Eren tarafından yazılan son kitap "Derse Zazaki", Fam Yayınları tarafından okurların beğenisine sunulmuştur.

İBRAHİM DOĞAN

ZAZAKİ

İbrahim Doğan, Gıngım, serra 1959'ine de dewa Muskan (Beşikkaya) de ame dina. Mektêbê vêren ra hata lisa Gıngım de wend. Serra 1979 de lisa qediya.

Doğan 2 domanê xo esto. 3 serri dugela İsweç/Swêd de weşiya xo ramit. Dora tepiya İsweç de perlo-

da Zazayan (pêseroka) çeşite de tayê şîirê xo veciyay. Zonê Ma de kitabê şîiri "Heskerdenamı" vıla kerd. Zonê Ma de 2 kitabê xo ke estê, hama hona vıla nêkerde. Doğan, xeyle waxt inşaat, alçı u dekorasyon de guriya. 2017'ine ra nat mêsadariye kenô

Qelemê mı ra biyorafiyê mı:

Emre mı ze hewn verdra. Vızeri ez domanbiyo ewro biyo khal. Esgemı sewdamı, hesretemı, xortiyamı mekteba mı.

Varto'dı koê Bingol'de mende. Wellayemı her hetta rindeko. Ağwa xo hewaye xo, isane xo, her wellatra rindeko ez şıyo Avrupa İsveç mı hin zana ez hepılderouza mı teva Zaza embaz Faruk İremet, Koyo Berz (Cuma Aslan), Zazan Mehmet Şanlı ma zaf Ğeret kerd, derheqe 'ZONE MA' de. Ma perlo-da (dergi) ZazaPress vete.

Kedo/emeğe Faruk İremet'i zaf bi İsveç'te basın karyola-mı biye (karta ğezeteciya). Mı İsveç'de Miraz'de, Ware'de, Çıme'de dergiye puede ZazaPress'de nuşte xo şihire xo ni-visnay.

Feqet wellate kapitalista weşo mı neşı. Ez tepiya, amo wellatê xo. İta server kamiya mare zone mare, adeto qeyde, zaguno mare, kültüre mare xo verdano. Ma wazene kamiya isane maji bero naskerdene. Zone maji ze zonane bina bêra qesekerdene.

Ez ke İsveç'te amo Tırkiya, mı kitabe Ömer Hayam'i teba kitabe meselanê Mele Nesredn (Nesredin Hoca) çarnay Zone Ma. Hama çı faydeke Hard diskemı şikiya o honde emege mı boş şı.

Hard disk nebiya hinde nustemı bi vindi. Gereke ez newe serede binivisne. Ju kitabemı İzmir'de vejiya sedo hawtao bonç pelgde

Namê Kitabı HESKERDENA MI. Dı hazar kitab ame rotene.

Gereke aynı kitabı reyna bıdi verene İsveç'ra dıma Tırkiyade.

Kitabê mı:

- Heskerdena Mı, çıle/ ocak 2013, ISBN: 978-605-63681-0-3

Kıtabê ke vetiş rê hadırê:

- Biberbe zeryamı biber
- Meselê Mele Nesredin (çarnê zone ma)
- Şiiri Ömer Hayam'i (kitabe newe serrede keno hadre, zone ma de)

TÜRKÇE

İbrahim Doğan, 1959 yılında Varto'nun Beşikkaya köyünde doğdu. Lise eğitimini 1979'da Varto'da bitirdi. Sonra Turizm ve Otelcilik okudu. 2 çocuk babasıdır. İbrahim Doğan 3 yıl İsveç'te yaşadıkdan sonra ikamet ettiği Muş'un Varto ilçesine geri döndü. İsveç'te kaldığı yıllarda çeşitli Zaza dergilerinde yazıları ve şiirleri yayınlandı. Zazaca'nın unutulmaması için "Heskerdena mı" adlı şiir kitabını çıkardı. Zonê Ma (Zazaca) yazıp hazırladığı ve henüz basılmayan 2 kitabı daha bulunuyor.

Doğan uzun bir süre inşaat, alçı ve dekorasyon işleri ile uğraştı. 2017 yılından beri Varto'da eski işi olan arıcılıkla meşgul oluyor.

Benim kelimelerimle hayatım:

Hayatım bir rüya gibi geldi geçti. Sevdamin bir parçası Varto'mun, yüce Bingöl dağları doruğundaki kekik, nane ve menekşe kokulu yaylalarında gezer. Ben bu dağların eteklerinde yolsuz, elektriksiz, her tarafı meşe ormanı ile örtülü olan şirin Beşikkaya (Muskan) Alevi köyünde 1959'da doğdum.

2000'nin başında Avrupa'ya İsveç'e yerleştim, orada Zaza dili üstüne çalışan dostlarım Faruk İremet, Koyo Berz (Cuma Aslan), Zazan Mehmet Şanlı ile tanıştım ve Zaza dili

üstüne çalışmalara ve ardında ZazaPress'in çıkarılmasında (2002) destek verdim.

Faruk İremet'in sadece Zaza diline emeği geçmedi. İremet'in gönlünde hep yardım yaşıyor ve her konuda bana yardımları oldu. İremet'in çıkardığı ZazaPress dergisinin hâlâ basın kartını tasımdaktayım. İsveç'te yaşarken bu dergilere: "Miraz, Ware, Çıme, ZazaPress" sürekli Zazaca yazarak hem dergilerimize hem de dilimizin geliştirilmesine katkı vermeye çalıştım.

İsveç'ten Türkiye'ye döndükten sonra Ömer Hayam'ın şiirleri ve Nasreddin Hoca fıkralarını çevirip Zazacaya kazandırdım. Ama, hazırlanan bu kitaplar bilgisayarına bulaşan virüs nedeniyle çökünce tek nüsha olan bu çevriler ve şiirlerimin büyük bir bölümünü yitirdim.

Eserleri:

- Heskerdena Mı, Çıle/Ocak 2013, ISBN: 978-605-63681-0-3

Basıma hazır kitapları:

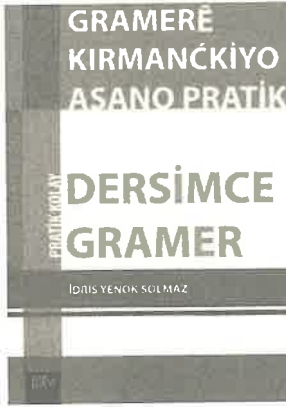
- Bıberbe Zerya mı Bıber (Ağla Gönlüm Ağla)
- Meselê Mele Nesredin (Nasreddin Hoca Fıkraları)
- Şiiri Ömer Hayam'ı (Ömer Hayam'ın Şiirleri; newe serrede keno hazır zone ma de)

Waxt, esto ke

Ez, ğeyalanê tora, nêxelesinora.
Rojê maê rindeki, ênê mı viri.
Huyayişê to, destê tuyê ze pemi,
Porê to, roj verde bereqiyênê
Ma, maşuqe jubinbime
Ma jubinra, zaf heskerdênê.
Ze gulunganê usari, timi piyabime.
Waxt beno ke
Ez, tore, axuzarê maneno.
Waxt beno ke
Olvazina ma hevaltiye, xelesiye xelesina
Waxt, beno ke
Destê mı, destanê tora Cerenê.
Tı, mıde huina, qesêkena
Zerê mıde, çiyê vısino
A waxt, zeryamı, gınena tora
Ez, wazenoke,
To ze veri, Zerê xokeri
Destanê to paçkeri.
Ez zano, na dinya, mire malo milk nêbena
Qe kesirê, malo milk nêbena.
Hama tı ibrayim'rê, roştıya çımana
Malo milkê mına.
Tı na rindekiya heskerdênê nêzana
En peniyêde, kamaxa merdena
Dı metroyi kefen kuras xode bena Zeryam

İbrahim Doğan

İDRİS YENOK SOLMAZ

ZAZAKİ

İdris Yenok Solmaz, 1990 de ame dınya, 3'ê Gulane 2022 de şî heqıya xo, yew nustoğo Zazao Elewi bi. Keyey cı Sêwaz, qezay Zera ra, dewa Bekpari, eşıra Gınıcan rao, Yalova de maneno. Va-

tena kalikê xo ra Zazaê, hetê ra ki Ermeniyê, labelê kamci hetê xo Ermeniyo, nêzaniyeno. İdris kamiyanê Dêsimıcan u Ermeniyan u zıwanê xo Zazaki sero, yew ki tertelan u kordardena (şarkıştena)-1915 u 38i sero bari u hêc bi.

O hewna ke 17-18 serre bi, ver kerd musaena Zazaki. Keyey xo de ro domanan zıwanê xo salix nêday bi. O tewr zêde maya xo u embazanê xo ra be ğiret u merex zıwanê xo musa. Vatena ey ra sebebo tewr mihimo ke zıwanê xo musa, waştoto ke Terteley Dêsimi (1937/38) be zıwanê xo areze (fehm) bikero.

İ. Yenok Solmaz Zazaki ra piya elaqay xo Ermenki, Kırdaski, û Farski rê ki biye, nê zıwanan ki tenê musa. Ser- ra 2014ine de ey kitabê xo "*Gramerê Kirmançkiyo Asano*

Pratik - Pratik Kolay Dersimce Gramer” Vetîşxaney Fami de vet. Medya sosyale, hele ke Facebook de, grubanê mixtelifan de, zey çekuyanê Zazaki, Dersim DNA Project, ked u emegê cı Zazaki rê zehfo.

Ey serranê 2019 u 2020 miyan de, Mardin Artuklu Üniversitesi de Zıwan u Kulturê Kurdan (Kürt Dili ve Kültürü) u Zıwan u Edebiyatê Zazaki (Zazaca Dili ve Edebiyatı) sero terbiyet diyêne. Labelê riyê nêweşiya cigera siyae ra geyra a keyey xo ser.

Wesarê serra 2020ıne de ke cigera siyae ra bi nêweş, tey nêweşiya “Primer Sklerozan Kolanjit”[1] teşxis bi. Seba ke stento ke kerdî bi cı, rêm daêne, gırewtêne we, xeylê rey emeliyet bi. Jahre (hazarey) cı ra awke veciyaêne. Nisanê 2022yıne de eke Pışîkê xo awe gênê, emeliyet beno. Oyo ke cı rê seba cigera siyae donor lazımo, biraê ey qailo donor bo. Ema nê dı serran de zehf ki kilo dao war, doxtori vanê, gani sifte kilo bıgêro ke emeliyet de a ser kewo. Roca 3.5.2022 de xafilde mireno. Cenazay ey se ke ey waştö, dewa xo Bekpar, lewey kalikê xo de darde we.

Kıtavê cı: **“Gramerê Kirmanckıyo Asano Pratik - Pratik Kolay Dersimce Gramer”** Fam Yayınları

Cıncınıkê cemediyaey naê şikinê.

Hardê ke yerğuçê, biyê zıngılı, gınenê yinu sero.

Hergı ke yerğuçe cêrena ra vora nermayıye, sonê tiro.

Bedenê yınun’ê lon u locini vore ebe sur u çeçer boax kenê.

Çond roc ke beno berz ki, çond asme ke bena berze ki,

t'oba nêvurrino.

Cincinkê nêweşi mekumê ke zımıstani bımırê.

Zerria bele zono dırbetın de qesewa ke nêvatiya
 Deci yê nê ra zon, vanê
 Dina xo verde-peyde dana bêramiye
 Qender be lınganê bındestu ke vozenê bêramiye, tı ero
 wıcdanê xo piye
 Xo tenau ro de, xeyalanê xo de bımane
 Wertê dina mekuye, mevaciye
 Qe mevaciye, bêwudeo
 Royo teyna gulia dırbetıne de xısıko ke gıreo koro
 Decê zê girê kori vanê
 Dina xo verde-peyde dana zuru
 Qender be destanê bındestu ke cênê ra zuru, tı ero durıs-
 tina xo piye
 Xo tenau ro de, ruyanê xo de bımane
 Halanê dina ra mexapiye, veng era xo mefiye
 Qe veng era xo mefiye, bêwudeo

TÜRKÇE

İdris Yenok Solmaz, 1990 da dünyaya geldi. 3 Mayıs 2022 de karaciğer yetmezliği nedeniyle hayata gözlerini yumdu. Aslen Sivas'ın Bekpari köyündendir. Gınican aşiretine mensuptur. Zazacayı, Ermeniceyi dedesinden öğrenmiştir. 38 Dersim katliamınının canlı tanığı olan dedesinden o dönemi dinlemiştir. Lise dönemlerinde Kurmanciye, Zazacaya, Ermeniceye ve Farsçaya ilgi göstermiş ve öğrenmek için çaba

sarfetmiştir.

İdris 2014 yılında “Gramerê Kırmanckıyo Asano Pratik - Pratik Kolay Dersimce Gramer” adlı çalışmasını kitap haline getirmiş ve yayınlamıştır. İdris sosyal medya alanında da Zazacayı ve bildiği diğer dilleri ustaca kullanmaya devam etmiştir.

2019-2020 yıllarında Mardin Artuklu Üniversitesi Kürt Dili ve Kültürü, Zazaca Dili ve Edebiyatı üzerine eğitim almıştır. Karaciğer hastalığı nedeniyle eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalmıştır.

3 Mayıs 2022 günü hastanede karaciğer yetmezliğinden gözlerini hayata yummuştur. Cenazesi köyü olan Bekpar da dedesinin yanına gömülmüştür.

Kitabı:

“Gramerê Kırmanckıyo Asano Pratik - Pratik Kolay Dersimce Gramer” Fam Yayınları

İSMAİL SÖYLEMEZ

TÜRKÇE

İsmail Söylemez, 1977 Bingöl-Solhan doğumlu. İlk ve orta eğitimi Solhan'da, lise eğitimini ise Malatya'da tamamladı. 1994-1998 yılları arasında Erzurum Atatürk Üniversitesi, Fars Dili ve

Edebiyatı bölümünde lisans eğitimi gördü.

2009-2014 arasında Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisans ve 2014-2018 yılları arasında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortak Doktora Programında Doktora eğitimi tamamladı.

Üniversite öğrencisiyken 1996 yılında Türkiye'deki ilk Zazaca fanzin/dergi olan Vatı dergisini yayımladı. Vatı dergisi 4 sayı olarak yayımlanmıştır. Daha sonra 2006 yılında Miraz dergisini yayımladı. Miraz dergisi, Zazaca dergiler

arasında felsefeye de yer veren ilk dergi olmasıyla ön plana çıkmaktadır. Zazaca olarak yayımlanan Miraz dergisi, özellikle Türkiye’de Zazaca yayıncılığın dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Miraz ile birlikte birçok kişi ilk defa Zazaca okumaya ve yazmaya başlamıştır.

ZazaPres, Çime, Ware, Vir gibi Zazaca dergilere muhtelif alanlarda Zazaca telif ve çeviri yazıları ve şiirleri yayımladı.

İsmail Söylemez, Zazacanın yanısıra Türkçede de eserler kaleme almıştır. Söylemez’in Türkçe telif ve çevirileri de Yedi İklim, İtaki, Edebi Pankart, Düşkent ve Yalnız Sanat gibi dergilerde yayımlanmıştır.

Zazaca ve Farsça hakkında çok sayıda makale kaleme alan Söylemez, çeşitli uluslararası sempozyumlara katılarak tebliğler sunmuştur. Açıldığı günden beri TRT ŞEŞ (TRT KURDİ) de Zazaca Haber Bülteninde yorum ve analizler yapan İsmail Söylemez, bir dönem TRT Kurdi’de Zazaca olarak yayımlanan dış politika programı “Ha Se Bena?” programına daimi konuk-yorumcu olarak katkıda bulunmuştur.

Söylemez 2010 yılında T.C. Dışişleri Bakanlığı bünyesinde Tahran Büyükelçiliği ve Urumiye Başkonsolosluğunda mütercim-tercüman olarak çalıştı. 2014 yılından beri İnönü Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu Farsça Biriminde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Ayrıca Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsünde Zaza Dili ve Edebiyatı Anabilim dalında yüksek lisans ve doktora dersleri vermektedir. Anadili Zazaca olan Söylemez, ileri düzeyde Farsça, Arapça, İngilizce ve Kürtçe bilmektedir.

Eserleri:

- Miraz, 2006, Zazaca edebiyat ve felsefe dergisi
- Hafız Divanı (Farsçadan Türkçeye çeviri),
- Ma Baweriya Xu Bı Mewsimê Serdi Biyar (Farsçadan Zazacaya çeviri),
- Sekiz Kitap (Farsçadan Türkçeye çeviri) adlı telif ve çeviri kitapları yayımlanmıştır.

KEMAL ASTARE

ZAZAKÎ

Kemal Astare, Ez serra 1960 de dewune suka Erzingonu ra dewa Qelecu-xe de ware de ju çadîre de amu riyê dina. Serra 1971 de ebe mulxîtê çeyi amu Alamaniya. Alamaniya de wendexaneyê karwendîye ra têpia serra ez 1992 de biyo Çarnedarê Zonu

(Mî karê zon çarnedariye en jede mexkemude, kardariya, maqamunê sivil, radio u televîsiyonune Alamaniya de kerd) und zonunê Zazaki, Tırki u Alamanki de maylîmine (Musnedar) kerde. Lewê hirê zönu de karê nuskariye u kılamdariye kerdene de serbest guriayena mîna çarnedariya zonunê Zazaki, Kırdaşki, Tırki u Alamanki en jede eyaletunê Alamaniya Nordrheinland-Westfalen (Renfalyaya Zîme) u Rheinland-Pfalz (Renfalya Falç) biye.

MI serra 1990 ra hat 1995 radio Alamanîa 'WDR' de proxramê kulturê Zazau/Kırmoncu (Muzık, edebiat, tarix, itiqat uçb.) serber dai nas kerdene (> Radio WDR 5 > 'Von Bosphorus bis Gibraltar'. Nusteyê mî, kılâmê mî u lawîkê mî xeyle radio u television de amai gos daene, namrocu de,

bultenu u antoloci de Alamanki de, Zazaki de u hem ki dı zonu de neşir bi u amai wendene.

Serra 1995 ra hata 2004 mı radio WDR de sanıki Kırmonci (Zaza) wendi (Sanıki mı ravêr ra zonê ma ra çarnaibi ra zonê Alamanki) u wenca ni radioxane de proxramunê radiofonikê alamanki de tai roli kaykerd, kılâmê xu zonê Alamanki de wendi, ebê t'amurê xu zonê ma de lawıki vati.

Karê Zon-Çarnais de mı her mera zanais u erf ra hazaru ra dokuman çarnai ra (neşirê qanuni, qanunname ki tey est bi). Wenca ez karê Zon-Çarnaisê ebê qesei u nuste mexkemewu de kombinaçionê çar zonu de (Zazaki, Tırki, Kırdaşki (Kırdaşkiyê zıme) u Alamanki) 25 serri guriyo.

Lewe kitabunê xo ra xeyle wendısu de mı serra 2010 de suka Siegen de şenroca 'Festivala Edebiyata Ewropa' de zonê Zazaki (Kırmoncki) u Alamanki de kitabunê xo ra nus-tei u kılami wendi.

Serra 1995 de televisyonê Alamanıya ZDF karê mı ser, nasnameyê mı ser u mısletê Zazau ser ju portre viraş u salix da.

Ez azayê serkoma Nuskarê Alamanu yê eyaletê NRW' o. "Kemal Astore nezdê Dewleta Alamania de servero Çarnedaro sondwerdoxo (tarixte server). Nia ra zonê Zazaki rê resmi Çarnedar/Çarnekar qabul kerdo (Zonê Tırki de na xebatkariye rê vanê „Noter Yeminli Tercüman ve Çevimen“).

"Zonê Kırmoncki de (Zazaki) karê kitab nusnayene u neşir kerdene de wertê nuskarunê binu ra ju servero“.

"Universita J. W. Goethe ye Frankfurt ra Prof. Dr. Jobst Gippert saba sewekneana u cı rê wair veciayina zono ke beno vind (Kırmoncki/Zaza) Kemal Astore'i saba karo ke yi

kerdo goyneno: Kemal Astare serra 1990 ra hat nika zonê Zazaki de xeyle kitabî neşîr kerdi u nîa ra saba standart kerdena zonê Zazaki de karo de zaf muhim kerd.”

Halet / stipend:

Serr 1995 de ‘Komê Ćarnaisê edebiyat u Zane yê Înternasional rê stipend daene’ / “Freundeskreises zur internationalen Förderung literarischer und wissenschaftlicher Übersetzungen e. V. “Münih (Robert Bosch Vakfî tarafîndan finanse edilmektedir).

Zonê Kırmonckî de (Zaza) nî kitabê cî neş bi/veciayî:

- Zonê gulu de qeseî. Nesir: Kalan Yayınları: Ankara 2011.

- Gulistan - 100 Kılamê has kerdene. Kılami/Şiir, Neşîrxane: Can Yayınları: İstanbul 2006.

- Destur Bide... Kılami/Şiir. Neşîrxane: Tij Yayınları: İstanbul 2003.

- Mertelei, Musqulki u Kai. Neşîrxane: Zed-Yayınları: İstanbul 1996.

- GOME. Kılami/Şiir, ebê illustrasionê mî. PİYA Kitapları (Ebê poştdaena merxum kılamdard Mehmet Çetin’in): Estemol 1995.

- Cer Hard, Cor Asmen - Meselei. Ebê resimê kemîebê xu viraştî tey estê. Neşîrxane: Wesanê Doz, İstanbul 1994

Nesirî/kılami zonê Alamankî de u dî zonî de:

- Worte in der Blumensprache (Almanca). Verlag für Kultur und Wissenschaft: Bonn 2011.

- Die Blumen des Orients duften im Herzen des Okzi-

dents. Ein Derwisch erzählt.

Kurzgeschichten und Gedichte (Alamanki). Glarê Verlag: Frankfurt am Main 2009

- Gulbahare. Erzählungen, zweisprachig (Zaza/Deutsch). Bebildert, mit eigenen Radierungen und Landkarten. Verlag für Kultur und Wissenschaft: Bonn 1995.

- Volksmärchen aus Kurdistan. Hauptsächlich aus Der-sim. Ararat Publikation: Winterthur, Schweiz 1995.

- „Mein zweisprachiges Ich“ – Antoloji, Gedichte und Geschichten von in NRW lebenden Schriftstellern/-innen aus vielen Ländern, 2019, Verlag Schönes Wort, ISBN: 978-9926-427-66-6

Zonê Alamanki de:

- Hazar dengizê zerre mı / Tausend Wogen im Herzen – Şiirler/kılami, do zonu de (Zaza / Alamanki). Berhem Ya-yıncılık: Stockholm 1991.

- Humanistan – Empathie / Kılami (Sentezi), 2019, Verlag für Kultur und Wissenschaft, Bonn

- Glaubensvorstellung und religiöses Leben der Zaza-Alewiten, Aleviler, Alēwiten. Auszug aus dem Manuskript. Deutsches Orient-Institut: Hamburg 2011.

TÜRKÇE

Kemal Astore, 1960 yılında Doğu Anadolu'da (Zazais-tan) Erzincan'ın merkez Kalecik (Qelecuxe) köyü yaylasın-da bir çadırda doğdu. 1971'de ailece Almanya'ya yerleşti.

Almanya'da mesleki eğitimini tamamladıktan sonra, 1992 yılında Umumi Yeminli Tercüman ve Yetkili Çevir-men olarak (Tüm mahkeme mercilerinde, makam, kurum

ve kuruluşlarda, göçmenler dairesinde, radyo ve televizyonlarda (WDR ve Phoenix/Almanya), ayrıca Türkçe, Almanca ve Zaza dili öğretmeni olarak çalışmaya başladı. Üç dilli yazar ve şair olarak serbest çalışmasına ek olarak NRW ve Rheinlad-Pfalz'da/Almanya Türkçe, Kürtçe, Zazaca ve Almanca dillerinde yeminli ve kamuya açık tercüman ve yetkili çevirmen olarak çalışmaya başladı.

1990-1995 yılları arasında Almanya Radyosu Westdeutscher Rundfunk'ta düzenli olarak Zaza kültürü programlarını hazırlayıp Alman meslektaşları ile ortaklaşa moderatörlük yaptı, böylece Zaza kültürünü (Müzik, edebiyat, tarih, inanc ve itikat) / (WDR 5 > "Von Bosphorus bis Gibraltar / Boğaz'dan Cebelitarık'a") tanıttı.

Astare'nin edebi metinleri çeşitli gazete, dergi, antoloji ve radyo (WDR, SWF, vb./ Almanya) Almanca ve Zazaca dillerinde yayınlandı.

1995'ten 2004'e kadar düzenli olarak Alman Radyosu WDR'de, Almancaya tercüme ettiği Zaza masallarını radyoda okudu ve tanıttı, Almanca dilinde radyofonik oyunlarında roller oynadı ve Zaza dilinden Almanca'ya çevirdiği makalelerini ve şiirlerini okudu ve WDR 5 / Köln radyosunda çeşitli radyofonik oyunlarında rol aldı.

Çevirmenlik işinde her türden binlerce sayfa doküman (bunlara kanunlar, yasalar, maddeler de dahil), tercüme etti. Sözlü tercümanlık işinde de keza mahkemelerde Zazacadan Almancaya, Almancadan Zazacaya, Türkçe ve Kürtçe (Kuzey Kurmanci) dilleri dahil dört dil kombinasyonunda 25 yıl çalıştı.

Siegen'deki (Almanya) Avrupa Edebiyat Festivali (2010) gibi çok sayıda kamuya açık okumalar yaptı.

1995'te Alman 2'ci televizyon kanalı ZDF, benim ve sanatsal çalışmalarımı ve Zazaları portre formatında hazırlayıp yayınladı.

Kemal Astore, Alman Yazarlar Birliği NRW/Almanya üyesidir.

“Kemal Astore Alman Devleti tarafından Zazaca dili için (tarihte ilk) resmi yeminli tercüman ve yetkili tercüman kabul edilen ilk Yeminli Tercüman ve Yetkili Çevirmendir (> Bu mesleki ünvan Türkiye de “Noter yeminli tercüman” olarak tanımlanır)”.

“Zazaca hakkında kitap yazan ve yayınlayan ilk yazarlardan biridir.”

“Goethe Üniversitesi Frankfurt am Main'den Prof. Dr. Jobst Gippert, Astore'nin nesli tükenmekte olan bir dilin korunmasına yaptığı katkıyı övüyor: Kemal Astore 1990'larından beri Zazaca hakkında çok sayıda eser yayınlamış ve böylece Zaza dilinin yazılı dil standardının geliştirilmesine önemli katkılarda bulunmaktadır.”

Ödül/ burs:

1995'te Uluslararası Edebi ve Bilimsel Çevirilerin Tanıtımı için “Freundeskreises zur internationalen Förderung literarischer und wissenschaftlicher Übersetzungen e. V.“, Münih (Robert Bosch Vakfı tarafından finanse edilmektedir)

Zazaca dilinde yayınlanmış kitapları:

- Zonê gulu de qesei. Nesir. Kalan Yayınları: Ankara 2011.

- Gulistan - 100 Kılâmê has kerdene. Şiir, Yayımcı: Can Yayınları: İstanbul 2006.

- Destur Bide... Şiir. Yayımcı: Tij Yayinlari: Istanbul 2003.

- Mertelei, Musqulki u Kai. Anekdotlar, bulmaca soruları ve çocuk oyunları. Yayımcı: Zed-Yayinlari: Istanbul 1996.

- GOME. Kendi illüstrasyonları olan şiirler. Verlag PİYA Kitapları (Merhum şair Mehmet Çetin'in girişimi ile): Istanbul 1995.

- Cer Hard, Cor Asmen. Anlatılar, Hikâyeler, Öyküler. Kendi linol kesimle yapılmış resimler ile. Yayımcı: Weşanê Doz: İstanbul 1994.

Nesir/Şiirler

- Worte in der Blumensprache (Almanca). Verlag für Kultur und Wissenschaft: Bonn 2011.

- Die Blumen des Orients duften im Herzen des Okzidents. Ein Derwisch erzählt.

Kurzgeschichten und Gedichte (Almanca). Glaré Verlag: Frankfurt am Main 2009

- Gulbahare. Erzählungen, zweisprachig (Zaza/Deutsch). Bebildert, mit eigenen Radierungen und Landkarten. Verlag für Kultur und Wissenschaft: Bonn 1995.

- Volksmärchen aus Kurdistan. Hauptsächlich aus Der-sim. Ararat Publikation: Winterthur, Schweiz 1995.

- "Mein zweisprachiges Ich" – Anthologie, Gedichte und Geschichten von in NRW lebenden Schriftstellern/-innen aus vielen Ländern, 2019, Verlag Schönes Wort, ISBN: 978-9926-427-66-6

Almanca eserler:

- Hazar dengizê zerre mı / Tausend Wogen im Herzen - Şiirler, iki dilli (Zaza / Almanca). Berhem Yayıncılık: Stockholm 1991.

- Humanistan – Empati / Şiirleri (Sentezler), 2019, Verlag für Kultur und Wissenschaft, Bonn

- Glaubensvorstellung und religiöses Leben der Zaza-Alewiten, Aleviler, Alewiten. Auszug aus dem Manuskript. Deutsches Orient-Institut: Hamburg 2011.

KOYO BERZ

ZAZAKÎ

Koyo Berz yew nuşkaro Zazayo. Heta nîka yew qısebendê Zazaki u yew kitabê gramerê Zazaki u tayê kitabê şîir u estanîki neşir kerdi.

Heyatê Koyo Berzi:

Koyo Berz dı serda 1951'in dı, dewa Sêwrege (Soyregi)

Mextele dı ameyo dinya. Wendena xo ya destpeykerdeni heta sınıfa çihari dewda Anazoy dı wendo. Sınıfa panci ji Sêwregı dı, wendexaneyê Şair İbrahim Rafeti dı tamam kerdo (1964). Wendena xo ya werti u Lise ji Sêwrege (Soyregi) dı tamam keno (1969-1970).

Dı serda 1977 an dı tay enbazandê xo yê kariya piya sendiqa Yeni Ges İşi vırazenê u no beno sekreterê cı. Heta Cuntada 1980 ay nê karê xo yê sekreterey rameno. Dı serda 1977 an dı finê, 1978 an dı dı fini, 1979 an dı finê, 1980 dı hirê fini dahwa çepey u Kurdayetey ra yeno tepıştenı.

Sera 1980 an a menga hewtan dı tayinê ney vejenê Yozgat û ê çihar teknisenandê cı ji vejenê Erzurum. Nê rapo-

ri gênê u nêşinê, heta 12ê Eluna 1980 an. Sera 1981 an a menga awdari dı dahwa DDKD ra yeno tepıştenı u 34 roji Polis Kolejiyê Adına dı iskenci bın dı maneno. Vıradeyêno, fina 1982 an yeno tepıştenı u 65 roji Rıha (Urfa) idare dı maneno. Dı serda 1983 an dı fina yeno tepıştenı u hewt mengi hepisdê Qarataşı dı maneno. Nê semedan ra kardê xo ra yeno eştenı. Aman nêdayenda polisan ver, mecbur maneno bar kero u key xo bero Sêwrege (Soyregı). Polisi vıja dı ji cı rahat nêverdanê. Sera 1986 dı remeno şıno (İsveç). Nuştox jewjınayeyo u panc qeçê cı estê.

Kıtaba cı ya sıfteyênı Na Xumxum a, a dıdını Siyamed u Xeca. Xeylê rojnameyandê Kurdki dı ji nuştey cı ameyê weşanayeni.

Koyo Berz'i bı nuştedê xo yê Tesirê Zıwani ya xelata Nûbihar a hiremina 1994 an girota. (Nûbiharı pêserokêda menganeyı u Estamol dı vijêna).

Eserê Koyo Berzi ê kî neşır biyê:

- Na Xümxüma, Jina Nu Yayınları, Stockholm 1988
- Siyamed u Xeca, APEC Yayınları, Stockholm, 1993
- Kole nêba, İremet Yayınları, Stockholm 1995
- Namdarê Sêwregı-1, İremet Yayınları Stockholm 1996
- Ewro şori meştı bêri, İremet Yayınları, Stockholm 1995
- Dersim, İremet Yayınları, Stockholm 1996
- Begê Dımliyan, Tij Yayınları, İstanbul 2001
- Gramerê Zazaki, İremet Yayınları, Stockholm 2002

TÜRKÇE

Koyo Berz, 1951'de Siverek'in Meğtele (Börümcek) köyünde dünyaya geldi. Köyünde okul olmadığından dolayı, dokuz yaşından sonra Anazo (Büyükova) köyünde ilk okula başlamıştır (1959). 1963 yılında Siverek'e taşınırlar. 1969-1970 öğrenim yılında Sanat Enstitüsü'nü bitirir.

1970 yılında Zonguldak - Bolu arasındaki yol yapımında formen olarak bir süre çalışır. Sonra işi bırakıp Siverek'e döner, fakat çok kalmadan Adana'ya gidip orada Devlet Su İşleri'nde işe başlar. İki ay sonra Su Dağıtım Teknisyeni olur.

1971 yılında Askere gider. Askerlik dönüşü 1973 yılında tekrar Devlet Su İşlerinde çalışmaya başlar. 1974'te İşletme Teknisyenliği görevine terfi edilir. 1977 yılında bazı iş arkadaşlarıyla birlikte Yeni Ges İş Sendikası'nın Adana Şubesi'ni kurar. 1979 yılında sendikanın mali sekreterliğine seçilir.

12 Eylül 1980 darbesinin ardından gözaltına alınır. 1983'te hapisanede iken Sıkıyönetim Komutanlığı'nın kararıyla işine son verilir. 1980-1985 yılları arasında defalarca gözaltına alınıp işkence görür ve hapsedilir. 1986 yılından itibaren eşi ve beş çocuğuyla İsveç'e yerleşir.

Koyo Berz, 1987 yılında İsveç'te Uppsala Kürt Derneği'ne üye olur ve yönetime seçilir. 1990 yılında delegelerin % 96'sının oyunu alarak İsveç Kürt Dernekleri Federasyonu'nun yönetimine seçilir. 1987-1990 yılları arasında Uppsala'da Zazaca, Kürtçe ve Soranca radyo programlarını yapar. 1993'te yeniden Uppsala Kürt Derneği'nin yönetimine seçilir.

1994 yılında, Zaza dili ve kültürüne hizmet etmek için,

o tarihe kadar bağılı bulunduğu Kürt partisine bir dilekçe ile partiden ayrıldığını bildirir. Ardından, Zazaların başlı başına bir halk olduklarının davasını savunur. 1995 yılında Almanya'nın Mannheim şehrinde yapılan Zaza Kitap Festivali'ne bir Zaza yazarı olarak davet edilir.

1995'te bir grup aydın ve yazar arkadaşlarıyla birlikte, tamamen Zazaca olan ilk Zaza dergisi "Kormışkan Bülten"i çıkarır. Dergi kısa bir süre içinde sınırları aşır her tarafa ulaşır. Toplam 5 sayı yayınlanır ve kapanır.

1997'de Avrupa'da Zaza aydın ve yazarlarından bir grupla birlikte, Zaza meselesini gündemine alan "Serbestiye Hareketi" adı altında kurulan siyasi bir oluşumun yönetiminde yer alır.

Yazılarının yayınlandığı dergi ve gazeteler

Zaza dergileri:

- Kormışkan Bülten
- ZazaPress
- Dersim
- Desmala Sure
- Serbestiye
- Tija Sodiri
- Ware
- Çıme
- Zazana
- Pir

Kürt dergi ve gazeteleri:

- Armanc
- Azadi
- Berbang
- Berhem
- Hêvi
- Jiyana Nû
- Kürdistan Press
- Medya Güneşi
- Niştman
- Nûbihar
- Nûdem
- Rewşen
- Roja Nû
- Vatan Yolu
- Wan
- Welat

İsveç dergi ve gazeteleri:

- Uppsala Nya Tidning
- Kommunal
- Vänster Tidning
- Botkyrka Politik
- Fittjabalad
- Rulstenen
- Uppsala Nya Tidning.
- Kommunal
- Vänster Tidning.
- Botkyrkapolitiken
- Runstenen

- Fittjabladet

Eserleri:

- Na Xümxüma, Jina Nu Yayınları, Stockholm 1988
- Siyamed u Xeca, APEC Yayınları, Stockholm, 1993
- Kole nêba, İremet Yayınları, Stockholm 1995
- Namdarê Sêwregı-1, İremet Yayınları Stockholm 1996
- Ewro şori meştı bêri, İremet Yayınları, Stockholm 1995
- Dersim, İremet Yayınları, Stockholm 1996
- Begê Dımlıyan, Tij Yayınları, İstanbul 2001
- Gramerê Zazaki, İremet Yayınları, Stockholm 2002

ZAZAYA

Ez Zazaya, bızanê Zazayo lejwan.
 Xo rê, tım kena lejê heqeyo gıran.
 Nêbena teslimê neyar u dışmenan.
 Bira kıştenı kewna refandê şehidan.

Ez tım heskerdoxê wârdê bawkalan.
 Zalım dışmenan mı rê ronayo ferman.
 Tım zor danê mı, xo nêroşena inan.
 Mirena la nêbena teslimê inkarciyan.

Ez sêkürä lo sêkürê miyandê şaran.
 Xo rê kar anê, inkar kenê bêgüman
 Nêwazenê biro zıwan namey Zazayan
 Wazenê tım xo serro bıhesıbnê inan

Dışmenê ma hertım zalımê har u hutık.
Wazenê zê perana ma dekerê xo tunık.
Viri eştena şınê heme ca dı danê nutık.
Vanê Zazay şar niyê ma rê benê xıncık.

Dışmenê ma boliyê bêaman, bêgüman.
Ê ma bıkişê zi ma nêbenê teslimê inan.
Wa şırê xo rê bıvinê bê şardê ma qürban.
Ewro ra tepeya ma do nêbê a maşa inan...

MEHMET TÜZÜN (TORNÊ THUJÎ)

ZAZAKÎ

Mehmet Tüzün
(Tornê Thuji), Serdarê
Zaza-Der'i tawê

pêşanaene o. 1947 de
Herdif de amo dina.
Lacê Qemer u Henar o.

1959'de Mektevê
Herdif'i, 1962'de,
Mektevo Wertên Xol-

xol de qedena. 1965
de Tunceli Öğretmen
Okulu ra, 1986 de

İst.Ü. Basın-Yayın Yüksekokulu / İletişim Fakültesi ra me-
zun bi (1977- 1079 ve 1984 - 1986 hem gurêya, hem wend).

Tüzün, gêrza Zazaki ra, Tırki, Kurdi u Almanki zoneno.
Ğêrza Çê Thuji ra; Xolxol de Çê Xelilê Mirtê (2 serri) Çê
Memedê Nebi de (serrê) Dêsim/ Kemero Bel de Çê Bava
Caferi (Doğan) de (2 serri) weşiya xo viyarnê.

Sıfte 1965 de Nazimiye - Civraki de (2 serri) malimêni
kerde. Silvan de (serrê) Mektebe Wendene/Nustene yê Cen-
dermu, Cêği-Conage de(serrê) -Avank de (2 serri) u Herdif
de (3 serri) mend. Bilecik A.Boğaz de (2 serri) O ra têpiya şî
Estemol. Üsküdar - Güzeltepe de (serrê) Eminönü- Mimar-

sinande (2serri) malimêni kerde.

1979 de şî Almanya. Göppingen de phonc (5) serri malimêni kerde. Cera ra, Mimarsinan de 3 serri mend. 1987 de şî Zeytinburnu de (5 serri) ra dima, 1992 de reyna şî Almanya. Dı serri ra jêde Serqonsolosiya Münih'i de Ataşeyê Musnarêni (Eğitim Ataşesi) vi. Almanya ra çarna ra (Sürgün) rusna Yozgat...

Tüzün, 1996 de malimêni ra teqaut bi. Tawê ki DSD-Sektörel Dış Tic Şirketi rê bi Mudurê Finansmani. 1999 ra nat gazete, perlod u internet de nusneno.

Tüzün, 05 çele 2007 ra na het Zazaki şuaru, deyru, vatenu nusneno. Gramerê Zazaki ser gureyeno. Ora dima ni gureyê xo qe cênêvisnay. Komela Dewa xo Herdifi de eza o. Platformê Komelunê Çolig'i de hemeg da.

Kıtabê xo

- Zerriya Mı, Gulane 2017.

TÜRKÇE

Mehmet Tüzün, 1947'de Herdif'te (Mermerli/Kemah/Erzincan) ve Hnar'dan dünyaya geldi. 1959'da Herdif'te okula başladı ve 1962'de ortaokulu Xolxol'da (Yayladerre) bitirdi. 1965'te Tunceli Öğretmen Okulunu, 1986'da İstanbul Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu/İletişim Fakültesi'den mezun oldu (1977-1979 ve 1984-1986 yılları arasında hem çalıştı, hem de öğrenimine devam etti).

1975'e Nazimiye'nin Civraki köyünde (2 yıl) öğretmenlik yaptı. Silvan'da jandarmalara bir yıl okuma/yazma dersi verdi. Cêği-Conage'de (1 yıl), Avank'da (2 yıl) ve Herdif'te (3 yıl) yaşadı. Bilecik A.Boğaz'da (2 yıl) ardılında İstanbul

Üsküdar'a taşındı. Güzeltepe'de (1 yıl), Eminönü-Mimar Sinan'da (2 yıl) öğretmenlik yaptı.

1979 yılında Almanya/Göppingen'de beş yıl öğretmenlik yaptı. Türkiye'ye döndükten sonra 3 yıl İstanbul/Mimar Sinan'da yaşadı. 1987'de İstanbul/Zeytinburnu'nda 5 yıl yaşadıkdan sonra, 1992'de tekrar Almanya'ya yerleşti. İki yıldan fazla bir süre Münih Başkonsolosluğu'nda Eğitim Ataşeliği yaptı. Tüzün, Almanya'daki görevinden Yozgat'a sürgüne gönderildi.

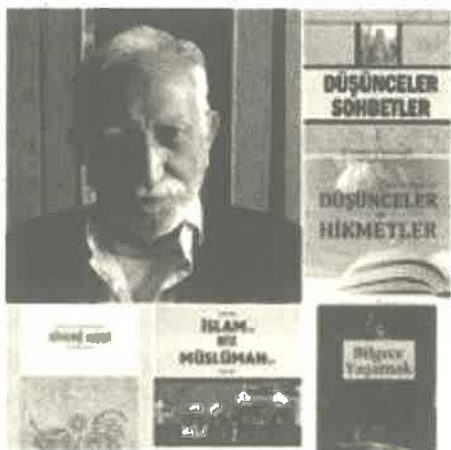
M.Tüzün, 1996 yılında öğretmenlikten emekliye ayrıldı. Emekli olduktan sonra DSD-Sektörel Dış Ticaret Şirketinde Finans Müdürlüğü yaptı. 1999'dan itibaren internet üzerinden yayın yapan gazete ve dergilerde köşe yazarlığı yapıyor.

M.Tüzün, Ocak 2007'den itibaren Zazaca şiirler, türküler ve Zaza Grameri üzerinde çalışmalarını sürdürüyor. Kamera Herdifi köyünde kurulan derneğin üyesidir. Bingöl Dernekler Platformu'nun kuruluşuna da desteklerini sundu. Zazaca, Türkçe, Kürtçe ve Almanca bilen M.Tüzün, hâlihazırda İstanbul 'da Zaza Derneği'nin başkanlık görevini sürdürmektedir.

Kitabı:

- Zerriya Mı (Yüreğim/Gönlüm), Mayıs 2017.

MELA CIMAYO BABIJ (CUMA ÖZUSAN)

ZAZAKİ

Mela Cımayo Babij (Cuma Özusan) ser-ra 1946 dı suka Süreği dı ameyo dinya u keyê Osan rao.

Babij, panc serre dest bı wendişê Qurani keno. Sıfte Mıla Xaliti hetdı u dıma Fikri Xocay hetı dı dest bı wendenda qurani keno. İmamê Sulu Cami Mela Remezani ra dersa

erebki gino.

Babij, mektebê sıfeyên u mabêni Süreği dı wend. Dıma İstanbul dı Sağlık Kolejiyê Haydarpaşa dı wendo. Babij lisa teberra İmam Hatip dı qedeyneno u dima mekteb dest bı imamey keno. Çıhar serri Hilwan u Süreği dı imamey kerdo.

Babij, dıma dest bı gürwedê xü memureyda nêweşxane (sağlık memurluğu) keno. Babij, him memurey keno him zi teber ra Üniversita Anadolu dı lisansê verên (ön lisans) wendo.

Babij, serra 1982 ra o Bursa dı roşeno. Babij zıwanê Zazaki, Tırkki, Erebki u Fransızki zano.

Babij piyê çıhar qeçekano. Nuşteyê Babiji zıwanê Zazaki u Tırkki dı vıcyayê.

Kıtabê xu:

- Sıyerê Nebi, 2009 dı Neşırxaney Nûbihari dı neşır biyo.
- Bilgece Yaşamak, Temmuz 2014, Az Kitap Yayınları
- Düşünceler - Sohbetler: 1, 2015, Çapraz Yayınları
- İslâm ve Biz Müslümanlar, Mayıs 2017, Az Kitap Yayınları

TÜRKGÇE:

Mela Cımayo Babij (Cuma Özusan), 1946 yılında Siverek'te dünyaya geldi.

Beş yaşında Kur'an-ı Kerim okumaya başladı. Önce Siverek'te Molla Halit ve ardından Fikri Hoca'nın yanında Kur'an eğitimine devam etti. Aynı yıllarda Arabça eğitimini Siverek Sulu Cami imamı Molla Ramazan'dan aldı.

C. Özusan, ilk ve ortaokulu Siverek'te okuduktan sonra, İstanbul Haydarpaşa Sağlık Kolejinde sağlık eğitimi gördü. Daha sonra dışarıdan İmam Hatip Lisesi'ni bitirdi ve İmam-Hatip kadrosunda görevlendirildi. Dört yıl süreyle Urfa'nın Hilvan ve Siverek ilçelerinde imamlık yaptı.

C. Özusan, bilahare imamlık görevinden ayrıldı. Bir süre sonra sağlık memuru kadrosunda göreve başladı. Bu arada, Anadolu Üniversitesi Ön Lisans Bölümünden mezun oldu.

C. Özusan, dört çocuk babası olup halen Bursa'da yaşamaktadır. Zazaca, Türkçe, Arapça ve Fransızca dillerine vakıf olan Özusan'ın yazıları ve kitapları, hem ana dili Zazaca hem de Türkçe olarak yayımlandı.

Kitapları:

- Siyerê Nebi, 2009 dı Neşirxaney Nûbihari dı neşir biyo.
- Bilgece Yaşamak, Temmuz 2014, Az Kitap Yayınları
- Düşünceler - Sohbetler: 1, 2015, Çapraz Yayınları
- İslâm ve Biz Müslümanlar, Mayıs 2017, Az Kitap Yayınları

TELEPATİ; ALTINCI DUYU; PARAPSİKOLOJİ

Bazen akşam şu yemek olsaydı da yeseydik diye birden aklıma geliyor. O akşam veya ertesi gün o yemeğin yapıldığını görüyorum. Aynı şekilde uzun zamandır konuşmadığım bir arkadaşım aklıma geliyor, akabinde beni arayıp sorduşuna şahit oluyorum. Bunlar bizzat yaşadığım şeyler ve pek çok insan da sanırım benzerlerini yaşamıştır. Jung çok daha enteresan şeylere tanık olduğunu kitaplarında anlatır.

İster telepati, ister altıncı duyu, ister parapsikoloji veya başka bir şey söylensin bunlar pozitif olaylardır. İnsanlar arasındaki subtil (ince) bir iletişim şeklidir. Maddesiyle gayet sınırlı yetenekleri olan insanın aklı ve ruhu bu sınırları aşar. Biz sadece et ve kandan oluşmuş biyolojik bir varlık değiliz. İnsan çok karmâşik ve harika yeteneklere sahiptir ama çoğu bunların farkında değildir. Amerikalı bir bayan üç ay Avustralya'da Aborijinler arasında yaşadıklarını BİR ÇİFT YÜREK adıyla kitaplaştırdı. Modern hayatın birçok yeteneğimizi nasıl mahvettiğini anlatıyor.

İşin bir de mantık ve teorisini ele alalım. Televizyon gibi bir aleti yapıp onun vasıtasıyla dünyanın bir ucundaki ses ve görüntüyü nakledebilme imkânı bulan insanoglunun bizzat kendisi neden bunu yapamasın. Ki bu aygıt onun akıl ve zekâsından çıkmıştır. İnsanın yaptığı bir şey insandan daha

karmaşık olabilir mi?

Parapsikoloji konusunda çıkan kitap ve yayınların ne kadar doğru bilgiler verdiğini bilmiyorum. İnsanların merak ve teecessüslerini istismar edenler şüphesiz ki vardır. Ama şuna inanıyorum ki esrarını çözemediğimiz pek çok olaylarla karşı karşıyayız. Herkes kadar hatta pek çoğundan fazla batıl ve hurafeye karşıyım. Ama işi boğuntuya getirip incelenmesi gereken olayları göz ardı etmemeliyiz.

Yukarıda söyledim, insan sadece et ve kandan ibaret değildir. Onun bir de aklı, zekâsı, ruhu, esrarı, kalbi ve duyguları vardır. Bunlar her insanın etrafında çapı farklı ruhsal bir etki çemberi (hale) şeklinde kendini belli eder. Halesi zayıf biri size ot gibi renksiz kokusuz görünür. Halesi güçlü insanlarla karşılaştığınızda ise ilk anda hemen şu adam zilin biridir uzaklaşayım yanından veya bu adam uğrunda her türlü fedakârlığa layık biridir der hatta her şeyi atıp ona hizmetkâr olayım diye düşünürsünüz. Tarihte etkili olmuş insanlar nasıl etkili olmuş sanırsınız.

Bu konuda daha çok şeyler aklıma geliyor ve daha çok şeyler söyleyebilirim, ama yanlış anlaşılmaktan korktuğum için bu kadarla yetiniyorum. Sözü anlamaya kulak ister. Kulak yoksa insan kendini boşa harcamamalı, sözünün değerini düşürmemeli.

Cuma Özusan

23.02. 2021

MELA EHMEDE XASÎ (1867-1951)

ZAZAKÎ

Ehmedê Xasi, nuştoğo tewr verêniê Zazakiyo. Serra 1867 (hicri: 1283) de nehiyeya Licê, Hezan de maya xo ra biyo. 18 ê sibate 1951 de Hezan de dinya ra bar kerdo. Mezelê ey Hezan deyo.

Nameyê ey Ehmedê Sofi Heseniyo. Miyanê şari de be nameyê Xasi, Ehmedê Xasi, Seydayê Xasi u Xoceyo Xasi zi şnasiyeno. Nameyê babiyê ey Hesên o, dadiya ey zi Medina ya. Nameyê khalikê ey Mefta Osman, nameyê babiyê khalikê ey Emer u nameyê khalikê khalikê ey zi Xan Ehmedo. Eslê xo eşira Zikte ra dewa Xasan (be tırki: Külçe) ra yo. Xasan, serê sinorê Darê Heni u Licê de mezrayêka qijkeka. Khalikê ey Mela Osman ameyo Hezan de melayi kerda u êdi na dewe de mendo.

Dı birayê biniê Ehmedê Xasi zi est biyê. Nê, Mehemed Emin u Mıstefayê. Mıstefay qijekiye de wefat kerdo. Xasi hirê rey zewijiyayo. La tena cıniya eya peyêne ra yew kêna ey rê biya. Kênaya xo bırazayê xo Mela Arifi reyde zewj-

naya. Mela Arifi demeyêk Camiya Girde yê Diyarbekiri de melayiye kerda.

Xasi tehsilê xo Medreseyê Mesudiye yê Diyarbekiri de tamam kerdo. İcazeyê xo destê muderris mufti İbrahim Efendi ra girewto (Hicri, 1 rebiulaxir 1320). Perwerdeyê tesewufi zi verê şêxê Neqşebendi Şêx Evdılqadirê Hezani het tamam kerdo. İcazeyê şêxêti girewto la çı rey şêxêti nêkerda.

Xasi, wextê xo de memuriye zi kerda. Mesela hezirana serra 1330 (H.) de seba muderrisiya merkezê Diyarbekiri tayin beno. Dıma temmuza 1331 (H.) de be se qurış meaş seba muderrisiya dewa xo Hezani tayin beno. Badê ke demeyêk nê wezifey keno, na rey seba muftiyiya Lıcê tayin beno la demeyêko kılm dıma o be xo nê wezifey ra istifa keno. Muftiyiya ey dı serri u dı aşmi dewam kena.

Badê ke istifa keno, agêreno dewa xo Hezani u hetan mergê xo uca cıwiyeno.

Ey kitabê Zazakiyo tewr verên Mewlıdê Zazaki 1892 de nuştı la 25 adare 1899 de Diyarbakır de çapxaneyê Litografya de 400 nusxeyê ey gınayê çape ro u vıla biyê. No kitab hetan nıka çend rey transkribeyê alfabeya Latinki ya Zazaki biyo.

Kıtabê cı:

- Mewlıdi Nebi

TÜRKE

Mela Ahmedê Xasi, 1867'de Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağılı Hezan Köyünde dünyaya gelmiştir. Medrese eğitimine babası Molla Hasan'ın yanında başlamış ve bölgedeki medreselerde eğitim görmüştür.

Melayê Xasi, Seydayê Xasi, Ahmedê Xasi isimleriyle tanınmıştır. Zazaların sevilen âlimlerindedir. Ahmedê Xasi, Hezan'da Molla Mustafa Hatib isimli âlimin yanında ve Pêçar köyünde bir müddet eğitim gördükten sonra Diyarbakır'a gelmiş ve ilim tahsilinin büyük bir kısmını Diyarbakır Ulu Camii Mesudiye Medresesinde Müftü Hacı İbrahim Efendi'nin yanında yapmış ve icazetini hicri/şemsi 1320'de ondan almıştır.

Ahmedê Xasi, muttaki, şer'i meselelerde tavizsiz bir âlim olmakla latifeyi seven bir mizaca sahipti. Yaptığı latifeler genelde mantık ve felsefeye dayalı olurdu.

Seyda Ahmedê Xasi, tasavvufi eğitimini Nakşibendi şeyhi, Şeyh Abdulkadirê Hezani'nin yanında tamamlayıp hilaft almış, fakat etrafında mürid toplamamış, ilmi çalışmalarla meşgul olmuş ve sivil bir tarzda, halk içerisinde irşad ve tebliğde bulunmuştur.

"Tezkire-i Meşayihî Amid" isimli eserinde M. Şefik Korkusuz; "Şer'îye Sicil Arşivinde araştırma yaptığım zaman, iki bine yakın dosya inceledim, dosyalarda kendilerinden muttaki ve ehli zühd olarak bahsedilen ender iki veya üç kişiden biri Seyda idi." demektedir.

Seyda Ahmedê Xasi, çağdaşı Salih Begê Hêni gibi çok kültürlüydü. Kendi ifadesiyle Zazaca ve Kürtçe'nin yanı sıra Türkçe, Arapça ve Farsçayı da gayet iyi bir şekilde, hatta bu dillerde şiir yazabilecek seviyede bilmektedir. Ayrıca zamanını iyi okuyabilen bir şahsiyettir.

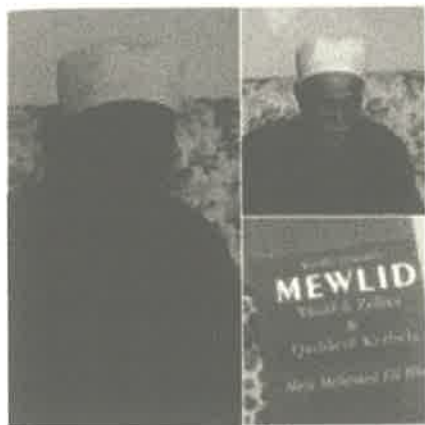
Bazı Kürt mollalar, zaman zaman Melayê Ahmedê Xasi ile şakalaşırlar: "Siz Zazaların kültürel birikimi var mı? Bizim sayısız edebi eserlerimiz var" der. Seyda üzülür: "Bekleyin size göstereceğim!" der ve bir Cuma, namazdan sonra

evine kapanır, yazmaya başlar. Diğer Cuma, namazdan evvel bitirip çıkar, o âlimlere eserini gösterir: “Alın size Zaza edebiyatından küçük bir numune!” der. Mevlidi inceleyenler hayret eder ve Seyda’yı tebrik ederler. Mevlid, 1899 yılında Diyarbekir’de Litografya Matbaasında 400 adet basılmıştır.

Kitabı:

- Mewlıdi Nebi, Diyarbekir 1899.

MELA MEHEMED ÊLÎ HUNÎ (MEHMET ALÎ ÖZTÜRK)

ZAZAKÎ

Mela Mehemed Êlî Hunî mabênê şairanê Zazayan dî en şairo kal hêsibêno. Seyda serra 1930'îdî dewa Palo Hun dî marda xo ra za beno.

Seyda têhsilê xo bî imro werdi dî destpêkeno. Seyda mualımandê xo ra pers kerdê qandê çîçi êy bî Zazakiya nê nuştê. Mualımı

zi vatê “bî ziwandê Zazakiya nuşte nêbeno”. Û na çî Seyda rê bi inad û deat bi nuştendê Zazaki kerd. Qandê co zi şî bi mêymanê nuskarê kitabê “Mewlîdê Zazaki” Ahmedi Xasi u cira desturê nuştenda Zazaki waşt. Dî dîni şî bi mêymanê Bediuzzaman Saidi Nursiy u cira qandê nuşte tebliği girot. Camiyan dî, mejlisan dî wêz ê xo her tım bî ziwandê Zazakiya dano. Seyda Hunî alim ve seydao sınısnaye u qedir qıymeto. Seyda serra 1950 ra nata şîiranê xo Zazaki nuşneno u zaf şîirê cı neşır nêbiyayey estê. Şîir u mewlîdê cı bî Zazaki şari miyan dî vıla biye u şar nuştayê ciyê Zazaki zaf hêzkenê.

Kıtabê cı “Mewlid” u tayın şiiirê cı neşir biyê u zaf nuşteyê ciyê ilmi tayın tayın pêserok u xezeteyan dı resayê wendoxê şardê Zazay u ilimdarê zıwani ser nustey êy analizi viraştê.

Kıtabê cı:

- Mewlid
- Yûsûf û Zelîxa & Qesideyê Kerbela

TÜRKÇE

Yaşayan en yaşlı Zaza şairi olarak tanınan Molla Mehmet Ali Huni, 1930 yılında Palu'nun Hun (Beyhani) beldesinde doğdu. Küçük yaşından itibaren medrese tahsiline başladı. Çok sayıda medresede ilim tahsil etti.

Hocalarına neden Zazaca yazmadıklarını sordu. Hocaları Zazacayla yazmanın mümkün olmadığını iddia etmeleri üzerine, Zazaca yazmayı kendine dert edindi. Bu nedenle Zazaca yazılan ilk edebi metin olan Zazaca Mevlidi Nebi kitabının yazarı Molla Ahmedi Xasi'yi bizzat Licen'nin Hezan köyüne giderek ziyaret etmiş ve Zazaca şiir yazma konusunda ondan tavsiye ve izin aldı. Ayrıca Bediuzzaman Said Nursi'yi de iki k̄z̄ ziyaret ederek dini tebliğ konusunda tavsiyeler aldı.

Seyda Huni, cami ve sohbet meclislerinde, sohbet ve vaazlarını her zaman Zazaca olarak yapmaktadır. Engin bir bilgi birikimine ve etkileyici hitabet gücüne sahip olmakla tanınan hocalarımızdandır. 1950'den beri Zazaca dinî şiir ve kasideler yazmaktadır. Şiirleri ve Mevlidi yöre halkı arasında sevilerek okunmakta ve dinlenmektedir. Bazı şiirleri çeşitli dergilerde yayınlanmış, bir kısmı da bilimsel makalelerde inceleme konusu olmuştur.

MURAT VAROL

ZAZAKİ

Murat Varol, 1985 dı suka Bingol dı dadiya xu ra biyo.

Universiteya Beynelmîlel ê Kıbrıs dı Fakulteya Fen u Edebiyat dı qısımê Zıwan u Edebiyatê Tırki 2008 dı qedeynayo.

2016 dı Universiteya Bingol Enstituya Zıwano k1 Cuwenê qedêna. Dı serri Bingol dı melım ti kerd. Mudırtiya Umumiya TRT dı, dı serri gurweya. 2011 ra nat Universiteya Bingol dı qurweyê xu yê mısınayoxey ramenō. Xısusê zıwanê Zazaki, kulturê Zazaki, edebiyato kihanê Zazaki seri dı gurweyeno.

Lisansê cı Universiteya Beynelmîlel ê Kıbrıs dı Fakulteya Fen u Edebiyat, qısımê Zıwan u Edebiyatê Tırki, 2004-2008

Lisansê berzi zıwanê Zazaki ser, Universiteya Bingol, Enstituya Zıwano k1 Cuwenê 2011-2016

Doktora zıwanê Zazaki ser Universiteya Bingol, Enstituya Zıwano k1 Cuwenê dı dewam kena.

Xebatanê ey ra çend nîmuneyî:

-Murat Varol. “Arafta Kalmak: Dünden Bugüne Zazaca ve Zaza Edebiyatı”, Tarihsel ve Sosyolojik Gelişimi İle Zazaca, Kalan Yayınları, Ankara 2019, ss.60-80.

Kıtabê komisyonî:

- Murat Varol, Dağılma, İ. Gökalp, B. Karabeyeser, A. Kaygısız, N.,Kaya, M. Bayram, M. Zazaki-5, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2017.

- Murat Varol, Dağılma, İ. Gökalp, B. Karabeyeser, A. Kaygısız, N. Vergi, N. Zazaki-6, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2019.

- Murat Varol, Dağılma, İ. Gökalp, B. Karabeyeser, A. Kaygısız, N. Vergi, N. Zazaki-7, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2019.

- Murat Varol, Dağılma, İ. Gökalp, B. Karabeyeser, A. Kaygısız, N. Vergi, N., Zazaki-8, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2019.

Editör û hadîre kerdox:

- I. Uluslararası Zaza Dili Sempozyumu, Bingöl Üniversitesi Yayınları, Bingöl 2011. (Editör)

- II. Uluslararası Zaza Tarihi ve Kültürü Sempozyumu, Bingöl Üniversitesi Yayınları, Bingöl 2012. (Editör)

- Mela Aziz BEKİ, Diwon Cebexçuri, Bingöl Üniversitesi Yayınları, Bingöl 2015. (Editör)

- Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Dergisi (Editör)

- Vir - Mecmuaya Edebiyat u Folklorê Zazaki. (Editör)

- Neşîrxaneyê Vir (Editor u mesule neşîri)

TÜRKÇE

Murat Varol, 1985 Bingöl doğumludur. İlk, orta ve lise eğitimini Bingöl’de tamamladı. Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden 2008 yılında mezun oldu. Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Zaza Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında, 2016 yılında yüksek lisans eğitimini tamamladı. Hâlen Zaza Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında doktora yapmaktadır.

Bingöl Milli Eğitim Müdürlüğü ve TRT Genel Müdürlüğüne bağlı olarak üç yıl çalıştı. 2011 yılından itibaren de Bingöl Üniversitesinde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. Zaza dili, Zaza kültürü, Klasik Zaza Edebiyatı, Zazaca’nın güncel sorunları başlıca çalışma alanlarıdır.

Çalışmalarından bazıları:

- Murat Varol. “Arafta Kalmak: Dünden Bugüne Zazaca ve Zaza Edebiyatı”, Tarihsel ve Sosyolojik Gelişimi İle Zazaca, Kalan Yayınları, Ankara 2019, ss.60-80.

Komisyon / Ortak Kitâp

- Murat Varol, Dağılma, İ., Gökalp, B. Karabeyeser, A., Kayğısız, N. Kaya, M. Bayram, M. Zazaki-5, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2017.

- Murat Varol, Dağılma, İ. Gökalp, B. Karabeyeser, A. Kayğısız, N. Vergi, N. Zazaki-6, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2019

- Murat Varol, Dağılma, İ., Gökalp, B., Karabeyeser, A. Kayğısız, N. Vergi, N. Zazaki-7, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2019.

- Murat Varol, Dağılma, İ. Gökalp, B., Karabeyeser, A. Kayğısız, N. Vergi, N. Zazaki-8, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara 2019.

Editör / Hazırlayan

- I. Uluslararası Zaza Dili Sempozyumu, Bingöl Üniversitesi Yayınları, Bingöl 2011. (Editör)
- II. Uluslararası Zaza Tarihi ve Kültürü Sempozyumu, Bingöl Üniversitesi Yayınları, Bingöl 2012. (Editör)
- Mela Aziz BEKİ, Diwon Cebexçuri, Bingöl Üniversitesi Yayınları, Bingöl 2015. (Editör)
- Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Dergisi (Editör)
- Vir - Mecmuaya Edebiyat u Folklorê Zazaki. (Editör)
- Vir Yayınları (Genel Yayın Yönetmeni, Editör)

UNESCO'NUN DİL RAPORLARINA GÖRE ZAZACA'NIN DURUMU VE GELECEĞİ

Murat Varol

Türkiye'de nüfus oranına göre Türkçe ve Kürtçe'den sonra en çok konuşulan üçüncü dil olan Zazaca, ne yazık ki yok olma tehdidi ile karşı karşıyadır. Bu tehlikeye ilk olarak 2009 yılında 21 Şubat Dünya Anadil Günü'nde UNESCO dikkat çekti. Daha sonrasında ise bu yok olma tehdidi ve tehlikesi, daha yüksek bir sesle dile getirilmeye başlandı. Günümüzde her ne kadar Zazalar arasında Zazaca'ya karşı gelişen ve yükselen bir dil hassasiyet olsa da bunun toplum geneline yansıdığı söylenemez. Daha dar bir çevre tarafından dile getirilen Zazaca'nın bu durumu, halk nazarında

geniş bir etkiye sahip olamıyor. Halkın büyük bir çoğunluğu Zazaca'nın yok olma tehdidi karşısında suskun durmakta ve adeta var olan durumu kabullenmektedir. Sözlü bir kültürü ve geleneği yüzyıllarca taşıyan ve muhafaza eden bu dil, özellikle 1980 sonrasında hızlı bir şekilde gelişmeye başlayan teknolojik ilerleme ile bu hafızasını ve kültürünü hızlı bir şekilde kaybetmektedir.

1.Zazaca'nın Dünya Dilleri Arasındaki Yeri

Zazaca, Hint Avrupa Dil Ailesinin Kuzeybatı İrani grubuna mensup bir dil olarak kabul edilmektedir. Zazaca, Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat/Dicle havzasında, sayıları tam olarak bilinmemekle beraber 4-6 milyon kişi tarafından konuşulan bir dildir. Anadolu dilleri arasında Türkiye dışında konuşulmayan tek yerli dil olduğu söylenebilir.

Zazaca'nın konuşulduğu ve muhafaza edildiği illerin başında Bingöl ve Dersim gelmektedir. Dersim ve Bingöl il merkezleri dışında Bingöl'ün ilçelerinden Genç'te sadece Zazaca, Solhan'da ağırlıklı olarak Zazaca konuşulur. Dersim'in Ovaek, Nazîmiye ve Hozat ilçelerinde ağırlıklı olarak Zazaca; Çemişgezek ve Pertek'te ise kısmen Zazaca konuşulmaktadır. Elazığ'ın Palu, Karakoçan, Maden, Kovancılar, Arıcak ve Sivrice ilçelerinde; Diyarbakır'ın Lice, Piran, Çermik, Çüngüş, Hazro, Hani, Eğil, Kulp ve Ergani ilçelerinde Zazaca konuşulur. Sivas'ın Zara, İmranlı, Ulaş, Kangal, Hafık, Divriği ve Gürün'ün bazı köylerinde; Erzurum'un Hınıs, Aşkale, Tekman ve Çat'ın bazı köylerinde; Erzincan'ın merkezinde, Tercan ve Kemah'ın bazı köylerinde Zazaca konuşulmaktadır. Yine Muş'un

Varto, Şanlıurfa'nın Siverek ilçelerinde ağırlıklı olarak, Adıyaman'ın Gerger ve Aksaray'ın bazı köylerinde Zazaca konuşulmaktadır. Zazalar ve Zazaca'ya dair kavramlar bölgelere göre değişiklik göstermektedir

MUSTAFA BALI

ZAZAKÎ

Mustafa Balı, serey 1962 dı Qezayi Diyarbekır Hêni dı omewu dinya.

Peyney cebatey 15 seri dı Zazaki ra Tırki 448 per/ripel yew

qısebend/ferheng nuştı. Bı hewes u keda pili 2012 dı heder-nayışi ferheng qedêna.

Balı ena xebati dı yew xayey yi teyna estu, yi vonu wa Zazaki vin nêbu, ek icab bıku se ez semedi zoni ma kiye b kiye gereno.

Balı vanu kî “Zazaki herg yew cadı ferqli yena xeberdayış. Zazakiyê Qezay ma yi Hêni zi cayani bino ra ferqliyu. Mı qerar girawt, mı va ez gere hem ên ferqo binawo, hem zi ên kelimo/vato biyaro yew ca u şari ma ri kerem bıko”.

Balı vano kî, yew qısım merdum vatini “Zazaki teyn kelimo ra yena meydo”. Ez semedu kî ena yonişey ispat bıko, mı nezdi 20.000 (vist henzar) kelimey arê da yi pêser u Hênicon ma ri, miletey ma ri hedernawu. Wa hên ay qısım merdum duşmiş bibi (bıfikri). Ena xebat ma pêrino ri xeyrin bu.

Kitabı cı:

- Ferheng / Sözlük Zazakî-Tırkî / Zazaca-Türkçe (2013).

TÜRKÇE

Mustafa Balı, 1962 yılında Diyarbakır'ın Hani ilçesinde dünyaya geldi. 15 yıllık çalışması sonucu Zazaki'den Türkçe'ye 448 sayfadan oluşan sözlüğünü büyük bir özenle ve emekle hazırlayıp 2013 yılında yayınladı. Balı, tek amacının Zazacanın kaybolmaması olduğunu, bunun için de gerekirse kapı kapı dolaşacağını vurguladı.

M. Balı, konuya ilişkin görüşlerini şöyle ifade etti: "Zazaca, her yörede farklı şivelerle konuşuluyor. Bizim Hani ilçesinde konuşulan Zazaca şivesi de farklılık gösteriyor. Hani Zazacası değişik bir ağız yapısına sahip olduğu için ben bu şivenin kelimelerini bir araya getirmeye karar verdim. Hem bu şive farklılığını göstermek, hem de dilimizdeki kelimeleri bir araya toplayıp halkımıza sunmayı amaçladım. Çünkü dilimizin birkaç kelimededen oluştuğunu söyleyip onu küçümseyen kesimler var. Ben bu yanlışlığı ispatlamak için Zazacadan 20.000 kelimeyi bir araya toplayarak, Hani-liler ve halkımız için hazırladım. Artık gerisini dilimizi basit görenler düşünsünler. Bu çalışma hepimize hayırlı olsun."

Kitabı:

- Ferheng / Sözlük Zazakî-Tırkî / Zazaca-Türkçe (2013).

ZAZACA TEKERLEME

(Bebeğe kakasını yaptırırken söylenir)

Lu lu palingu
Dımseku
Ayri vera, ayri peyra
Dik werd peyrab nalçeyra

Şı ayre, nawbet çinka
Şı sıfre, koçık çinka..

Dik o qol
Vazda gol
Gol peysa
Dik nêasiya

Mı şeyya, to şeyya
Heley bızo deyaya
Kutiko meşkı dırnaya

Dik o qol, şı xızna
Çıkı ard, ma piya
Çıkı nêard,
Bereket xızna ra veciya

Arêdayoğ:
Mustafa Balı
23.04.2021

ORHAN ERDEM

ZAZAKÎ

Orhan Erdem, sarra 1971 dı Hêni dı ome dınyay ri. Mektevo sıftayın Çermuğu dı vend. Lisa Ameddı kedna. Üniversiteyi Karadeniz Teknik Üniversitesi, odayê Elekttronik dı 4 sari vend.

Dıma radyoyo dı, bername vıraşt, hem ji spike-rine kerd.

Vaarê şirketiyoy. Ajansê cı esto. Grafikerini u dijital medya yöneticiliği keno.

Kıtawêye ci:

- Tırki-Zazaki-Zazaki-Tırki Ferheng, Weşanên Doz, Stembol 1993.

TÜRKÇE

Orhan Erdem, 1971'de Diyarbakır'ın Hani ilçesinde

dünyaya geldi. İlkokulu Çermik'te, liseyi Diyarbakır'da bitirdi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Elektronik Bölümünü kazandı, 4 yıl okudu. Üniversiteden sonra uzun bir süre bazı radyolarda program yapıcılığı, sunuculuk yaptı. 80'li yıllarda ilk Kurmanci ve Zazaki parçaların çalıştığı radyolarda okunmasına öncülük etmiştir.

Halen kendi şirketinde çalışmakta ve grafikerlik, ajans sahipliği, dijital medya yöneticiliği yapmaktadır.

Kitabı:

Zazaca-Türkçe / Türkçe Zazaca Sözlük, Doz Yayınları, İstanbul 1993.

OSMAN EFENDİYO BABIJ (1852-1929)

ZAZAKİ

Heci Eyyüb Efen-
dizade Osman Efen-
di, dı serrda 1268 (m.
1852) an dı, dı sukda
Sêwregı dı ameyo
dınya.

Piyê cı Heci Ey-
yüb Efendi, maya cı
Emina Xanım a. Piyê
cı Heci Eyyüb Efendi,
dı suk da Süleymani
dı qadılıxey keno u

wija dı ji şino heqeyda xo ser u no dınya ra koç keno.

Osman Efendi dı sukda Baxdadi dı medresade waneno u
bahdê qedinayenı da no ageyreno Sêwregı. Demê Sêwregı
dı mend tepey a, no dano pıro şino Mısır dı Medresa Ezhe-
riye dı qeydê xo vırazeno u Mısır dı dest bı wendenı keno.
Bahdê qedinayenı Medresa Ezheriye fina peyser ageyreno
welatê xo suk da Sêwregı.

Sêwregı dı beno müfti u heta heqşiyayenı da xo ê wezifeyê
xo yê müftılıxey domneno.

O mabên dı, bê müftılıxey, dı Sêwregı dı jewbi wezi-
fey ji vineno u keno. Müftılıxey a piya ezalıxeya Ümumi-

ya Meclisdê Suk (il genel meclis üyeliği) keno u ezayeyda mahkemandê Sêwregı dı vineyêno u ê mahkeman dı ezalixey keno.

Kışta eşrafandê Sêwregı u yê çorşman (dorman) ra xeylê yeno sinasnayenı u heskerdenı.

Merdımê do zahf zeri nerm, zeritenık u insan heskerdox beno. Rojê qelbê kesi nêşıknenno u kes cı ra nêteweno. Kêberê cı herwext u herdem miletı u meymanan rê akerde beno. Qandê meselandê dini u roşnayı kerdenı da Dindê İslami, qefle qefle dewij u milet a binı yena cı hetı u cı ra persi perskena. O wext xeylê milet u dewijan zıwandê Erebi u Tırki ra çiyê fahm nêkerdê u nêzanayê. Qandê coy ji cı ra gazi kerdê, waştı u vatê:

“Müfti Efendi ma ne Erebi u ne ji Tırki zanê u fahm kenê. Qandê coy to ra reca kenê, kı tı xütbe u wahzanê xo bı zıwandê ma ya bîdê, kı ma ji fahm bıkerê ka çıçiyê çıçi niyê. Mewlud yeno wendenı ma nêzanê qıseyê cı yenê çı mahni, çıçiyoy tey yeno vatenı u çıçiyoy waziyêno.”

Wexto kı Osman Efendi firsend diyê, bı Zazaki an zi Kürdi dost, enbaz, dewij u meymanandê xo rê bahsê din, ayet u wehzan kerdê, vaten, waştını u mahnê inan cı rê vatê u cı rê dayê izahkerdenı.

Zazakiyê da zahf weş, pak u rındı zanayê, bı Erebi u Tırki ya zi wendenı wendı bı. Qandê coy kışta hirê zıwanan ra xeylê dewlemend bı u mükemel bı nê zıwanana qısey kerdê, nuşnayê u wendê.

Zazayê kı bı Erebi u Tırki nêzanayê, qandê inan Osman Efendi hewl dano xo u bı Zazakiya, dı serda 1886 an dı Mewludê Nebi nuşneno u inan rê keno diyari u waneno. Bê nuşnayanıda Mewludê Nebi, xeylê zi beyti bı Zazakiya vano

u waneno.

Osman Efendi, dewda xo ser ro, bı namedê dewda xo ya ameyê sınısnayenı u vatenı. Nameyê dewda cı Bab bı. Qandê coy ji cı rê vatê Osman Efendiyo Babij. Weş zana-yena ci ya hirê zıwanan, xeylê gengazey vîstê cı ver. Qandê coy cı rê zahmet nêbı zıwanê ra çiyê tado zıwana ser. Qandê coy weş pa qısey kerdê u mîleta xo rê dayê izahkerdenı u ravîstê mîlet a xo ver.

Bol fini wahzê xo bı Zazakiya dayê, qandê kı mîletı weş fahm bikero u bızano, ka tey çıçıyo yeno vatenı u waştênı.

Osman Efendi 24.3.1929 dı şıno heqeyda xo ser.

Not: Mı no malumat mîlla yê Ulu Camida Sêwregı Hec Mehmud Özbucaxi, torınandê Osman Efendi ra girot bı u mı rê rîşt bı. Berxüdar bo.

Çıme: Koyo Berz, Namdarê Sêwregı, İsveç 1995, r. 34.

TÜRKÇE

Osman Efendi, 1852 yılında Şanlıurfa'nın Siverek ilçesine bağlı Bab (Kapıkaya) köyünde dünyaya gelmiştir. Babasının adı Hacı Eyyüp Efendi, annesinin adı ise Emine Hanım'dır. İlk eğitiminin ardından Siverek Müftüsü Zülfikar Zühtü Efendi'nin yanında eğitim alır.

Siverek Ulucami İmamı Hacı Mahmut Özbucak'tan alınan bilgilere göre; Osman Efendi, Siverek'ten sonra Bağdat'ta eğitim görmüştür. Bir müddet Siverek'te kaldıktan sonra bu kez Mısır'a gitmiş, Ezher Medresesi'nde okumuş ve tekrardan Siverek'e geri dönmüştür.

1882 yılında icazet alır ve memuriyet hayatına başlar. Bir süre memurluk yapar. 1905 yılında Osman Efendi'nin

de hocası olan Siverek Müftüsü Zülfıkar Zühtü Efendi'nin ölümünden sonra Siverek müftüsü olur ve bu görevi 24 yıl yürütür. 23 Mart 1929'da vefat eder ve Siverek'te defnedilir.

Osman Efendi, halk arasında çok tanınan ve bilinen bir âlimdir. İnce ruhlu bir kişiliğe sahip olan Osman Efendi, çevresindeki insanlara yardım eden ve onları kırmamaya özen gösteren bir kişiliğe sahiptir. Osman Efendi aynı zamanda dini konularda başvuru ve fikirleri önemsenen biridir. Hutbe verirken veya vaaz ederken, Zaza dilini kullanmaya özen gösterirdi.

Kaynak: Koyo Berz, Namdarê Sêwewegî (Siverek Ünlüleri), İremet Yayınları, İsveç 1995, s. 34.

HAZA MEWLUDÛ'N-NEBÎ BI LÎSANI DIMİLÎ

Bı namê wahirê no erd u azmin,
Kı ma dest kerdo no gırwedo rengin.

Şıma hemdê xo Allayrê bıyarên,
Şew u roj kapidê ceydî bıqarên.

Pêxemberirê selawati bıwanên,
Tım u tım derdê cey verdi binalên.

Misalê na dini zanê tı merdim,
Tı cîtêrê no gırwe torê toxım.

Kı tı zanê kı no dinya senino.

Bızanı a dini cayê coti nıyo.

Wedaro ey, cıtêr çıçı bıkaro.
Cıtêri çıçı karıt ey wedaro.

Beso tewbe bıyarên hey xedarên.
Dınıdı toxımê hewli bıkarên.

Gunandê xorê arêbên bınalên.
Bırıjnên hesri çımanra bınalên.

Bıbo efuw gunayê mayo vêrdo.
Gunakari ki emrê xodı kerdo.

Selawati bıwanên rınd u boli.
Bıresnên gandê ey Resuli.

Kamki wazeno gunay cey eff bıbo.
Wa bıwano Muhemmedirê esselat.

Arap harflerindên Çev.

Mılla Cımayo Babij (Cuma Özusan)

REMZÎ AYDIN (1965-2022)

ZAZAKÎ

Aydin Dêrsım dı ame dınya u nezdi hırıs (30) ser mialımeı kerd. Na hırıs serri miyandı heme welat gêıra.

Aydin mabênê 2010-2017 dı heqde kùltürê Antik Likya Derya Sıpe (Akdeniz) dı kolayenı vıraşt. Milyonê fotoy Likya hadire kerd.

Aydin nezdi hewt (7) serr qursê fotoxrafey da u fotoxraf resna. Bı na foroxrafana hım teberê welat u hım zi beynel-minel dı pancas (50) fôto sergi rona.

- Qetliamê Somay (Soma Maden Katliamı)
- Hême Rengi Gezi rê Abeno (Her Renk Gezi'ye Çıkar)
- HES u Qetlamê Tabiati/Kıhoyey (HES ve Doğa katliamı)

- Lejê İraqi ve Peyra Sebı (Irak Savaşı ve Sonuçları)
Aydin, asmiya Sıbat 2022 dı qrizê zerri/qelb ravêrna u şı heqeyda xo.

Aydin, zaf çıyan dı mıjul biyê. Fotoxraf antê, qürse fotoy

dayê, panelandî fikrê xo munaqaşe kerdî u romani nuşnayê. Romanê cı Piro hirê (3) zıwanan dı vıcyê. Him welat dı u him zi beynelminel TV dı kitabê cı veng ard.

Remzi Aydınî xeyle meqaley nusnay, Qesê pilu day arê u kerdî kıtaban u internet da barekerdî.

Nustê cıyo “DERSİM (DÊSİM)” Zazaki-Tırki vejıya.

Qesê Pilunê Dêrsimî, kıtavê Tornêcengi “Qesê Pilunê Dêrsim u Vatey” de ca guret.

Remzi Aydınî ra vatey:

Awa ke xortî sêrê ağwa zelale de nêvênenê, Kokımı; serê quçe de gayit kenê, vênênê... (Gençlerin durgun su yüzeyine göremediklerini, yaşlılar; taşın üzerine bakarak görürler.)

Çı ke bêro, rındeni ra yeno. (Ne gelirse iyilikten gelir..)

Doman; gula çêyiyo. (Çocuk; evin gülüdür.)

Haq, qas ve kutiki bêwayir meverdo! (Hak, köpeği bile sahipsiz bırakmasın!)

Her çi hurênda xode roşino. (Her şey kendi yerinde (doğru yerde) satılır.)

Her vas koka xo sero rewino. (Her ot, kendi kökü üzerinde yeşerir.)

Hewl u xırawın meşte-biro bêli beno.. (İyi ve kötü yarın-öbürgün belli olur.)

İson, adırê germi vera nêsono.. (İnsan sıcak ateşin yanından gitmez)

İson, verva adırê kîle nêsono.. (İnsan, yanan ateşin (ateşe karşı) üzerine gitmez...)

Ju ison esto, mezela xo, eve xo kıneno.... (Bir insan var, kendi mezarını kendi kazıyor.)

Kam ke çı bıkeru, xorê keno. (Kim ne yaparsa, kendine

yapar.)

Karê dina nêqedino. (Dünya'nın işi bitmez.)

Kerpiç şiyoyê, derdê kemere rê bervo. (Kerpiç gidip taşın derdine yanmış.)

Kes halê keşi nêzoneno. (Kimse, kimsenin halini bilmez.)

Kotiyê isoni ke deza, roê isoni uza dero... (İnsanın neresi acıyorsa, canı/ruhu oradadır...)

Kotiyê isoni ke, deza, roê isoni uza de vejino (İnsanın neresi acıyorsa, canı oradan çıkar)

Kutiki ra vato; çayê lawena? Vato; tersu ver... (Köpeğe demişler neden havlıyorsun, demiş korkumdan.)

Kutiko eke eve çü rusna mali, keno boka vergi. (Sopayla mala gönderilen köpek, malı kurda kaptırır)

Kutiko ke eve çu şî mali, dey ra xêr nino. (Sopayla sürüye giden itten, hayır gelmez.)

Kuzê ağwe, raa ağwe de sono. (Su testisi, suyolunda (Gider) kırılır.)

Merdene ke merdena, na xırre-xırre çika!? (Ölüm ölümdür, bu inilti sızıltı nedendir?)

Mordemo ke xo zono, qesu era xo nêano. (Kendini bilen kişi, kendine laf ettirmēz/đokunduramaz...)

Şêr şêro, maykêkê xo ki, nêrê xo ki şêro. (Aslan aslandır, dişisi de, erkeği de aslandır.)

Şêr şêro, ha maykeko, ha nêro.. (Aslan aslandır, ha erkektir, ha dişî)

Serva xatiri ağu nêsimino. (Hatır için, zehir içilmez.)

Şiya şiliye de, ju zerria khali... (Yağmurun gölgesinde, bir yaşlının yüreği.)

Tija roji, koti ra fetelina? (Güneşin ışıkları; nerede geziyor?)

Vireniya kardi ve, peniya kardi ju niya. (Bıçağın; ucuyla, sapı bir değildir.)

Voreko hewl; koz de bêli beno. (Kuzunun iyisi ağılda belli olur.)

Weşıya na dina çımê İsmê'dera, yê a dina ki pırodayisê perrunê hêli dera ... (Dünyada ki yaşam; İsmê'nin gözlerinde, ahiret ise; kartalın kanatlarının çırpınışındadır.)

Zerrê mawo, marê zulum keno. (Bize zulmeden, bizim yüreğimizdir.)

Çıme: Kitabê "Qesê Pilunê Dêrsım u Vatey - Dersim Atasözleri ve Deyimler" (nezi dı vicêno).

TÜRKÇE

Remzi Aydın, 1965 yılında Dersim/Pülümür-Dağbeg'de doğdu. 30 yıla yakın öğretmenlik yaptı. Bu süre içinde ülkenin farklı bölgelerinde bulundu. 2010-2017 yılları arasında, Likya antik kültürü incelemek için Batı Akdeniz'e gitti. 7 yıl boyunca fotoğrafçılık kursları verip, yeni fotoğrafçılar yetiştirdi. Bu ekip ile birlikte uluslararası ve yurt içinde 50'ye yakın fotoğraf sergisi açtı. Yaklaşık 1 milyon Likya fotoğrafı arşivini oluşturdu.

Segilerinden bazıları:

- Soma Maden Katliamı.
- Her Renk Gezi'ye Çıkar.
- HES ve Doğa Katliamı,
- Irak Savaşı ve Sonuçları gibi sergilere imza attı.

Kitapları:

- (Piro-1) Hiçlikteki noktanın sırrı...
- (Piro-2) Hiçliğin nefsi
- (Piro-3) Hakikata yolculuk...
- (Piro-4) Nokta'ya Gizlenen külliyat
- (Piro-5) Kahinat insan'dan doğar...
- Ateşte semah dönenler
- Göçebe Ruhlar
- Sahipsiz çığlıklar
- Mêedina - Dere Laçi
- Gölgesiz bedenler
- 38'lik Mıh
- Zemheri Kozası
- Tanrısızların Tanrısı... Ve Müzik.
- Gağan u Êli
- Êli Hawtemal museno
- Xızır u Xeylas gibi kitaplara imza attı.
- Dersim (Dêsım)

Zazaca-Almanca (iki dilli) eserleri ve projelendirdiği 20 tane Zazaca-Almanca vê Zazaca-İngilizce, Zazaca-Türkçe serisi de hazırlanmaktaydı.

Almanya-Münih'te yaşamakta olan Aydın, kişisel fotoğraf kursları, panel-söyleşi ve roman yazım çalışmalarına devam ediyordu.

Beş ciltlik Piro serisi son romanları ulusal basında ve TV'lerde diğer romanları gibi geniş yer aldı.

Sözleri:

“Kaynağından uzaklaşan su kirlenir.”

“Bir halkı ayakta tutan şey, o halkın vücudu değil, ruhudur.”

“Bir dilin kurtulması, kendini ateşe atan pervanelerin aşkıyla olur.”

“Bizimkisi, bülbülün güle feryadı gibi”

“Bu kadar derin bir yara, küçük ve kör çakıyla olmaz!”

ROŞAN HAYIG (MAHMUT PAMUKÇU)

ZAZAKÎ

Roşan Hayig, serrda 1964 dî dewda Germîk (Çermug), Budran dî ameyo dinya. Mektebê sîfti heta sînfda çihari Budran dî, sînfda panzî u mektebdê wertîya Çermug dî wendo. Semedê tahdada conta ra, mekteb wendên dî omîdê nêdi ew 1981 dî ameyo Almanya, ma u

pêrdê xo hetekî.

1982 dî sîftîy mektebdê meslegdê çelîg konstrüksiyonî kerdo. Nê wextî miyan dî diplemeyê kî Tîrkiya ra ardi bi, Almanya dî qebul nêbiyê, qandê Almanya dî mektebî dewam kerdenî, diplemay Hauptschulabschlussî (9 serri) tever ra wendena girota, Bêhavîley ra nêşa mektebî dewam kero ew Palokeyo (fabrika) kî tey mesleg kerdo, uza dî sîftîy kari kerdo. Roşan zewznayeyo ew dî keyney, dî lazi çihar qeç cî estê.

Îlaqey dahwada Zazayin zi, tîmî qafada cî dî îşaretê persan bî, qandê coy qe zew hereketdê Kirdasiyan dî aza nêbî,

tenya dilig u paştidayen heta yardım kerdo. Semineran u Cematanê hereketandê Kurdan dı, derheqdê Zazayan dı tımı persi kerdê labirê qe cuwabêndo weş nêgiroto. Vatê, derheqdê Zazayan dı tevayê çinyo, Zazay zi Kurdyê. Qafada cı dı Zazay kami? Çı qandê Zazaki tevayêno nêbeno? Sebeb çı çiyoy? İşaretê persan tımı biyê vêşi.

İsweç dı, dezayê cı Abekır (Ebu Bekir Pamukçu) ya, derheqdê Zazayan dı persê xo vışti pê ew peyni dı işaretê persanê kı cı qafa dı bi, cuwabê cı di u kewt cı serre. Pêseroko kı Abekiri bı namedê Ayri ya vetê, ê pêseroki ya dahwada Zazayan rê xızmet kerdı. Roşani heta 1994 bı vılakerdenda pêserokana, diligi heta, hetê propaxandaya dahwa rê xızmet kerdo.

1994 dı, bı nustenda Zazakiya destpey kerdı. Pêserokyê kı Avrıpa dı vızyayê, bı nustenda xo ya, vılakerdena ew diligi heta yardım kerdo nê Pêserokan rê wahêr vızyayo ew redaksiyon dı cayê xo giroto. Roşani, Komelandê kultirdê Zazayan dı zi ca giroto ew serkarey(yönetim) dı zi girweyayo. Roşan, İnstituda zıwandê Zazaki Frankfurti dı azayo ew na grupda qıseband u zıwani sero girweyeno. Roşani, Pêserokê Zazanayo kı Diyarbekır di vızyeno, bı namedê Mahmut Pamukçu ya redaksiyon dı ca giroto. Zazaki rê xızmet kerdo ew mesulyeteya Almanya girota xo serı.

Eserê cı:

- Lazê Axay.

- Mahmeşa – Vızêr ra Ewro İstanıkê Zazayan (Zazaki, Almanki, İngilizki), Vêjyaisê Tiji, 2007.

- Qıseband, Zazaki-Tırki, Tırki-Zazaki, Vêjyaisê Tiji, 2012.

- Belgeselê Germik (Tırki ra açarnayena Zazaki)

TÜRKÇE

Roşan Hayıg 1964 yılında Çermik'e bağlı Budaran (Pamuklu) köyünde doğdu. İlkokulu dördüncü sınıfa kadar Budaran'da, beşinci sınıfı ve ortaokulu Çermik'te okudu. Cunta baskısından dolayı okula devam etme umudu olmadığını anlayınca, 1981 yılında Almanya'da bulunan ailesinin yanına yerleşti.

1982 yılında Meslek Okuluna başladı ve bu arada Türkiye'den getirmiş olduğu diplomaları Almanya'da geçersiz sayıldığından, yedi yıllık zorunlu öğrenimini Almanya'da dışardan bitirdi. İmkansızlıktan dolayı okula devam edemediği için, Meslek Okulu'nun, Çelik Konstrüksiyon Eğitimi Bölümünü okurken mesleki staj eğitimi uygulaması gördüğü fabrikada çalışmaya devam etti. Pamukçu, evli ve dört çocuk babasıdır.

Zaza davasına ilgisi, kafasında hep soru işareti olduğu için hiçbir Kürt hareketine üye olmadı, sadece maddi ve manevi destekler sağladı. Bulunduğu seminerlerde, toplantılarda ve sohbetlerde Zazalarla ilgili yapılan olumsuz yorumlar, kafasında "Zazalar kim? Zazalar hakkındaki olumsuz yorumların sebebi ne?" gibi sorular çoğalmaya başladı.

İsveç'te bulunan amcasının oğlu Ebubekir Pamukçu'yla yaptığı müzakere sonucu, kafasındaki soru işaretlerine yanıt buldu ve ikna olunca, Ebubekir Pamukçu'nun çıkardığı Ayre dergisiyle Zaza davasına hizmet etmeye başladı ve 1994 yılı itibariyle yazılarını Zazaca kaleme aldı.

Avrupada yayınlanan Zaza dergilerine yazılarıyla katkı ve dağıtımıyla destek sundu. Bu dergilerin çalışmaları-

na ortak oldu, bazı dergilerin redaksiyonunda da yer aldı. Pamukçu, dergilerle birlikte, Zaza kültür derneklerinin çalışmalarında da bulundu ve yönetici olarak faaliyetlerini yürüttü. Pamukçu, halen Frankfurt'ta faaliyet gösteren Zaza Enstitüsü'nün üyesidir. Ayrıca bu enstitünün Zazaca sözlük ve Zaza dili çalışma grubunda da yer almaktadır. Bu arada, Diyarbakır'da yayınlanan Zazana dergisinin redaksiyonunda yer almış, Almanya Temsilciliğini yapmış ve yazılarıyla çalışmalarına katkı sunmuştur.

Eserleri:

- Lazê Axay - Ağa'nın Oğlu
- Mahmeşa (Zazaca, Almanca, İngilizce masallar)
- Zazaca-Türkçe / Türkçe-Zazaca Sözlük (Teknik ve dilbilgisi düzenlemesi: Brigitte Werner; Dilbilgisi danışmanlığı: Fahri Pamukçu)
- Çermik Belgeseli (Türkçeden Zazacaya çeviri)

SAİT ÇIYA (CEMİL YILDIZ)

ZAZAKÎ

Sait Çiya ser-
ra 1958 de qeza
Dêsimi Çemişge-
zege, dewa Akı-
rage de amo dina.
Name xuyo nifu-
si Cemil Yıldızo.

Lisa Mazgêrdi
qedeno. Waxtê
cunta "12 Eylöl"
de riyê faaliyetê
xuyê siyasi ra
kuto zerre. 1990
ra nat Almanya

de weşiya xo rameno.

Serra 1978 ra dîma taê qezata u perlodunê çepu de nusto.
1990 ra dîma:

- Ala Yekiti,
- Newroz Ateşi
- Gezeta Roj de guriyo.

- Serra 1995 de taê olvozunê xo ra piya perloda Tija So-
dirî vetê.

Şiyr, hêkat u nustê xo:

- Ware
- Pir
- Çime
- Munzur Haber
- Miraz
- Vir
- Piltan de ki veciyê.

1996 de ronaena Koma Serbestiya Kırmanç - Zazay de piya guriyo. Zon, kultur u kamiya Zazayo sero hem Tırki de, hem ki Zazaki de xeylê nusteyê xo estê.

Kıtabê xo:

- Dersim Yazıları, Vejiyaişê Tiji, 1998, Estamol, Tırkiyo.
- Hraçya Koçari, Hesrete, roman, Vejiyaişê Tiji, 1999 de Xal Çelker ra piya çarnê Zazaki.
- Her Çi Beno Sanıke, (Hêkata Derge), Vejiyaişê Tiji, 2001, Estamol.
- Kıtabi Her Çi Nênusnenê, Şiyr, Dersim Yayınları, 2014, Estamol.
- Meberbe Bıraê Mr, Taê Nustey, Dersim Yayınları, 2016, Estamol.
- Hirê Kıtabi, Hêkati, Nêşırxaneyê Vir, 2020, Bingol de veciya
- Sayiru Bıkısê, Tij Yayınevi, 2022

TÜRKGÇE

Sait Çiya, 1958 Dersim (Tunceli)'nin kazası Çemişgezeg'in köyü Akırage'da dünyaya geldi. Nüfusa Cemil Yıldız olarak kayıtlı.

Yıldız, liseyi Malazgirt'te bitirdi ve 12 Eylül askeri darbesinde siyasi faaliyetlerinden dolayı yakalandı. Yıldız 1990'dan itibaren Almanya'da yaşıyor.

Yıldız, 1978 tarihinden itibaren çeşitli gazete ve dergilerde köşe yazarlığı yaptı. 1990 ve sonrasında yazmaya devam etti. O dergiler sırasıyla:

- Ala Yekiti,

- Newroz Ateşi

- Gezeta Roj'da çalıştı.

- 1995'te arkadaşları ile birlikte tamamı Zazaca olan Tija Sodiri dergisini çıkardı.

Şiir, hikâye ve makalelerinin yayımlandığı dergiler:

- Ware

- Pir

- Çıme

- Munzur Haber

- Miraz

- Vir

- Piltan'da yayımlandı.

1996'da Koma Serbestiya Kırmanç - Zaza adlı örgütün kurulmasında rol aldı ve aktif olarak çalıştı.

Yıldız, Zazaların dili, kültürü ve kimliği konusunda kaleme almış olduğu birçok yazısı hem Zazaca ve hem de Türkçe olarak yazılmıştır.

Eserleri:

- Dersim Yazıları, Vejiyaişê Tiji, 1998, Estambol, Tırkiyo.
- Hraçya Koçari, Hesrete, roman, Vejiyaişê Tiji, 1999 de Xal Çelker ra piya çarnê Zazaki.
- Her Çi Beno Sanıke, (Hêkata Derge), Vejiyaişê Tiji, 2001, Estamol.
- Kıtabi Her Çi Nênusnenê, Şiyr, Dersim Yayınları, 2014, Estamol.
- Meberbe Bıraê Mı, Taê nustey, Dersim Yayınları, 2016, Estamol.
- Hirê Kıtabi, Hêkati, Nêşırxaneyê Vir, 2020, Bingol de veciya
- Sayiru Bıkısê, Tij Yayınevi, 2022

Dina û İnson

Dina çar çengeya
 Pers û cuab têde ra
 Hetê de xo-tari
 Hetê de xo roştiya
 Dina de her çi esto
 Dar û vaşi, cerde u kaşi
 Theyr û thuri, miye û vergi
 Her çi rê ca û heyat esto
 Dina rengın û hiraya
 Mor caê xo zaneno
 Hes bırr ra nêvecino
 İnsan caê de nêvındeno

Mırçıke halenê xo vırazena
Dare pelg û meywe dana
Cün de genım, xonça de nan esto
Hama insan mixeneto.

Sait Çiya

ŞABAN ŞENATESŞ (1966-2021)

ZAZAKİ

Coyê mi (Fekdê

Şaban Şenatesş ra)

Ez 01.01.1966

de Suwêreki di,

dewda Anazoy

di amêya dinya.

Asas dewa ka-

lik û pirîkandê

mi Girgomez a.

Pîyê mi Girgome-

zi di Ellahî dayo.

Laberê o zî Girgomezi di nêmeno. Qeçekîna mi Anazo, Qerebircik, Çatoki, Helebî, Axşûn û Suwêreki di ravêrdi. Edebîyatdê Zazakî di, feko ke mi tercîh kerdo zî fekê nê dewan û mîyandê Suwerek o, ê dewda ma ya Girgomezi nîyo. Laberê giraney û zengîneya Girgomezi mi ser o bol a.

Coyê min ê Çatoki yeno mî vîrî. Laberê Anazo û Qerebircik di ez hewna qeçê dergûşi bîya. Ma şîyê ûjanan û fina vijîyayê. Çatok ra dima, ma şîyê Helebî, esas çimê mi na dewi di abîyay. Ma na dewda Helebî di şeş hewt serrîy mendîy û ûja ra şîyê dewa Axşûni.

Çirê hendayên cay? Ez a hewna cayanê kalik û pêrdê xwu zî nêvana. A rezîleyda înan rê ne qelemî, ne zî murekeb

bes keno. Laberê bi kilmaney a wina yo:

Pîyê kalikdê mi bi tewrdê di birarandê xwu ya şino Herbo Umûmî yo Siftekên (vanê Seferberey, bi texmîn serra 1914) û deha nîno. Ma ne zanê bîyo şehîd, ne zî zanê êsîr kewto. Kalikê mi, kalikdê min ê bînî (apdê xwu) het de sêkur mane-no. Şeş serrana tepîya zî ma ya ci şina heq û rezîleya ê wextê çinêbîyayeni, xela û nanweşey zî ser o ya. Kalikê mi a dewi to rê, na dewi mi rê, dewi bi dewi geyreno, cit û şuanîna şarî keno. Fini bena ki keda ci, ci destan mîyan ra vijêna. Laberê o cealmatey anceno xwu sîne.

Serra 1969î di wexto ki bi tayên qeçan û veyverda xwu ya (marda min a) şino Adana, kamyoni mîyan di zêdê finandê bînan pîrika mi tembe keno û dîrê finîy qîrreno, pîrikda mi rê vano:

-Keynê, ti qeçan xwu vîra nêkerê ha! Ti miheqqeq birişê mekteb, ti ci qeyd kerê!

Nê qeçekan ra bolin mekteb wend û dezgeyan di bî wahîrê cayan.

Wexto ki mi na tarîxê keyedê xwu nuşnê, bermî û hersan ra mi nêşa xwu tepêso, hîssê mi dekewtîy de, weş nênusîya. Qeç û torinê kalikdê min o ki na neçarey û sêkureyda kalikdê mi ra nêbîyo bintesîr çinî yo. Dewleti zî nika ma û ziwane ma qebûl nêkena. Hele biewnî na bêçareyey û rezîleyda ma ra!

Ez zî 1976 di, Suwêreki di, Mektebdê TEYBO (Temel Eğitim Yatılı Bölge Okulu) y di qeyd bîya û mi dest kerd bi wenden. Mi tîya di çehar serrîy wend û çehar serrana tepîya qandê olayîyandê 1978 û 1980, îhtîlaldê 12ê Eylûlî di mektebê ma zî gêrîya (verê coy, serrên ma û eskerana pîya mekteb di mendê), eskeran ma vetîy û ma Wêranşar û

Hîlwan û Bozewa û Mazîdaxî ra vila kerdîy.

Hembazan mîyan ra ez rişîyaya Wêranşar. Di wayê min ê werdîy (jew sinifda didîy di, jewi zî zêdê mi ravêrdi bî panc) rişîyay Bozewa. Mi Wêranşar di serrên mekteb wend, mektebê xwu bi siftekêney a qedîna. Ma kewtîy îmtîhanên û ma ûja ra rişîyay “Mazîdağ YİBO” Mazîdax di zî mi di serrîy wend tepîya, mi neqlê xwu waşt Adana û ez şîya, mi Mustafabeyli YİBO (Yatılı İlköğretim Bölge Okulu) di serrên wend û qedîna. Ez dekewta îmtîhanên, dima mi-Bitlis Öğretmen Lisesi qezenc kerd û ez şîya ûja. Bitlis di serrên wend tepîya mi fina neqlê xwu waşt Adana. Mi Düziçi Öğretmen Lisesi qedîna û serra siftî ez 1987 di dekewta îmtihandê ûnîversîte û mi ûnîversîteya Marmaray Beşê Mamostîna Tarîxîqezenc kerd.

Mi Beşê Mamostîna Tarîxîya Marmara qedînê tepîya, serra 1992 di sere da mamostîni ro û tayînê min o siftekên vijîya Sêrtî. Mi dewandê bestokda Şîrvanî; Bombat (Cevizlik), Firîyar (Elmalı), Karaca (ze ki yeno mi vîrî, do Hesko bo) di û Şîrvanî mîyan di zî Şehit Hakkı Akyüz İlköğretim Okulu û Şîrvan Lîsesî di, çoşmeyê hîrê serran mamostîni kerdî tepîya ez şîya eskerey.

Çaxo ki mi Osmanîye di eskereya xwu kerdê, ez pey hesîyaya ki pîyê mi gurçikan ra nêweş kewto. Hetta eskerrey qedîyê qehrê pêrdê mi zî ez qedînaya. Finên di finîy ame mi het, ez zîyaret kerda û deha nêşa bêro zîyareteyda mi. Verê eskerey, mi Sêrtî ra tayînê xwu waşt bî Suwêreki. Senîn ki mi eskerey qedînê, tayînê mi zî vijîya Suwêreki. Mi peynîda 1994î di eskerey qedînê û seranîya 1995î di zî mi fina Suwêreki di dest kerd bi mamostey.

Ez amêya welat tepîya, mi Suwêreki di dest kerd bi nê

Vajekano Dimilî ya. Verê nêweşeyda pêrdê xwu, mi vatê beno ki ez pîyê xwu bîyara Suwêreki ki xwu rê tayên rehat bikero, labelê 26ê Gulani 1995 di wefat kerd.

Pîyê mi merd tepîya, kê ma bêsermîyan mend. Cora ez mejbûr menda û şîya dewda xwu ya Adana Meymandari (1984 ra yo ki ma yê Meymandari di). Wexto ki ma şîyê Meymandari, nufûsê ci 300 bî. Laberê nika çöşmeyê 25 hezarî yo. Ti Suwêreki ra vanê, ti Çêrmûki ra vanê, ti Gerger ra vanê, ti Çewlikî (Çebaxçûr) ra vanê, ti Palo ra vanê, ti Darahênî (Genç) ra vanê, ti cayandê bînan ra vanê, heme ca ra dimilî ameyê Meymandari.

Vajekano Dimilî yo ki mi Suwêreki di dest kerd bî pa, mi Meymandar di sero kerd sûr. Qandê na xebata min a Dimilî/Zazakî, zamanên û zemînêndo weş peyda bîbî. Tesîrê Meymandari mi ser o bol o.

Ez Meymandar di zewijîyaya, keynên û di lajê mi estê. Ez panc serrî Meymandari di menda tepîya, fina mi tayîne xwu waşt Suwêreki. Serra 2002 ra yo ki ez a Suwêreki di manena.

Şaban Şenates

Suwêrek

TÜRKGÇE

Özgeçmişim (Şaban Şenates'in kendi ifadesiyle):

Ben, 01. 01. 1966'da Siverek'in Anazo köyünde dünyaya geldim. Annem ve babam Siverek'in Bucak mıntıkasından Güngörmez köyündendir. Çocukluğum Çatok, Halebi ve Akşun köylerinde geçti. Asıl kullandığım Zazaca ağzı da "Dewê Deştî" dediğimiz bu ova köyleri ile Siverek'in mer-

kezine aittir. Burada fasih Zazaca kullanılmaktadır. Bana göre Siverek Zazalarında aynı evde bile iki çeşit Zazaca konuşulmaktadır. Birisi herkes tarafından ve özellikle de çocuklar tarafından konuşulmaktadır ki, kimi zaman yalın ve edebi değeri düşük, ancak herkes tarafından konuşulup anlaşılabilen bir Zazaca, diğeri de birincisine göre daha karmaşık, yapılı ve kurulu sözlerle ifade edilen, kelimeleri özenle seçilen bir diğeri çeşit Zazacadır. Annem bu ikincisine “Zazakîya Fesîhi (Fasih Zazaca)” demişti. Sorduğumda ise bunun “Açık, sanatlı, seçkin ve kurulu sözleri olan, bir o kadar da edebi değeri yüksek bir Zazaca.” olduğunu söylemişti. Bunlardan örnek vermek gerekirse;

Birincisi için; örneğin sayma sayılarında on sayısından sonra “Des û jew, des û didi, des û hîrê, des û çehar, des û panc, des û şeş, des û hewt, des û heşt û des û new” şeklindeki sayma biçimidir. İkincisi için ise; “Jondes, diwês, hîrês, çarês, pancês, şîyês, hewtês, heştês û newês.” şeklindeki adeta şiirsel sayma biçimidir. Yine örneğin “Ali'den sonra dilde (dil konusunda) en iyisi benim” gibi bir manayı Zazacada birkaç türlü ifade etmek mümkündür. Bunlardan birincisi (avami Zazaca) için şu şekillerde cümleler kurmak mümkündür:

Elî dima ziwânî di en rindê ci ez a.

Eger şîma Elî nêhesibnê, ziwânî di en rind ez a.

Ki şîma Elî ravêrê, ziwânî di tewro rind ez a.

Yine bunun gibi birçok ifade şekli görmek mümkündür. Ancak Fasih Zazaca için en güzel ifade şekli ise; “Elî serkewtebo, ziwânî di ez rind a” ile cümlenin içinde “Serkewtebo” ibaresi olmakla başlayan cümle biçimleridir. Örneğin gelişi güzel konuşan birisi “Ez do toya bêra” derken, fasih

Zazacayı konuşan ise “Ez do bi toya bêra” der. Burada birinci cümle ile bir takım konuşma ve ifade bozuklukları mümkünken, ikincisinde asla bu bozukluk görülmez.

İşte bu Fasih Zazacayı Siverek merkez ile başlayan ve Siverek’in batısına doğru giden “Dewê deştî (Ova köyleri)” mıntıkasında buldum. Bu hat aynı zamanda bana Zazacayı hem sevdirdi, hem de güç verdi. Bu Zazaca ile ben diğer dil ve ifadelere meydan okuyabilirim. Bu Zazacada zaman, kip ve diğer dil ve ifade sorunlarıyla karşılaşmazsınız. Bir dilci için gerekli hemen hemen bütün kurallar mevcuttur. Başka bir dilden ithal bir kural almaya gerek yoktur. Bunun için kendi köyümün Zazacasını da ölçü almamış oldum.

1976’da yaşadığım köy olan Halebi’de okul olmadığı için Siverek Temel Eğitim Yatılı Bölge (TEYBO)’de ilkokula başladım. 1978-1980 olaylarına canlı tanık oldum. 1979-1980’de askerlerle aynı okulu paylaştım. Bu arada asker-öğrenci-öğretmen ilişkilerini bizatihi gördüm ve seyrettim. Zaman zaman meydanlarda bir çocuk olmama rağmen zalimleri, sömürgecileri, sakat anlayışları protesto etmek için miting meydanlarında yer aldım. Ben Adanadayken 1980 İhtilali oldu. Eylülde ilkokul 5. sınıfa Viranşehir Yatılı İlköğretim Bölge Okulunda başlayıp bitirdim. Girdiğim sınav sonucunda Mazıdağı Yatılı Bölge Okuluna gönderildim. Burada yol masraflarımı bile ailem karşılayamadığından, ailemin yaşadığı yer olan Adana’ya yakın Ceyhan Mustafa Beyli Yatılı İlköğretim Okuluna naklimi aldırıldı. Burada ortaokulu bitirip girdiğim sınavda Bitlis Öğretmen Lisesini kazandım ve oraya gittim. Ben doğudan kaçarken takdir-i ilahi beni yine doğuya gönderiyordu. Bir yıl sonra Mazıdağı’ndan gittiğim aynı sebeple yine Adana’nın Osma-

niye ilçesinin Haruniye (Düziçi) Öğretmen Lisesine nakil yaptım ve liseyi de orada bitirdim.

1987'de girdiğim üniversite sınavında Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliğini kazandım. İstanbul'da iken çeşitli toplantı, konferans, paneller ve benzeri etkinliklere aktif olarak katıldım. Arkadaşlarımla birlikte dergi çalışmasında "Filan kimseler zaten Osmanlıyı eleştiriyor, bari biz yapmayalım." düşüncesine katılmadığım için dergi çalışmalarını terk ettim. Zira bana göre doğru olan da, yanlış olan belirtilecekti. Hiçbir şey bütün haliyle doğru olmadığı gibi, yanlış da savunmak doğru değildir.

Üniversitedeyken mesleğim, aldığım eğitimin bir sonucu olarak milli, kültürel ve hak konularında duyarlı hale geldim.

Bu arada zaman zaman Zazaca yazmaya çalışıyordum, alfabe güçlüğüyle karşılaşıyordum. Tabi ki bu alanda çalışanları bilmediğim gibi, bunların varlığını düşünemiyordum.

1992 yılında mezun olup Siirt'in Şirvan İlçesi Bombat (Cevizlik) köyünde sınıf öğretmeni olarak göreve başladım. Bu arada Siveerek'e döndüğümde o zaman sağ olan dedem ve ninemden naklen aldığım beş on Zazaca hikâyeyi Türkçe alfabeyle yazdım. Bunlar Zazacadaki ilk yazılarımdı.

Henüz üniversitedeyken girmiş olduğum çeşitli konferans ve panellerde Kürt meselesi, Zaza meselesi ile ilgili problem meydana geldiğinde; "Zazaca'nın suni bir dil olduğu, aslında bir dil olmadığı, Zazaca ve Kürtçe'ye ait yaklaşık 2 bin 500 kelimedenden sadece 500 kelimesinin Zazaca'ya ait olduğu, diğer kelimelerin bir kısmının Ermenice, bir kısmının Farsça, bir kısmının Türkçe, bir kısmının Arapça'dan

alındığı” iddiası vardı. Bulduğum toplantıda bunlar gündeme gelince şahsen çok üzüldüm. Verilen örnekler de cidden yanlıştı. Üniversiteyi bitirir bitirmez dedim ki; “ben bunu fiilen tekzip edeceğim” ve göreve atandıktan sonra, görevimin yanı sıra bu alanda çalıştım. 1995’ten bu yana Zazaca sözlük üzerine çalışıyorum, bunun yanı sıra “Zazaca Deyimler Sözlüğü”, “Zazaca Atasözleri”, çeşitli hikâyeler, masallar, bilmeceler, bulmacalar bunlarla ilgili yaptığım çalışmalar ve yine basılmamış birçok makalem bulunmaktadır (<https://www.urfanatik.com/haber/3466105/tarih-ogretmeninden-zazaca-sozluk>)

1995 yılında askerlikten dönünce sene başında Siverek’te Vajekano Dimilî ye başladım. Sonra babamın vefatı münasebetiyle ailemin yaşadığı yer olan Meymandar’a tayin istedim. Burada Siverek, Gerger, Çermik, Palu, Bingöl, Genç, Tunceli, Lice, Diyarbakır, Elazığ, Solhan gibi adeta Zaza memleketi ile iç içe yaşadım. Bu doğal Zaza laboratuvarından oldukça yararlandım.

2002’de tekrar Siverek’e taşındım ve Vajekano Dimilî üzerinde yoğunlukla çalışmaya başladım. Son beş buçuk yıllık süre içinde her gün en az dört beş saat (kimi günler sekiz ila on iki saat arasında) bilgisayar başında çalışarak Vajekano Dimilî yi meydana getirdim. Bu süre içerisinde kendimi ve ailemi ihmal ederken manevi hizmetleri de aksatmak zorunda kaldım. Ancak yine biliyordum ki feragat olmazsa, böyle bir eser meydana gelmeyecekti. Çokları bana erken davranmam gerektiğini söylemesine rağmen ben çalışmamı olgunluk kazansın diye geciktirdim. Çünkü birçok kavramın ancak zamanı gelince ortaya çıkacağını (örneğin düğün yaşanmadan düğünle ilgili kelimeler, yıldız

seyredilmeden yıldız kavramları, kış gelmeden kış ile ilgili kelimeleri, yaz gelmeden yaz ile ilgili kelimeleri, coğrafya değişmeden farklı coğrafik kavramların tespit edilemeyeceğini) biliyordum.

Kaşgarlı Mahmud'un Divan-i Lugat'it-Türk adlı eserini tanıyınca, Zazaca'da da böyle bir çalışmanın olması gerektiğini düşündüm. Bu da bana ilham kaynağı oldu.

Ben menfi milliyetçiliği hep bir hastalık olarak görüyordum. Ancak başkasının milliyetçisi ise hiç olamazdım. Çünkü bu da ayrı bir hastalık olurdu. Geçmişimizin pek parlak eserler vücuda getirdiğini göremiyordum ancak daha kötü olan başkasının hünerleriyle ise hiç övünemezdim. Keşke bu çalışma da bin yıl önce olsaydı. Geciktiğimin farkındayım. Werrekê mi bi Mehmûdê Qaşgarî!

Şaban Şenates
Siverek

Kitabê cı:

- Ferhengê Zazaki (Türkçe Açıklamalı), Nûbihar Yayınları, İstanbul 2022, 2300 s.

TURAN ERDEM

ZAZAKÎ

Sarra 1969 dı Kazayê Seerti Sason dı ome dinyay ri. Mektevo verin Şenquş, Çermuği û Şêxonê Corin dı vend. Lisa Çermuği dı û Amed dı vend.

Şi Stembol dı Kovara Deng û Weşanxaneyê Deng dı hevetya. Ba do rojname Azadi dı bi xever merkezi müdürî. Rojnamedı soniki, xever nuşt. Kevt xepis û dıma vejyayişi dı xorê Weşanxana Arya akerd.

Kitawêyê ci:

- Türkçe Açıklamalı

Kürtçe Dil Dersleri - Zazaca, Fırat Yayınları, İstanbul 1998.

- Dersên Zuwenê Kurdi-Zazaki û Soniki, Weşanxaneyê Arya, Stembol 2000.

- Zazaki-Tirki / Tirki-Zazaki Ferheng, Weşanxaneyê Doz, Weşanxaneyê Arya, Stembol 1997, 2006, 2015.

TÜRKÇE

Turan Erdem, 1969 yılında Siirt'in Sason ilçesinde doğdu. İlkokulu Çüngüş, Çermik ve Yukarı Şeyhler köyünde okudu. Liseyi Çermik ve Diyarbakır'da bitirdi.

İstanbul'da Deng dergisi ve Deng Yayınları'nda işe başladı. Derginin teknik hazırlıklarını üstlendi. Daha sonra haftalık Azadi gazetesinde muhabir ve genel yayın yönetmenliği, haber merkezi müdürlüğü görevlerini üstlendi. Uzun yıllar gazete ve dergide çalıştı. Gazetede, Zazaca hikâyeleri haftalık olarak yayınlandı.

Kısa süren bir cezaevi sürecinden sonra Arya Yayınevi'ni kurdu. Halen yayıncılık hayatına devam etmektedir.

Eserleri:

- Türkçe Açıklamalı Kürtçe Dil Dersleri - Zazaca, Fırat Yayınları, İstanbul 1998.

- Dersên Zuwenê Kurdi-Zazaki o Sonîki / Türkçe Açıklamalı Kürtçe Dil Dersleri-Zazaca ve Hikâyeler, Arya Yayıncılık, İstanbul 2000, 2012, 2014, 2017 (Orhan Erdem ile birlikte).

- Ferheng Zazaki-Tırki / Tırki-Zazaki, 1. Baskı, Doz Yayınları, İstanbul 1997; Genişletilmiş 2. Baskı, Arya Yayıncılık, İstanbul 2006, 2015, 2017 (Orhan Erdem ile birlikte).

USXAN CEMAL (TEKİN YILDIRIM)

ZAZAKİ

Usxan Cemal yew nuskaro Zazayo ke serra 1959 de suka Dêsimi de dewa Sağseg de ameyo dina. Mektebo verên dewa xo de, mektebo wertên u lisa suka Dêsimi de wend. Serra 1979'ine de zewejîya u şî Almanya. Dı keynekê xo estê.

Usxan, serra 1980 ra nato edebiyat u kulturê Zazayan (Kırmanç) sero gureyeno û emeg dano.

Hata nika nustê xo ni perlod u qezetan de nusnayê:

- Ayre (İswec)
- Piya (İswec)
- Armanç (İswec)
- Raştiye (Fransa)
- Ware (Almanya)
- Welat (Estemol)
- Güney (Almanya)
- KORMIŞKAN Bülten (İsweç)
- ZazaPress (İsweç)
- Tija Sodiri (Almanya)

TÜRKÇE

Usxan Cemal, 1959 yılında Dersim'in (Tunceli) köyü Sağseg'de (Şifalısu) dünyaya geldi. İlkokulu Sağseg köyünde, orta ve lise eğitimini ise Dersim merkezde tamamladı.

1979 yılında evlendi ve Almanya'ya yerleşti. Usxan Cemal'in bu evlilikten iki kızı var.

Usxan Cemal, 1980 yılından itibaren gayet aktif bir şekilde; makale, hikâye, masal ve şiirlerini ana dili Zazaca ile yazıyor. Zazaların müstakil bir halk ve Zazacanın herhangi bir dilin lehçesi, şivesi değil, kendi başına müstakil bir dil olduğunu savunan ilk yazarlarımızdandır.

Usxan Cemal'in; makale, hikâye, masal ve şiir gibi edebi ürünlerinin yayınlandığı gazete ve dergiler şunlardır:

- Ayre (İsveç)
- Piya (İsveç)
- Armanç (İsveç)
- Raştiye (Fransa)
- Ware (Almanya)
- Welat (İstanbul)
- Güney (Almanya)
- KORMIŞKAN Bülten (İsveç)
- ZazaPress (İsveç)
- Tija Sodiri (Almanya)

Ma Wairê Welat û İtiqatme

Korta surede bine ra ça
 kalo sipe de xo çüt bine pak
 Jiara paçkînera paçê mirodi giredenê nika a Jiara maki

vêсна

Bonê Bud'de nista ro evliya ma wa
Qelxerude bonê Eli de dergusa berverna
Khemerê bimbarek sera muya Oli-Mihemedi vejia
Golê çetu de qırva sarebirno, awa xo zalala
Ana Fatma'de kupi diyê zere kherr u zenga
Çımê Muzir bavai de çilei fiçtera cı, zereweçiya
Kowo sur de, warunê xoloj de bon rızınê hurenda xo paga
harde mamekiye (Dêrsım) az uze xo Zaza`ê
ma kerdme Tırk, Khurmanc, arav.....
hardo dewres zono mara vano Zaza wo
Piran de Pir Heseno, Avasura cuamerd, çhêr Sey Rıza wo.
Darahêni de herdisê sipe Şeyh Said`o
hometa mare ki bero serbestiye u azadiye

Xevere ame Zaza`urê Xızır u ilyas amê têare
nasive xo niaz u qırvano,
Gaxan ke ame horte Zaza`u de fetelinê
Khalo gaxan u hermeta xo Xeza verê dünike de roniçtia
Xızır u ilyas wairê asmenu hard (erd)ê
usar ke ame yenê hure-pöçt danê zumini
Kêmerê Duzgın de misayiv`o
Qelxeru de kêwra`o, Gole Xızırde bıra`o
Hortê miletê Zaza`i de bewair u besare (öndersiz) o
des u dı qursê wertê mıno Muzır de
Mia Anafatma vılê Harçığ ra giredine
vayde nat-dota yena-sona dara mına azgeliye
ıqrar`o, kewra`o, misayiv`o
soder tij est vile xo dardo we riye xo çarnora bimbareki
hem tiko niadano hemı dua vano

soder, pêroz, sonde tij biye vind asme vejiya riyê xo çûna
verê lozinera vêrd ra na moro çia wo
qal kena kamij miletra ê Zaza wo
ma pêro waire itiqatê, welatê, miletê xo me.

Hazar serrê ra raver (aver) Deylamra
Goç kerdo amê xer amê Açir, Pi Kalikê ma Dımılı Zaza'i.
Gılê kho'unê berzu xo rê kerdo ware
Az-uzê xo, Cedê xo nas bikeme

Sey Momid ve Mordemu ra çêverê Ostombol de kerdê
zerê

Vêtê Cemalê Sultan Mecit'i, Sultan Mecit, tosê sarav u
Axu ra

Dovê Sey Momid u Mordemu va bîsimê.

Tose Axu u sarava sîmîtê, Sey Momid u Mordemura
nêmerdê.

Henke terso Sultan Mecit, dı sey mejda da Kalikê ma
Momidi

namê xo mendo hortê Homete de

"Axuiçen" vato Tırk, Sey Momid u mordemu ra.

Dewres Cemali Dımilyê, Zaza ê, Xozat te nisênê ro
Werva'yê

Nistanê Hacı-Bektas Weli o beçike de

Serru ra ave ame Dersim de Ca bi'yê

Dewres'ê Bektaş Weli'yê Sultan Xıdır, çîwarê Dersim,
Zara de,

Seyit verdê ra dorme darünê paçku, jarr'ê

Taê Name Sultan ra pars kenê are

Taê ki Dewres'ane çıralix'ê Ewliya Xıdır'i Dewa Zıvei
de

Nê cêm giredanê nê vengda Haq danê

Ronistena xo, raustena xo, Haq u Cuamerdi'yê
Kemer o sipe Jara (bonê) Bud, Dara paçkine Khalo Sipe
Vank, xoloz, Golê çetu, mezela Dewres,
Khêmerê Bimbareki, Ana ısmê, Caê itikat u teveruqunê
ma'ê.

Kalikê mı Dewres Gewız (Gewr)
Verê Sultan Murat de Baxinde xo esto lozine
poçdarê Sultan tey berdo hortê kîle
Haut roz ra tepiya vejyê
Sultan, poçdar ra perso (perskerdo), to çi çi di?
“Mı Gül u Sosını, merge Kewei, Bax u Bostani
Sêrê jü qonax ra Dewres Gewuz jü gurgeçine bi
Perra ra verva Asmeni, vırarı fiçte ra Duzgını”
Kalikê ma Dewreçi, Sultan ra perêy guretê
Worte ra xeylê sêr vêrdê ra kalikê ma Gewuzi
Bojyê xo biyê hira to vana jü Açıra
Kalikê ma Gewuz fetelino dew u dewe
Dua'i vano, teverik dano, seveta Haqê Comerdiye
Bava Mansur Deylam ra amo
Sêrre new sey u boncaso Moxondi ye de Ware vırasto,
Pulêmuriye de, Taxt dē nisto ro.
Gersiniye ra kotê raye Domanê Saverdi
Siyê Marbut u Zara çevaji ELEVUNÊ KOÇGIRI Ê RÊ PIR U
Bava'ê

Jê Kalike ma Khuresi Heqve erzenê ra xo doçi
Dua wu wanê, wanenê, Camaat kenê Zazaki
Cedê ma ê gosde, Bıra'ê mı, axrete de Mısayıv

Usxan Cemal

WEDAT KAYMAK

ZAZAKİ

Tarix koleyox, nûşttox û film viraşttox Wedat Kaymak, serra 1960'e 26 İlon'dê şariştani Piran dewa Qelbin dı hameyo dina. Mektebo sıfteyenê dewa xo du wendo. Mektebo mıyan un bakalorya (lise) zi Derbekır'dı qedeyna yo.

Kaymak, gelek serran Derbekır spor Cıwanan dı kay kerdo. Dıma inqilabê eskeriya serra 12 İlon 1980 dı, welatê xo verda û şı Qampani Filistin'ı. Yow serra pey Kaymak şı Surgun, Paris. Paris dı universita Tarix qedêna û êyni wext dı beşa sinemay sazkerdeney wend.

Kaymak des (10) serri dıma bi profasorê tarixi û serrana bakalorya, universitan dı mualimeyda tarixi ke u êyni mabên dı hirê seri psikoloji û sinema wend.

Kaymak, serranao Paris dı antrenoreya fitboli keno. Nus-ttox him bı Zazaki, him Tırki û him zi bı Fransızki nuşneno.

Filimi jey:

- Qelbin (2014)

- Umido K1 Vinb1 (Kaybolan Umut: 2015)
- Ma Seri Beni (Başaracağız: 2016).
- 21. Koğuş (2017)
- Zaza Tarihi Belgeseli (2021)

Kıtavê cı:

- 93 Kürt Şahsiyetinin Hayatı, Paris 1989.
- Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi, 1946-1986, Paris 1991.
- İtalya'da Öldüm, Roman, Fransızca, Paris 1994.
- Zazaca Hikâyeler, Stockholm 1994.
- Zaza Alfabeti, Paris 1995.
- Weliyi Hediki, Zazaca Roman, Arya Yayıncılık, İstanbul 2012.
- Umido Ki Vinb1 (Kaybolan Umut), Arya Yayıncılık, İstanbul 2013.
- Zaza Halk Tarihinin Büyük Hatları, Arya Yayıncılık, İstanbul 2014.
- Zazaki Hikâyeler 7 dilde: Fransızca, İngilizce, Almanca, İtalyanca, İspanyolca, Portekizce ve Zazaca, 2019.
- Zaza Halk Tarihi 7 dilde: Fransızca, İngilizce, Almanca, İtalyanca, İspanyolca, Arapça ve Türkçe, 2020.

TÜRKÇE

Wedat Kaymak, Diyarbakır'ın Piran ilçesine bağlı Qelbin köyünde 1960 yılında dünyaya geldi. İlkokulu köyünde bitirdikten sonra aile Diyarbakır'a taşındı.

Kaymak, orta ve liseyi Diyarbakır'da tamamladı. Aynı dönemde Diyarbakır Spor Genç ve daha sonra Amatör takımında futbol oynadı. Devrimci hareketin hızla geliştiği

1975-80 yılları arasında, Kaymak bir yandan Diyarbakır Spor'da futbol oynarken diğer yandan da Rızgari, daha sonra Ala Rızgari örgütleri bünyesinde siyasi çalışmalarını sürdürdü.

12 Eylül 1980 Askeri darbesinden sonra, ülkede kalma şartları olmayışından dolayı, Kaymak, içinde yer aldığı örgütten gelen emir üzerine Filistin kamplarına gider. 1982 yılının ilk ayında Avrupa'ya gitmeye karar verir, Paris'e yerleşir.

Siyasi mülteci olan Kaymak, Paris'te bir yıllık dil eğitiminden sonra, X. Paris Üniversitesinde Tarih bölümüne kayıt olur. 10 yıllık bir eğitimden sonra 1995 yılında doktora tezini verir ve Tarih bölümünden Profesör Doktor ünvanı ile aynı üniversite'de Tarih hocalığı yapar. Daha sonra Paris ve çevresinde çeşitli lise ve Kolejlerde 8 yıl Tarih Profesörü olarak görevine devam eder.

Kaymak öğrenim döneminde 3 yıl sinema ve 3 yıl psikoloji gibi dallarda da eğitim görür ve aynı zamanda futbola olan tutkusundan dolayı, 3 yıl spor akademisini okur ve futbol antrenörü olarak Paris ve çevresinde birçok futbol kulübünü çalıştırır. Halen bu dalda antrenörlüğe devam etmektedir. Kaymak futbolda UEFA A diplomasına sahiptir.

Kaymak, Paris'te Cinê Zaza - Zaza Production - Zaza Films adlı film şirketini kurdu. Kaymak iki Zazaca ve üç Fransızca film yaptı. Zazalarla ilgili toplam 5 film hazırladı.

Film çalışmaları:

- Qelbin, büyük bölümü Zazaca olup 2014 yapımı
- Umudo K1 Vinbi (Kaybolan Umud) büyük bölümü Zazaca olup 2015 yılında yapılmış.

- Ma Seri Beni (Başaracağız), Fransızca, 2016 yılında yapılmış.
- 21. Hücre, Fransızca, 2017 yılında yapılmış.
- Hunting in Paris, Fransızca, 2019 yılında yapılmış.

Yayınlamış eserleri:

- 93 Kürt Şahsiyetinin Hayatı, Paris 1989.
- Türkiye’de Kürt Ulusal Kurtuluş Mücadelesi, Paris 1989.
- Uluslararası Kürt sorunu 1914-1924, Fransızca, Paris 1989
- Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesi, 1946-1986, Paris 1991.
- Istaneki Zazaki, Zazaca, Stockholm 1994.
- Elfaba Zaza, ez Zazaki bonder bena, Zazaca, Paris 1995.
- Kürt Tarihi, İlk çağdan 1940’a Kadar, Fransızca, Paris 1995
- Kürt Tarihi, İlk çağdan 2000’e Kadar, Fransızca, Paris 2007.
- Zaza Halk Tarihi, Türkçe, 1. Baskı, Paris 2010.
- Weliye Heğıkı, Romãn, Zazaca, İstanbul 2012.
- Öyle Yakın-Uzaktaki Hatıralarım, Türkçe, İstanbul 2013
- Kaybolan Umut, İstanbul 2013.
- Zaza Halk Tarihinin Büyük Hatları, Türkçe, 2. Baskı, İstanbul 2014.
- Zazaki Hikâyeler, 7 dilde: Fransızca, İngilizce, Almanca, İtalyanca, İspanyolca, Portekizce ve Zazaca, 2019.
- Zaza Halk Tarihi, 7 dilde: Fransızca, İngilizce, Almanca, İtalyanca, İspanyolca, Arapça ve Türkçe, 2020.

XAL ÇELKER (HASAN DURSUN)

ZAZAKİ

Weşıya Xal Çelker (Hasan Dursun) i ra ebe kronoloji dirê vızoniki:

1963 de dewa Raqasa, Gıngım (Varto) de ame dina. Mektebe hatani lise Raqasa u Varto de wende.

1983 de ‘Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Eğitim

Fakültesi’ de qısıme Almanki wend, serra 1987 de cıra bi mezun.

1989 de şî Almanya, zeweciya, piê lac u çênêo.

1991 ra hata 2004 ine zêderi verfekêni kerde.

2004 ra nat ki mektebê de Almanki de, Almanki malimêni keno. 1980ê ra tepia zon, kultur, kamiye be itıqatê Dêsımi sero guriya.

Vetenê u redaksiyonê pêserokanê zon, kultur, kamiye be itıqatê Dımılı-Kırmanc-Zazay

- Ayre (1985),

- Piya (1988),
- Raştiye (1991),
- Desmala Sure (1991),
- Ware (1992),
- Tija Sodiri (1995) de ca guret.

Almanya de pêşanitena cematane Dêsimi be serranê '90ê de hurêndiardena semineranê Zonê Ma Zazaki de emegê xo vêrd ra.

Gere werteardena Elifba Kırmancki/Zazaki de, gere ki raşt nusnena Zonê Ma de hem ê ewila ra jüyo, hemi ki nê kar u guri de caê xo caê kemera çengiyoy.

1996 de olvazanê xora pia ronaena 'Komê Serbestiya Ma Dımılı-Kırmanc-Zazay' 'Serbestiye' de emeg da.

1996 de makala Prof. Dr. Jost Gipperti 'Die historische Entwicklung der Zaza-Sprache / Zazaca'nın tarihsel gelişimi' Almanki ra çarnê re Tırki.

1998 de Cemal Taşı be Hawar Tornêcengi ra pia İstanbul de 'Vejiyaişê Tiji / Tij Yayınları' sana pê.

2001 ra tepia ronaena camatenê Dêsimi, ê Berlini, Köln u Mannheim de emegê xō vêrd ra. Name 'Komê Poştdariya Dêsimi' ra pia kar u gure be postdariya cemata be jübini de alaqa ina cerebnê.

2004 de mordemanê ilmê zonê Zazaki, roştber, sinatkar, mustoğ, şair u dozkar ra pia 'Verein zur Förderung der Zaza-Sprache – Enstitüyê Zazaki e.V.' na ro.

2004 de vetena Qezata 'Munzur (Munzur Haber) i' de emegê xo vêrd ra.

2005 de makala Prof. Dr. Harald Hauptmanni 'Staudämme und Archäologie, die Altinova und der Dersim / Gavarê

Çhemu 'be Arkeloji, deştiya zernêne be Dêsim' Almanki ra çarnê re Zazaki.

2007/2008 Yol-TV de ma (Xal Çelker/Êli Bıra) pia, programê 'Hard u Asmên' i ebe 'Zonê Ma' vıraşt, saat u nêmerg u desinde.

Nae sera ki emeg u khedê kamiye u siyasetê Qomê Dêsimi, fikriyatê raa Dêsimi de wairê hesê de girso. Nina ra tae ki nia rê:

2009 Ronaene Federsyonê Camatanê Dêsimi yê Avrupa

2016 Ronaena Mıslatê Dêsimi

2018 Ronaena Kongra Dêsimi

Hona ki Kongra Mıslatê Dêsimi de emeg dano.

Kıtabê Xal Çelkeri, ebe kronoloji:

- Kılâmê Domana / Kılâmê Domonu * Qıckan, ebe resmanê Silvia be Êli Bıra u Hesên Dewrani ra pia, Nustexanê Warey, 1993, 56 pelgi.

- Ebe Yaraniye Kewtime Rae (heketi), Vêjiyayişê Tiji, 1998, 115 pelgi.

- Hesrete (roman), Şaiî Çiya y ra pia çarno ro Zazaki, Vêjiyayişê Tiji, 1999, 88 pelgi.

- Duri Şiya, Nezdî Ama (şiiri), Vêjiyayişê Tiji, 2000, 90 pelgi.

- Welat ra Şanikê Şani (şaniki), Vêjiyayişê Tiji, 2005, 337 pelgi.

- Bava Nejdî de Raa Haqî sero mobet (reportaj), Hard u Asmên, 2020, 300 pelgi.

TÜRKE:

Kronolojik olarak Xal Çelker'in hayatı.

1963 yılında Varto'nun İçmeler (Raqasa) köyünde dünyaya geldi. Liseye kadar olan öğrenimini İçmeler ve Varto'da gerçekleştirdi.

1983 yılında Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Almanca Bölümüne 1982'de başlayıp 1987'de mezun oldu.

1989'da evlenip Almanya'ya yerleşti ve bu evlilikten biri kız biri erkek iki çocuğu oldu.

2004 yılından itibaren Alman okullarında Almanca öğretmenliği yapmaktadır.

1980'den itibaren dil, kültür ve Dersim kimliği üzerine olan çalışmalarını sürdürüyor.

Dımılı-Kırmanc-Zaza diliyle yayın yapan dergilerin redaksiyonlarında yer aldı.

Bunlar sırasıyla:

- Ayre (1985),
- Piya (1988),
- Raştiye (1991),
- Desmala Sure (1991),
- Ware (1992),
- Tija Sodiri (1995).

Almanya'da Dersim dernekleri kuruluşlarında önemli rol aldı ve 1990'lı yıllarda Zaza dili üzerine önemli seminerler verdi.

Hem Zazaca alfabesi ve de dilimizde doğru yazılımı konusunda çalışmalar yürütenlerden biridir.

1996'da arkadaşlarıyla birlikte 'Komê Serbestiya Ma Dı-mılı-Kırmanc-Zazay' 'Serbestiye' adında Zaza örgütünün kurulmasında büyük rol aldı.

1996'da Prof. Dr. Jost Gippert'in 'Die historische Entwicklung der Zaza-Sprache / Zazaca'nın tarihsel gelişimi' Almandan Türkçeye çevirdi.

1998'de Cemal Taş, Hawar Tornêcengi ile birlikte İstanbul'da 'Vejiyaişê Tiji / Tij Yayınları'nı gerçekleştirdi.

2001 yılında Berlin, Köln ve Mannheim Dersim Cemiyetleri'nin (Komê Poştdariya Dêsimi) kuruluşunda yer aldı ve bu cemiyetler arasında kordinasyonu sağladı.

2004 yılında Zaza dili konusunda uzman olan yazar, sanatçı, şair ve yurtseverlerle birlikte

'Verein zur Förderung der Zaza-Sprache – Enstitüyê Zazaki e.V. (Zaza dili Enstitüsü)' kuruluşunda yer aldı.

2004'te 'Munzur (Munzur Haber)' yayın hayatına kazandırılmasına büyük emekler harcadı.

2005 yılında Prof. Dr. Harald Hauptmanni 'Staudämme und Archäologie, die Altinova und der Dersim / Gavarê Çhemu 'be Arkeloji, deştiya zernêne be Dêsim' makalesini Almandan Zazaya çevirdi.

2007/2008 yıllarında Yol-TV'de Xal Çelker ve Êli Bıra birlikte Zazaca olan 'Hard u Asmên' adlı programın sunuculuğunu yaptılar.

Xal Çelker yıllarca sera Dersim konusunda büyük çalışmalara imza attı. Örneğin:

2009'da Avrupa Dersim Cemiyetler Federasyonu

2016'da Mıslêtê Dêsimi'nin kuruluşunda

2018'de Kongra Dêsimi'nin kuruluşunda ve çalışmaları ile hâlâ desteklerini sunmaktadır.

Kitapları:

- Kılâmê Domana / Kılâmê Domonu * Qıckan, ebe resmanê Silvia be Êli Bıra u Hesên Dewrani ra pia, Nustexanê Warey, 1993, 56 sayfa.

- Ebe Yaraniye Kewtime Rae (heketi), Vêjiyayişê Tiji, 1998, 115 sayfa.

- Hesrete (roman), Sait Çiya y ra pia çarno ro Zazaki, Vêjiyayişê Tiji, 1999, 88 sayfa.

- Duri Şiya, Nezdî Ama (şiiri), Vêjiyayişê Tiji, 2000, 90 sayfa.

- Welat ra Şanikê Şani (şaniki), Vêjiyayişê Tiji, 2005, 337 sayfa.

- Bava Nejdî de Raa Haqî sero mobet (reportaj), Hard u Asmên, 2020, 300 sayfa.

YAŞAR ARATEMÜR

ZAZAKİ

Yaşar Aratemür, yo zunşinas û İrunşinaso. Alamuni dı cu-yeno. Qiji ra ho Alamuni dı. Zunayışcay Hamburg o Munix dı wendu.

Yaşar Aratemür tēna ini wırdi niwendı. Inun ra wet İslumşınası, Tırkşınası, Arawşınası u tay çi

bini zi wendi.

Dima zi Māster Cultural and Cognitive Linguistics kerdı. İni dima zi dest kerd toxtara u Zunşınasıya Umumi u Teoriyê Zunşınası wend. Emser toxtora qedinenu.

Tezê nizm:

Etymologisch-vergleichendes Glossar des iranischen Anteils im Wortschatz des Zazaki

Tezê lisansê berzi:

Phonologie der Zaza-Sprache der Stadt Bingöl und Um-

gebung

Tezê Toxtora:

Geographische Variation in der Zaza-Sprache Betreuer

Meqeley ki neşır biyê:

2011 Arkaik kaynaklardan modern kaynaklara Zazaca ve Zazalar. 1.Uluslararası Zaza-Dili Sempozyumu Bildiriler Kitabı. Bingöl Üniversitesi 2011. 227–246.

2012 Zazaca'nın Temel Kelime Hazinesinden Bazı Kelimelerin Diğer Hint-Avrupa Dilleri ile Karşılaştırılması. 2.Uluslararası Zaza-Dili Sempozyumu Bildiriler Kitabı. Bingöl Üniversitesi Yayınları. 2012.

Farıski:

رگی د اب ی کازاز نابز رد هی اپ ناگژاو زا ی خرب ءمس ی اقم
ی ی اپوراودنه ی امانابز

2014 Avrupa'da ki Dilsel Azınlıkların Konumu; Zaza dilinin sonuçları?) (Almanca: Die Stellung sprachlicher Minderheiten in Europa an zwei Beispielen. Folgen für die Zaza Sprache?). Uluslararası Tunceli (Dersim) Sempozyumu. Bildiriler Kitabı. Tunceli Üniversitesi. 792–806.

Farıski:

ی ی وگل ل اشم ود حرط اب اپورا رد ی نابز ی اه تی لقا تی عضو
ی کازاز نابز ی ارب

2022 Wortgeographie der Zaza-Sprache (Universität Graz. Österreich)

Meqeley ki destek dawo ci:

2022 Prof. Dr. Kerstin Riemke'ri ardım kerd.

Numey meqeli: Kontrastive Phonetik für Deutsch als Fremd- und Zweitsprache: Ausgangssprache Zaza-Sprache

(Zazaki)

<https://www.esv.info/lp/phonetik/einfuehrung.pdf>

Kıtabı Zazaki

2017 Qesê Zazakiyê Verêni, Zazakiyê Zimey, İstanbul.

2017 Vatê Zazakiyê Verini, Zazakiyê Çolig (Inu kitaw nêveciya!) 2010 Elifbayê Zazaki, İstanbul.

Kıtabı ilmi:

2016 Versuchsfragebuch zur Dialektgeographie der Zaza-Sprache 2016, 278 Seiten, LMU-München. [Experimental questionnaire on the dialect geography of the Zaza language, 278 pages]

2017 Pilotfragebuch zur Dialektgeographie der Zaza-Sprache 2017, 259 Seiten, LMU-München. [Pilot questionnaire on the dialect geography of the Zaza language, 259 pages]

2018 Kleines Pilotfragebuch zur Dialektgeographie der Zaza-Sprache 2018, 101 Seiten, LMU-München. [Small pilot questionnaire on the dialect geography of the Zaza language, 101 pages]

2018 Fragebuch zur Dialektgeographie der Zaza-Sprache 2018, 84 Seiten, LMU-München. [Questionnaire on the dialect geography of the Zaza language, 84 pages]

2018 Bilderbuch zur Dialektgeographie der Zaza-Sprache 2018, 144 Seiten, LMU-München. Illustrationen zur Dialekt und Kulturforschung.

[Illustrated/Picture book on the dialect geography of the Zaza language, 144 pages, Illustrations on dialect and cultural research]

TÜRKÇE

Yaşar Aratemür, (Doktorand, M. A. phil, B. A. phil), Ludwig-Maximilian-Universität München (Münih Ludwig-Maximilian Üniversitesi). Almanya'da yaşayan bir Zaza Dilbilimci ve İranologdur. İranoloji, Genel ve Hintavrupa dilbilimi başta olmak üzere, kısmen Türkoloji/Osmanoloji, Araboloji, İslambilim gibi bölümlerini Hamburg ve Münih Ludwig-Maximilian Üniversitesi'nde okudu. Akademik hayatına İranoloji ile Hamburg Üniversitesinde başladı. 2011 yılına kadar Hamburg Üniversitesinde okudu. Aynı yıl karar aldı ve geldiği eyalete geri döndü. Bavyera eyaletinin başkenti Münih'te bulunan dünyaca ünlü Ludwig-Maximilian Üniversitesinde 10 yıldan fazla bir süre eğitim aldı.

“Zazacanın İrani Dillerdeki Yeri ve Karşılaştırılması” adlı tezi ile 2013 yılında mezun oldu ve eğitimini büyük bir başarıyla tamamladı.

Münih Ludwig-Maximilian Üniversitesinde Prof.Dr. Wolfgang Schulze tarafından bilime kazandırılan modern bir dilbilim dalı olan “Cultural and Cognitive Linguistics” (tr: Kültürel ve bilişsel dilbilim) dallarında da Master yaptı ve bunu da üstün bir başarıyla tamamlayıp mezun oldu. Tezini 2015 yılında “Phonologie der Zaza-Sprache der Stadt Bingöl und Umgebung” (tr: Bingöl ve Çevresinin Fonolojisi/Sesbilimi) adı altında yazdı.

Aratemür'ün hayatı ve hakkında Münih Üniversitesinin bilimsel dergisi olan MUM (MüncherUniMagazin) da yazıldı. Ardından Münih Üniversitesinin sight LMU adlı uluslararası yayın yapan dergisinde ayrı ayrı Almanca ve İngilizce olmak üzere kısa hayatı yayımlandı. Aynı yıl içe-

risinde Bavyera Eyaletinin resmi gazetesi olan Bayerischer Staatszeitung'da Aratemür üzerine yazıldı. Aratemür artık bilimsel bir hayata girmiş ve devam ediyordu.

Ünlü Dilbilimci Ordinaryus Profesörü olan Prof. Dr. Wolfgang Schulze'nin (1953 – 2020) yanında eğitimine doktora ile devam etti. 2015/16 da Genel ve Tipolojik Dilbilimi dallarında doktorasına başladı. 2017 yılında Ludwig-Maximilian Üniversitesinin “Klasse für Sprache (ing.) Class of Language” adı altında bir Doktora Programına (PhD.) alındı. En iyi doktora öğrencilerinin seçildiği bu doktora okulu ve programında: “Sprachtheorie und angewandte Sprachwissenschaft” (tr. Dil teorisi ve uygulamalı dilbilim) dallarında akademik eğitime 2022 yılına kadar devam etti. Doktora Çalışması: “Geographische Variation in der Zaza-Sprache” (tr. Zaza Dilinde Coğrafi Varyasyonlar). Doktora projesi sadece Zazacanın dildeki varyantlarını kapsamıyor. Bunun yanında toplumsal dilbilim, etnolojik dilbilim ve diğer alanlarda da Zazaca ve Zazalar hakkında dört yıl süren bir alan çalışması yaptı. Projeye büyük maddi destekler Münih Üniversitesinden geldi. 2020 yılında Prof. Schulze vefat ettikten sonra ikinci danışman olan Hint-Avrupa dilbilimcisi PD.Dr. Peter-Arnold Mumm birinci danışmanlığı üstlendi. Bunun yanında ikinci danışmanlığı Almanya'da yaşayan İngiliz dil ve lehçebilimci Prof. Dr. Antony Rowley üstlendi. Ayriyeten en büyük bilimsel destek coğrafi dilbilimde dünyaca ünlü Prof. Dr. Werner König'ten geldi.

2016 ve 2017 yıllarında Genel ve Tipolojik Dilbilim Enstitüsünde PD.Dr. Peter-Arnold Mumm ile birlikte dersler verdi.

Bingöl Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Giyaseddin

Baydaş'ın ricası üzerine 1. Zaza Sempozyumunu organize işlerinde yardımcı oldu. Avrupadan Prof. Dr. Werner König, Prof. Dr. Ludwig Paul ve Prof. Dr. Heiner Eichner'in davet edilmelerinde ve Bingöl'e gelip sempozyuma katılmalarında büyük rol oynadı. Yayımlanan 1. Zaza Sempozyumu kitabındaki Almanca makaleleri Türkçeye çevirdi.

Araştırma alanları/odak noktaları:

- Diyalektoloji / Lehçebilim / Coğrafi Dilbilim
- Tarihsel Dilbilim / Dil Tarihi / Etimoloji
- Fonetik ve Fonoloji
- Dokümantasyon Dilbilimi
- Toplumsal Dilbilim
- Kültürel Dilbilim / Etnolinguistik
- İrani Dilbilimi: Eski, Orta ve Modern İrani Diller (özellikle Kuzeybatı İrani dilleri üzerine)

Yayımlanan Türkçe makaleleri:

2011 Arkaik kaynaklardan modern kaynaklara Zazaca ve Zazalar. 1.Uluslararası Zaza-Dili Sempozyumu Bildiriler Kitabı. Bingöl Üniversitesi 2011. 227-246.

2012 Zazaca'nın Temel Kelime Hazinesinden Bazı Kelimelerin Diğer Hint-Avrupa Dilleri ile Karşılaştırılması: 2.Uluslararası Zaza-Dili Sempozyumu Bildiriler Kitabı. Bingöl Üniversitesi Yayınları. 2012.

Farsça çevirisi:

رگیدی اب ی کازاز نابز رد هی اپ ناگژاو زا ی خرب هس ی اقم
ی ی اپوراودنه ی اهنابز

2014 Avrupa'daki Dilsel Azınlıkların Konumu; Zaza Di-

linin Sonuçları? (Almanca: Die Stellung sprachlicher Minderheiten in Europa an zwei Beispielen. Folgen für die Zaza Sprache?). Uluslararası Tunceli (Dersim) Sempozyumu. Bildiriler Kitabı. Tunceli Üniversitesi. 792-806. (2021 yılında Farsçaya çevirildi.

Farsça çevirisi:

یوگلا لال اشم ود حرط اب اپورا رد ین ابز ی اه تی لقات ی عضو
ی کازاز ن ابز ی ارب

Almanca makalaleleri:

2022 Wortgeographie der Zaza-Sprache (Avusturya Graz Üniversitesinin ricası üzerine)

Yardım ettiği makale:

2022 Prof. Dr. Kerstin Riemke'nin Zazaca üzerine yazmak istediği Makaleye yardım

Makale adı: Kontrastive Phonetik für Deutsch als Fremd- und Zweitsprache: Ausgangssprache Zaza-Sprache (Zazaki)

<https://www.esv.info/lp/phonetik/einfuehrung.pdf>

Yayınlanan Kitapları:

Akademik çalışmalarının yanında, Zazaca için çocuk kitabı çalışmaları da bulunmaktadır.

2017 Qesê Zazakiyê Verêni, Kuzey Zazacası. İstanbul.

2017 Vatê Zazakiyê Verini, Bingöl ve çevresi Zazacası (Bu kitap yayınlanmadı). İstanbul.

2010 Elifbayê Zazaki. İstanbul.

Yayınlanmayan Bilimsel Eserleri

(Metod ve Araştırma):

2016 Versuchsfragebuch zur Dialektgeographie der Zaza-Sprache 2016, 278 Seiten, LMU-München. [Experimental questionnaire on the dialect geography of the Zaza language, 278 pages]

2017 Pilotfragebuch zur Dialektgeographie der Zaza-Sprache 2017, 259 Seiten, LMU-München. [Pilot questionnaire on the dialect geography of the Zaza language, 259 pages]

2018 Kleines Pilotfragebuch zur Dialektgeographie der Zaza-Sprache 2018, 101 Seiten, LMU-München. [Small pilot questionnaire on the dialect geography of the Zaza language, 101 pages]

2018 Fragebuch zur Dialektgeographie der Zaza-Sprache 2018, 84 Seiten, LMU-München. [Questionnaire on the dialect geography of the Zaza language, 84 pages]

2018 Bilderbuch zur Dialektgeographie der Zaza-Sprache 2018, 144 Seiten, LMU-München. Illustrationen zur Dialekt und Kulturforschung.

[Illustrated/Picture book on the dialect geography of the Zaza language, 144 pages, Illustrations on dialect and cultural research]

Öte yandan, 2005 ve 2008 yılları arasında Çime ve Zazaki dergilerinde yazıları (makale, şiir, masal vs.) yayınlandı. Kısmen yardım ve redaktörlük de yaptı.

YILMAZ KANAT

ZAZAKİ

1982 dı suka Çewlîg dewa Gumê Seydon dı marda xo ra biyo.

Mektebê sıfteyın Çewlîg dı wendo. 1992 dı kêy xo bar kenê Adna: Mektebê mabên u lise Adna dı qedêyneno. Mektebi berzi zi Universita Anadolu qısmê mualimeya zonê İngilizki waneno. Kanat ewro

ze mualimê zonê ingilizki gürweyeno. Kanat wextê liserao ki bı zondê xo Zazaki nûşneno.

Eserê cı:

- 2014 yılında Vengê Welatê Zazayan adlı 5 sayılık Zazaca gazete çıkarmıştır.

- 2019 yılında Bingöl Üniversitesi Zaza Dili ve Edebiyatı bölümünde “Batı Kaynaklarında Zazalar ve Zazaca” adlı yüksek lisans tezini tamamlayıp mezun olmuştur.

Kar û barê cı:

-2015 yılında Zaza yurtseverleri ile birlikte Adana Zaza Dil ve Kültür Derneği'ni kurdu.

TÜRKÇE:

Yılmaz Kanat, 1982 yılında Bingöl/Solhan Yenidal köyü Gumê Seydon mezarında doğdu.

İlkokulu Solhan Yatılı İlköğretim Bölge okulunda okudu. Ailesi 1992 yılında Adana'ya göç etti. Ortaokul ve Liseyi Adana'da okudu. Anadolu Üniversitesi İngilizce Öğretmenliği bölümü mezunudur. Şu an hâlâ kadrolu olarak İngilizce Öğretmenliği yapmaktadır.

Lise yıllarından beri ana dili Zazacaya ilgi duydu, duymakta ve dili üzerine çalışmalar yapmaktadır.

Eserleri:

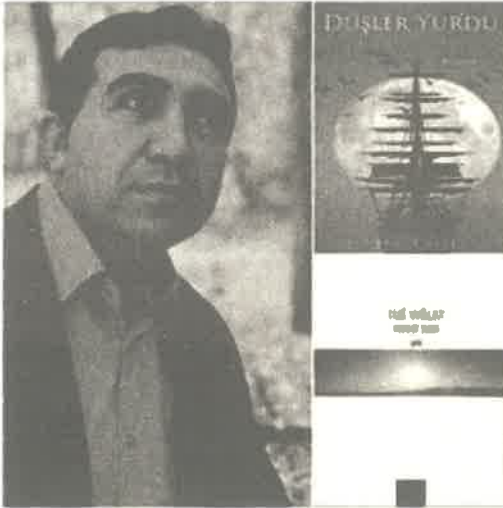
- 2014 yılında Vengê Welatê Zazayan adlı 5 sayılık Zazaca gazete çıkarmıştır.

- 2019 yılında Bingöl Üniversitesi Zaza Dili ve Edebiyatı Bölümünde “Batı Kaynaklarında Zazalar ve Zazaca” adlı yüksek lisans tezini tamamlayıp mezun olmuştur.

Çalışmaları:

-2015 yılında Zaza yurtseverleri ile birlikte Adana Zaza Dil ve Kültür Derneği'ni kurdu.

YUSUF SARI

ZAZAKİ

Yusuf Sarı, Serra 1981 dı suka Karakoçan dı marda xo ra biyo. Mektebo sifte Sarıcan dı wendo. Mektebo mabên (ortaokul) Karakoçan dı u lise Elêziz dı qedeynao. Üniversite zi Üniversita İnönü qısmê Fakülta Mısnayeni (Eğitim) Malımeya

Zaneyena Sosyal qedeynâo.

Sarı, Elazığ-Karakoçan, Muş-Bulanık u Bingöl-Solhan dı mialımey kerdo. Solhan dı Mektêbê Kêynan dı yarame-teya midurey kerdo u ewro gürwedê xüyê mialımey Bingöl dı domneno.

Şiirê ciyê kî kitabê cı neşir biyê verê na pêserokan dı: Anadolu Gençlik, Düş Kent, Pervane u Xezeta Solhan Sesi neşir biyê

Serra 2018 kitabê xu bî namedê ‘Düşler Yurdu’ u serra 2021 dı bî namedê ‘Tijê Welat’ kitabê ci yê Zazaki neşir

biyo. Çend kitabê cı, şiiri cı qandê neşiri hadireo.

Sarı, hım Zazaki u hım zi bı Tırki nuşneno.

Kıtabê cı:

- Düşler Yurdu
- Tijê Welat

TÜRKGÇE:

Yusuf Sarı, 1981 yılında Elazığ'ın Karakoçan ilçesinde doğdu. Öğrenim hayatına Sarıcan beldesinde başladı. Ortaokulu Karakoçan'da, liseyi Elazığ'da okudu. Malatya İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünden mezun oldu.

Sarı, Elazığ-Karakoçan, Muş-Bulanık ve Bingöl-Solhan'da çeşitli okullarda öğretmenlik yaptı. Solhan Kız Anadolu İHL'de Müdür Yardımcılığı görevini sürdürdü. Şu an Bingöl'de öğretmenlik görevine devam etmektedir.

Yayınlanmış kitaplarında yer alan şiirlerin bir bölümü Anadolu Gençlik, Düş Kent, Pervane dergilerinde ve Solhan'ın Sesi gazetesinde yayınlandı. 2018 yılında 'DÜŞLER YURDU' adında şiir kitabı ve 2021 yılında 'TİJÊ WÊLAT' adlı Zazaca şiir kitabı yayınlandı. Birkaç şiir kitabı çalışması devam etmektedir.

Sarı hem Zazaca hemde Türkçe şiir kitabına sahip şairlerden biridir. Şiire olan ilgisi, tutkusu hiç bitmedi.

Kitapları:

- Düşler Yurdu
- Tijê Welat

EZ WÊLATA

I.

Ez koy Çoligıd, yow tija nêwi a
Ez koy Şerefdımd, yow warıy a

Ez çımon munzurıd, awka sıpiy a
Ez geyliyon xêronıd, çêm Pêri ya

Ez Koyi Sıpıd wora nêwi a
Golanıd, pêskuviye vêr kêriy a
Ez wêlata

Wêsaronıd, kuêz vıllık ê Mêydonek a
Zergunêyı, bın worey Hêsarek a

Xijon Qıbeysid yow gêzalek a
Kêfon yıd vıllık a mubarek a
Ez wêlata...

II.

Ez dua dêst teknayı, yow pia
Ez zêrr vêşayı, bıkes yow wêy a
Ez êmirıyig xeribeyd şu, yow bıra ya
Ez qabristonıd, hêsır çımon yow mây a

Ez wêlata
Ez wêng yow kêynaya dêwıcıd
Wêng o zelaî a, dêyrey Aziz bıray a
Ez wêlata

III.

Wêsar vıllıkêy wom o surguler a
Ez mon bırid yow quercer a
Ez geqliyon xêronıd, gıjık dêrg yow walêr a
Pâyız gulguêşar, omnon sayêr a
Ez inêy bın valêr a ez awkê çır sayêr a
Ez wêlata
Ez bın wor bêlekonıd kuêzvılık a
Ez bın şılıyê pâyızıd, hêşvılık a

IV.

Ez dar koyon wêlata vıllık a
Ez kêfonyıd buy êlbık a
Ez mêwlıd Ahmedi Xasi a
Ez kıtab Muhammed Ali Huni a
Ez turbê Ahmedi Xanê a
Ez dı rıkat nımaj dar Qıbêysıy a
Ez wêlata

V.

Ez calêy çarcımıd, vılêy onıx a
Warêy Qırın guêhd, meymon dest yow tasêy qatığ a
Ez Ğezıkıd hêymın serşıt a
Ez inêy Yodod pelşıktı yow milcık a
Ez wêlata

Ez Munzurud awk a, sêy şit sıpiy a
Ez wêlat sêr, şoq tija nêwiy a
Ez cêm Murad a, cêm Dicley e, cêm Pêriy a...
Ez hêsret a, êz xêrib a
Ez bikês a, êz wêlat a...

Yusuf SARI

ZERWEŞ SERHAD (REMZI SARAÇ)

ZAZAKÎ

Zerweş Serhad, serra 1963 dı dewa Çermug, Gewreg dı ame dinya. Serhad êşirê Hêseran rao. Serrê wendegeyê sıftiyê dewa Engac, Gewrek u Gozer dı wendo. 1972-1973 dı Soreg dı ca benê. Sınfa pancı Şair İbrahim Rafet ilkokulu dı wendo. Mektebo mabên (ortao-

kul) u bakalorya (lise) Diyarbekır dı qedeyna u serra 1980 dı koç keno şino Almanya.

Serhad zêwıjiao u piyê çihar qeçekano. Nina ra hirê keyney u ju zi laco.

O kı nuşkar Serhadi Almanya dı sifte keşif kerdo zıwanzane dindaro Emeriqayij Terry Leyn Todd o. Serhad hadire kerdenda kitabê T.L.Toddi "A Grammar Of Dımılı Also Known As Zaza" yaremetey dano u T.L. Toddi rê peno piyarê zıwandê Zazaki. (Bewnê: İremet Yayınları, neşirê fina dıdını agustos 2002).

Serhad, hum kitabê nuştox, zıwanzanax Zülfü Selcan, "Gramatik der Zaza Sprache" u hım zi kitabê Êmeriqayij M.

Jakobson “Rast Nustena Zonê Ma” b1 Zazaki = Tırki yarametey dano.

Serhad, peserokda ê Ebubekir Pamukçu “Ayre” vaneno u qandê Serhad na wendenda na peseroki cuwayenda cı dı bena perra newê u b1 nuştey xoya paşti dana peserokda Ayre. O k1 namey Zazaistan sifte ano kar kedê cı zaf Serhad o.

Hetê zıwaniya Serhad zaf raveyo. Zıwanê cı pak u zelalo. Serhad bê diploma mualimê zıwandê Zazakio. Kıtabê cı “Kızıl Şafak Güneşi”, 1992 dı Almanya dı neşır biyo. Zıwanê kitabı Tırkia. Serhad, na peserokandê Zazayan dı nuşte u şiiirê Zazaki nuşnao u redaksiyonê nêy pêserokan dı ca giroto:

- Piya
- Rastiye
- Zerqê Ewroy
- Ware
- KORMIŞKAN-Bülten
- ZazaPress
- Vengê Zazaistan
- Çime
- Miraz

Eserê cı yê hadireyê:

- Kızıl Şafak Güneşi (şiiirê Tırki, 1992 dı Almanya dı neşır biyo).

- Soregij Osman Efendiyê Babij, kitabê “Biyayışê Peyxemberi” (Mewludê Nebi / Peygamberin Doğuşu) k1 Zazaki nušto, hêrfê êrebki ra çarnayo hêrfê latini.

- 400 hêbi hikâyeti, ıstaniki u fiqrey Zazaki arêkerdo.

- 200 hêbi şiir bî Zazaki u Tırki.
- 200 hêbi şiiri Tırki.
- 300 hêbi bî nota dêrê Zazaki
- 1200 hêbi Vatena Verênan.
- Qısebendê Zazaki. Na gürwey xo dao juna nuşkarê Zazay.
- 200 per İtiqadi, riwayeti, orf u êdetê Zazayan.
- Marşê Milli u Azadiyê Zazayan (1992 dî nuşto. Bewnê: ZazaPress, amor: 7/2001, p. 22-23).

TÜRKÇE

Zerweş Serhad'ın beyninde yasak tanımayan bir dil yaşamakta, Zaza edebiyatı yaşamakta. Zaza dilinin standartlaşmasının ana kaynağı yaşamakta. Serhad, ana dilini doğuştan beridir kullanan biri. Yani dili temiz. Yani dili kirlenmemiş. Yani dili lehçeleşmemiş ve asimile olmamış. O bu dilin, Zaza dilinin ressamıdır.

Serhad'ın kitabı "Kızıl Şafak Güneşi". Kitap Türkçe ve Ocak 1992'de Almanya'da yayınlanmış. Kitabın dili soluğancı. Düşünce dili Zazaca. Yani Zazaca düşünülüp, Türkçe yazılmış. Kitabın her sayfasında Zaza propagandasının rüzgarı esmekte. Bu da herhalde -80'li -90'lı yılların kalıntıları.

Zerweş Serhad, 1963'te Çermik'in Gewrek (Saltepe) köyünde doğdu. Hesperan aşiretine mensuptur. Okul çağına geldiğinde, köyünde okul olmadığı için, önce Çermik'in Engac, Gewrek ve Gozer'de ev damında eğitimini gördü. 1972-73 yılında Siverek'e (Soreg) ailece taşındılar. Okulda ki başarısından dolayı 4'cü sınıfı okumadan doğrudan 5'ci sınıfa geçti. 5'ci sınıfı Şair İbrahim Rafet ilkokulunda ve son iki ayı da Cumhuriyet ilkokulunda okudu. Ortaokul ve

Liseyi Siverek'te bitirdi. Siverek'i bilenler 1980 askeri darbesi öncesini ve Siverek'in o dönem yaşadığı iç şiddeti iyi bilir. 1980 yılı öncesi Siverek'teki şiddet ve kaos ortamı nedeniyle, 1968 yılında Almanya'da yaşayan ailesinin yanına gider yerleşir.

Serhad, halen Almanya'da yaşamaktadır. Serhad, evli olup üç kız ve bir erkek çocuğu babasıdır. Her 'Zaza'nın kendini inkâr ettiği dönemde, o halkına hizmet etmeye, Zazaca okumaya ve yazmaya ağırlık verdi. Kendi deyişle "Bugün Zazaca ve Zaza halkı hakkında ne biliyorsam rahmetli babaanneme (nineme) borçluyum" diyor.

Serhad'ı ilk keşfeden adam Almanya'da Amerikalı din adamı ve dilbilimsel çalışma yürüten Terry Leyn Todd'tur. Sayın Zerweş Serhad T.L.Todd'un kitabı "A Grammar Of Dımılı Also Known As Zaza"nın hazırlanmasına destek verdi. (Bkz. 2. Baskı, İremet Yayınları, Ağustos 2002).

Serhad, T.L.Todd'la tanışır ve kendisiyle yakın bağlar kurar. Bildiklerini, annesinden, babasından ve ninesinden duyduklarını, öğrendiklerini dilbilimci T.L.Todd'a iletir.

Zülfü Selcan'ın Almanca çıkardığı 920 sayfalık "Gramatik der Zaza Sprache" kitabına, kaynak kişi olarak katkıda bulundu.

Amerikalı dilbilimci ve yazar M. Jakobson'un grup olarak çıkardığı Zazaki/Zazaca-Türkçe "Rast Nustena Zonê Ma" adlı kitabının da kaynaklarındandır.

1984'te Fransa'da Zazaca ve Türkçe olarak çıkan Kızıl Yol dergisini görür ve okur. 1986 yılı ise onun için bir dönüm noktası olur. Bu dönem Zaza aydınlanma döneminin başlangıcıdır.

İsveç'te rahmetli Ebubekir Pamukçu'nun, Zazaca ve

Türkçe olarak çıkardığı “Ayre” dergisiyle tanışır ve bu Serhad için artık bir dönüm noktasıdır. “Ayre”yi görüp okuduktan sonra Ebubekir Pamukçu’nun dediklerini haklı ve yerinde bulur. Daha sonra bu çalışmaya bilfiil katılır, katılım sağlar ve Zazaistan ismini Zazalara kazandıran isimdir.

Zerweş Serhad, halen aynı duygu ve çizgide olduğunu ispatlamak için geceli-gündüzlü imkânları çerçevesinde, Zaza dili, tarihi ve edebiyatı konularında çalışmalarını sürdürmektedir. O, Zaza dilinin isimsiz bir öğretmeni, yazarı ve neferidir. O yasaklı bir dilin adeta sesidir. O, Zazacayı “lehçe” olarak sınıflandırılmasından çıkarıp ona öz bir kimlik kazandırmak için olanca gücüyle didinen, çırpınan, emek sarf eden, yorulmak nedir bilmeyen fedakâr bir demokrattır. Zazaistan isminin mucididir. Ülkesiz bir dilin yazarıdır, ama dilsiz değildir.

Serhad, şu dergilere yazdı ve birkaçının redaksiyonlarında da yer aldı:

- Piya
- Raştiye
- Zerqê Ewroÿ
- Ware
- KORMIŞKAN-Bülten
- ZazaPress
- Vengê Zazaistan
- Çıme
- Miraz

Hazırladığı eserler:

- Kızıl Şafak Güneşi (Türkçe şiirler, 1992’de Almanya’da

yayınlandı).

- Siverekli Osman Efendiyê Babij'ın Arap alfabesiyle Zazaca yazdığı "Biyayışê Peyxemberi" (Mewlûdê Nebi / Peygamberin Doğuğu) adlı eserini latin harflerine çevirdi.

- 400 adet hikâye, masal ve fıkra derlemesi.

- 200 adet Zazaca-Türkçe şiir.

- 200 adet Türkçe şiir.

- 300 adet Zazaca beste, çoğu notalı.

- Zaza Atasözleri, 1200 adet.

- Zazaca Sözlük çalışması (Bu çalışmayı bir Zaza yazarına devretti).

- Zaza Halk İnançları, Söylenceleri, Örf ve Adetleri (200 sayfalık).

- Zaza Milli ve Özgürlük Marşı (1992'de yazdı. Bkz. ZazaPress, Sayı: 7/2001, s.22-23).

Kaynak: Faruk İremet, "Ülkesiz Bir Dilin Yazarı: Zerweş Serhad", 05.05.2008.

ZEYNEP ARSLAN

ZAZAKİ

Dr. Zeynep Arslan, doskara qomunê senikêk u cinsiyetê zerê qomi, nustoğ kordinekerdoğa proja u pêseramayişu na. Maylima sertifikaya perwerdeyê grup u komuna.

Karê xuyê akademi-

kiyo ke derheqe de gurina nayê:

Hira-kerden u raver-berdena Kamiye u aidiyet u ifadekerdena şiyayişi.

Xoverdayisê Eleviyên u Elevi u raya demokrasi de game estene.

Hereketê cênîyu u cinsiyetê qomi.

Hereketê grupu u şiyayişê dine. (Misal: Zazay û Zazaki/ Kırmancki/Dimili, Qomê Kurdu û zonê kurdu, qomê Îran û zonê Îrani) Goçberîye u şiyayişê goçberu. Ronayisê iktidar u hakimiyetiyo ke qomu sero hukum no ve ro, wazeno yinu bijero binê bandıra xo, bîndest u hukım kero.

Arslan, Vijer, Ewro u Meştayê Zonê Zazaki. Jü zono ke

binê talikey dero, vindi nêbiyên u standardbiyena xo. (2015) sero organizekerdena konferansê akademik u zonayis.

Netica na konferansê Zazakiya akademikiya ke awrupa de organize kerde, ingilizki u tırki formatê kıtavi de neşir kerde.

Jenosidê Dersim sero guriye u eve namê “Heştay Serre Jenosidê Dêrsım” ra (2018) jü kıtav vet u ney sero juna konferansê akademiki organize kerd.

Na nêweşiya Pandemi ra raver, “Phoştdayena Wawudemê pêserardişê phoştdayene musayene. (2020). Deguretena konferansê Dezgê cênıyu, organizasyonê cênıyu u politik.

Organizasyonê “Roştnabiyene ra şiyayişê Demokrasi. Cênıyunê Eleviyu ra sarê Aleviyu u demoqrasi ser şiyayiş” (2018) vırastene u kıtav kerdene.

Serva zonê Zazaki u kamiya Zazawu sero mısawre kerdıs rê ju broşür vet. (2018)

Namê “Diaspora Eleviyu u Eleviyên resmi din biyayene.” (2017) sero nustey perloğu de neşir kerdi.

Karê xuyo ke derheqa zon u zagonê Zazaki u kamiya Eleviyu de dewam keno:

Binê organize u perwerdiye de “Doskerdena zon u kulturni” sero zazaki de sanika “Çêneka Pelevane” yê Mehmet Arslani 3 zonu de kerd kıtav u (çeale 2022) de vet.

Kıtavê Ali Dikmey eve namê “Gulvang u ititqatê Kırmancu” proje kerd u eve tayê nustog u verfeku ra çarna 4 zonu u nejdı de vejino.

Zonê zazaki sero gurenayis hona ki dewam keno. Wazena, arşivkerden u nasdayena zon u zagonê qomê ma serva mirasê dina rê qezenkerdene do. Na raye de karu u gurê xo

hona dewam keno.

Zeynep Arslan, Dêrsım/Mamaxatune rawa, weşıya xo Awusturya/Wiyana de ramena u Universita Graz de Doçentên kena.

Kıtavê ke Zeynep Arslan'e hata nıka vetê:

- Aydınlanmadan Demokrasiye (2019).
- Dêrsım 1938. Genozid, Vertreibung und die Folgen: Achtzig Jahre Danach (2018).
- Demokratisierung durch Selbstermächtigung! (2018).
- Eine religiöse Ethnie mit Multi-Identitäten (2018).
- Eine Analyse der politischen Ökonomie Türkei-Nord Kurdistan: und der nationalen Frage unter dem Aspekt der Abhängigkeitsstrukturen zu den USA und zur EU (2018).
- Mehmet Arslan – Sanıka Çêneka Pelevane (2022) (Zazaki).
- Zazaki - yesterday, today and tomorrow Survival and standardization of a threatened language (2022).
- Zazaca - Dünü, Bugünü ve Yarını. Yok olma tehlikesi altında olan bir dilin yaşatılması, geliştirilmesi ve standartlaşması (2022).

TÜRKÇE

Dr. Zeynep Arslan, toplumsal cinsiyet ve azınlıklar araştırmacısı, yazar, proje ve etkinlik koordinatörlüğü yanında sertifikalı grup eğitmenidir.

Zeynep Arslan'ın akademik çalışma alanları: kimlik ve aidiyet geliştirme ve tanımlama süreçleri, Alevilikler ve Aleviler, toplumsal demokratikleşme süreçleri, kadın hareketleri ve toplumsal cinsiyet, grup dinamikleri (örn. Zazalar

ve Zazaki/Kırmancki/Dimili, Kürt halkları ve Kürdi dilleri, Pers halkları ve İrani diller), göç süreçleri, dinamikleri ve gelişmeleri, iktidar ve hakimiyet kurma ile toplumsal bağımlılık ve tahakküm ilişkileri.

Arslan, “Zazaki - Dün, Bugün ve Yarını. Tehlike Altında-ki Bir Dilin Hayatta Kalması ve Standardizasyonu” (2015) gibi çeşitli bilimsel konferansları organize ve koordine etti. Avrupa’da düzenlenen Zazaca dili ile ilgili bu ilk akademik konferansın sonuçlarını derleme kitap çalışması olarak İngilizce ve Türkçe yayınladı. Dersim Soykırımını ana hat olarak ele alan bir başka kitap derleme çalışmasının ana editörlüğünü üstlenen Arslan, “Dersim Soykırımının 80. Yılı” (2018) başlığı altında bir başka akademik konferansı organize ve koordine etti. Pandemi’den hemen önce “Kızkardeşlerin Dayanışması - Öznelerarası Dayanışma Sürecinin Oluşumu ve Öğrenme Süreci” (2020) adlı konferansını, kadın kuruluşlarının, kadın sivil toplum örgütleri ve siyasi mercilerin katılımıyla gerçekleştirdi.

“Aydınlanmadan Demokratikleşmeye. Alevi Kadınlarının Aydınlanmasından Demokratik Alevi Toplumlarına” (2018) gibi kitap çalışmalarına ek olarak Zeynep Arslan, “Zazaca ve Zaza kimliğinin algılanması ve yansımaları üzerine bir tartışma metni” (2018) veya “Alevi Diasporası ve resmi din olarak Alevilik - bir ‘etnik inancın’ çoklu kimliği ve onun eski hallerinin yeni devamı” (2017) ve “Demokratik haklar talebine odaklanmak için siyasi yönelimin geliştirilmesi için seçenekler” (2017) ve “Alevi Diasporası - Siyasi bir aktör olarak ortaya çıkışı ve anayurt üzerindeki etkisi” (2017) adlı çalışmalarını hakemli dergilerde yayınlattı.

Sertifikalı grup eğitmenliği yapan Zeynep Arslan, son olarak disiplinlerarası dil araştırmaları bünyesinde Zazaca masal çalışmalarına devam ediyor. Mehmet Arslan'ın yazdığı, "Pehlivan Kızın Masalı" (ZA: Sanika Çeneka Pelevane) 2022 yılının Ocak ayında yayınlanırken, Ali Dikme'nin yazdığı "Kırmanc Toplumunun İnanç ve Gülbenkleri" (ZA: Gulvang u ititqatê Kırmancu) çalışmalarının projelendirme, redaksiyon, transkripsiyon ve tercüme işlerini büyük bir ekip çalışmasıyla üstlendi. Zaza dili ile ilgili etkin olmaya devam eden Arslan, hafızayı arşivleyerek, ötekileştirilmiş toplumların varlığını dünya mirası bünyesinde görünür kılmaya katkıda bulunmayı amaçlıyor.

Kitapları:

- Aydınlanmadan Demokrasiye (2019).
- Dêrsim 1938. Genozid, Vertreibung und die Folgen: Achtzig Jahre Danach (2018).
- Demokratisierung durch Selbstermächtigung! (2018).
- Eine religiöse Ethnie mit Multi-Identitäten (2018).
- Eine Analyse der politischen Ökonomie Türkei-Nord Kurdistan: und der nationālen Frage unter dem Aspekt der Abhängigkeitsstrukturen zu den USA und zur EU (2018).
- Mehmet Arslan, Sanika Çêneka Pelevane (2022) (Zazaki).
- Zazaki - yesterday, today and tomorrow Survival and standardization of a threatened language (2022).
- Zazaca - Dünü, Bugünü ve Yarını. Yok olma tehlikesi altında olan bir dilin yaşatılması, geliştirilmesi ve standartlaşması (2022).

ZÜLFÜ SELCAN

ZAZA ULUSAL SORUNU

Zülfi Selcan

Berlin, 2004

ZAZAKİ

Zülfi Selcan yew nuştekaro de Zazayo u Universita Berlina de profesoro. Pax rao û Mamekiye de wendo. Serra 1964ine de lise ra birriyo ra şiyoy Almanyaya. Dortmund de muhendisiya makina qedêna. Serra 1973ine de şiyoy Berlin, Universita Tekniki de dewam

kerdo. 1979 ra têpiha çehar serri universita de ilmê muhendisiye de guriyo. Serra 1984 de kewto ilmê zıwani. Rew ra be nat hewes u meraxê xo zıwan u kulturê Zazaki sero zaf biyo.

Karê Dr. Zülfi Selcanio verên doxtoraya.: Gramerê Zonê Zazay, Lehçey Dêrsimi (Lehçey Cori) “Grammatik der Zaza-Sprache, Dersim-Dialekt (Nord-Dialekt)”.

Karo de bin zi anciya Universita Tekniki de proceyê do ilmio: Korpusê Teksti ebe Zazaki u Almanki (Zaza-Deutsches Textkorpus). No proje 2001 de sifte kerd u dı serri dewam kerd.

Dr. Zilfi Selcan nika yew proje newe keno hazır u wazeno ke karê dokumantasyonê edebiyatê Zazay Universita Tekniki (Berlin) de dewam kero. Universitey Munzuri de serdare, bolume “Zon u Edebiyatê Zazay”o.

Bivênên:

Alimê Zıwani Dr. Zilfi Selcani de Reportac
Zaza-TV sero qeseykerdene

Çımey:

Pela Dr. Zilfi Selcani
Pela Zilfi Selcan
Zaza Dili'nin Tarihi Gelişimi

Kıtabê cı:

- Qese u Qese Vırenu Leksikon
- Grammatik der Zaza-Sprache Nord-Dialekt
- Zaza Dili'nin Tarihi Gelişimi
- Zaza Ulusal Sorunu

Müzik:

Selcani zıwani Zazaki dı panc (5) kasetê müziki vıraşti. Selcan ju roportajê xo dı nê vano: “Ezi bı xo müzisyena u heta nika panc (5) kasetê mı vıcyay. Ez zana kı zıwan mısayan bı raya müzikiya zaf asan beno. Qandê co zi zıwan mısayanı dı ma müzik cenenê u nê rê 'eleqe yo aqıf zi esto. Zıwan mısayanı asan beno.”

TÜRKÇE

Zıfı Selcan, Almanya'nın Berlin Üniversitesinde profesör derecesiyle Zazaca ve Zazalar üzerine çalışan Zaza araştırmacı, dilbilimci, yazar ve kasetleriyle bir Zaza sanatçısıdır.

Selcan, 1949 yılında Tunceli (Mamekiye)'nin Kocakoç (Pax) beldesinde doğdu. Lise eğitimini Türkiye'de tamamladıktan sonra, 1964 yılında geldiği Almanya'nın Dortmund Üniversitesinde Makine Mühendisliğini okudu. Sonrasında yine bu dalda Berlin Teknik Üniversitesi'nde master derecesi aldı. Ancak, bundan sonraki çalışmalarını Zaza dili ve kültürü üzerine yoğunlaştırdı. Bu alanda yine Berlin Teknik Üniversitesinde doktora derecesi aldı.

Selcan Zaza grameri, Dersim lehçesi (kuzey Zaza dialekti), Zaza dilinin gelişimi ve Zazaca-Almanca sözlüğü üzerinde çalıştı ve bu çalışmaların yayınlanmasını sağladı.

Halen, Berlin Teknik Üniversitesinde 2001 yılından bu yana Zaza edebiyatının metinlerini dokumante etmekte ve Zazaca üzerine dersler vermektedir.

Selcan ayrıca, Munzur Üniversitesi Öğretim Üyesi olup, bu üniversitede Zaza Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanlığı görevini yürütmektedir.

Eserleri:

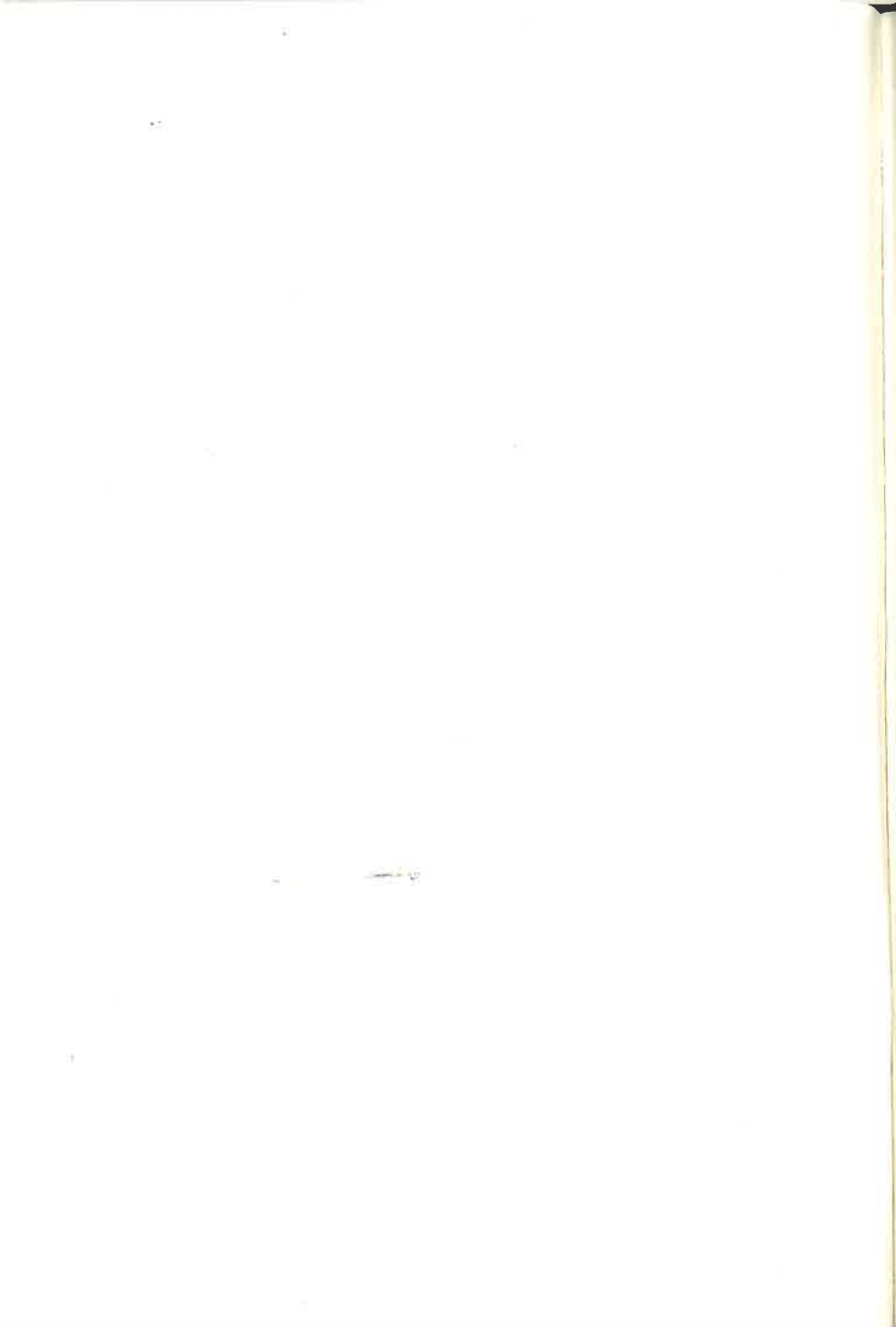
- Qese u Qese Virenu Leksikon
- Grammatik der Zaza-Sprache Nord-Dialekt
- Zaza Dili'nin Tarihi Gelişimi
- Zaza Ulusal Sorunu

Müzik kasetleri:

Zazaca dilinde 5 albüm yaptığını ve müziğin dil eğitimi-
mindeki önemini bildiğini kaydeden Selcan, “Kendim de
müzisyen olduğum için 5 Zazaca kaset yaptım. Müzik va-
sıtasıyla dil eğitiminin kolay olduğunu bildiğim için bunu
pratikte de kullanıyoruz. Aktif katılım oluyor. Dili öğren-
mek kolay oluyor.”

1870

1870

"Zaza Yazarları Antolojisi kitabının üç önemli özelliği var.

Bu kitap;

1. Zaza yazarlarının özgeçmiş bilgilerini içeren bir 'biyografya' kitabı,

2. Zaza yazarlarının eserlerini kapsayan bir 'bibliyografya' kitabı,

3. Zaza yazarlarının kaleminden, farklı bölgelerde konuşulan 'Zazaca'nın Şiveleri' kitabı,

konumunda olan ilk ve tek kitap olma vasfını taşımaktadır."

Kendine özgü grameri ve kuralları olan müstakil ve kadim Zaza dili, Zaza halkının kimliğidir. Zaza kimliğinin yok olmaması için Zaza dilinin yazılarak yaşatılması gerekir.

Faruk İremet

